קבלה · ספרי קבלה נוספים

בנפש דוד

רבי דוד כהן־סקלי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

בנפש דוד

רבי דוד כהן־סקלי

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/בנפש-דוד/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

א 8
ב 8
ג 9
ד 10
ה 10
ו 10
ז 10
ח 13
ט 14
י 14
יא 14
יב 15
יג 15
יד 16
טו 16
טז 16
יז 16
יח 17
יט 17
כ 18
כא 18
כב 18
כג 18
כד 18
כה 19
כו 19
כז 19
כח 20
כט 20
ל 20
לא 20
לב 20
לג 21
לד 22
לה 23
לו 24
לז 24
לח 24
לט 25
מ 25
מא 26
מב 26
מג 28
מד 28
מה 28
מו 29
מז 29
מח 29
מט 29
נ 30
נא 30
נב 30
נג 31
נד 31
נה 31
נו 32
נז 32
נח 33
נט 33
ס 33
סא 33
סב 34

סג 34
סד 34
סה 34
סו 35
סז 35
סח 35
סט 36
ע 36
עא 36
עב 37
עג 37
עד 37
עה 37
עו 38
עז 38
עח 38
עט 39
פ 39
פא 40
פב 41
פג 41
פד 42
פה 42
פו 43
פז 43
פח 44
פט 45
צ 45
צא 46
צב 46
צג 46
צד 47
צה 47
צו 47
צז 48
צח 49
צט 49
ק 49
קא 49
קב 49
קג 50
קד 50
קה 51
קו 51
קז 52
קח 52
קט 52
קי 52
קיא 52
יבק 53
קיג 53
קיד 54
קטו 54
קטז 54
קיח 54
קיט 55
קכ 55
קכא 56
קכב 56
קכג 56
קכד 57
קכה 58
קכו 58
קכז 59

קכח 59
קכט 60
קל 61
קלא 62
קלב 63
קלג 64
קלד 64
קלה 64
קלו 65
קלז 66
קלח 66
קלט 66
קמ 66
קמא 67
קמב 67
קמג 68
קמד 68
קמה 68
קמו 69
קמז 69
קמח 70
קמט 71
קן 71
קנא 72
קנב 72
קנג 73
קנד 74
קנה 74
קנו 75
זקן 76
נקח 76
נקט 76
קס 77
קסא 77
קסב 77
קסג 78
קסד 78
קסה 78
קסו 79
קסז 79
קסח 79
קסט 80
קע 80
קעא 80
קעב 81
קעג 81
קעד 81
קעה 82
קעו 82
קעז 82
קעח 82
קעט 82
קף 83
קפא 83
קפב 83
קפג 83
קפד 83
קפה 84
קפו 84
קפז 85
קפח 85
קטפ 85
קץ 85
קצא 86

קצב 86
קצג 87
קצד 87
קצה 87
קצו 88
קצז 88
קצח 88
קצט 89
ר 89
רא 89
רב 90
רג 90
רד 90
הר 91
רו 91
רז 91
רח 92
רט 92
רי 93
ריא 93
ריב 93
ריג 93
ריד 94
רטו 94
רטז 94
ריז 95
ריח 97
ריט 97
רך 97
רכא 97
רכב 98
רכג 99
רכד 99
רכה 99
רכו 99
רכז 100
רכח 101
רכט 101
רל 101
רלא 102
רלב 102
רלג 102
רלד 103
רלה 103
רלו 103
רלז 103
רלח 104
רלט 104
רמ 104
רמא 105
רמב 105
רמג 105
רמד 106
רמה 106
רמו 106
רמז 107
רמח 107
רמט 107
רן 107
רנא 108
רנב 108
רנג 109
רנד 109
רנה 109

רנו 110
רנז 110
רנח 111
רנט 111
רס 111
רסא 111
רסב 112
רסג 112
רסד 112
רסה 112
רסו 113
רסז 113
רסח 113
רסט 113
ער 113
אער 114
ערב 114
ערג 114
רעד 115
הער 115

א

כתוב בתורה ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל מאדך וכו'. הנה דרשת רז"ל אענדנה ראש. ונ"ל לפרש כך שהתורה מצוה לנו שנאהוב ה' אלהינו ביצר הטוב וביצר הרע דהיינו שצוית התורה לקרב ולהרחיק. לקרב במה שיעץ אותנו יצר הטוב להשתדל האדם לעשות רצונו כרצון השם ואל יהיה עצל אלא צריך האדם שיעשה מצות השם באהבה ובחשק רב ובזריזות גדול רצון מלך ולהרחיק מה שיעץ היצר הרע בפתותיו לעשות נגד רצון אביו שבשמים כי מועצותיו כדת נתונות שמכניס בו אהבה וחשק ורצון הערב לאותו דבר שמבקש להכשילו בו. ולכן אמרה תורה שצריך אתה שתשקול בדעתיך אהבת אותו דבר עם אהבת השם שהוא הנותן לך כח לעשות חיל ונותן לך חיים. ואהבת השם תכריע לאהבת אותו דבר. ואין לך דבר שיעמוד נגד רצונו יתברך ונגד אהבתו ואמר עוד ובכל נפשך. רוצה לומר אפילו באותו דבר שאוהב אותו בכל נפשך וכל נפשך וחפצך עליו. ורצונך בו תמיד. אם הוא נגד רצונו יתברך. אהבת השם תכריע בו וצריך להרחיקו עד שלא יעלה על דעתך אפילו במחשבה לאותו דבר מפני רצון ואהבת בוראך שלא יזכר לא יפקד בדעתיך כלל. דהא בהא תליא ולאום מלאום יאמץ כשזה קם זה נופל ולכן צריך אתה להסיחו מדעתך שלא יעלה על לבך. וסיים ובכל מאודך רוצה לומר אפילו באותו דבר שאתה חפץ בו. ונותן בו כל מאדך דהיינו כל ממונך שהוא נאהב לך אפילו הכי תכריע אהבת השם לאותו דב:

ב

ענין הברכות שאנו מברכים לשם עי' רבינו בחיי פרשת עקב על פסוק וברכת את ה' אלהיך וכו'. שפירש על פי הפשט שהיא הודאה ושבח לשם ואינה לצורך גבוה. אלא לצורך הדיוט ואין תועלת והרבוי כי אם אלינו כי כל המברך על מה שנהנה הוא מעיד על ההשגחה שהוא יתעלה הממציא מזון שפלים כדי שיחיו ובזכותם התבואה והפירות מתרבים ומתברכים וכו'. ועל דרך הקבלה וברכת את ה' אלהיך אין הברכה צורך הדיוט לבד וגם אינה הודאה בלבד. אבל הוא לשון תוספת ורבוי מלשון וברך את לחמך ואת מימך וכמו שאמרו בבבא מציעא בפרק המקבל בענין בעל חוב ושכב בשלמתו וברכך מי שצריך ברכה דהיינו הדיוט יצא הקדש שאינו צריך ברכה ומקשה שם. ונא והא כתיב ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך אלא ולך תהיה צדקה יצא הקדש שאין צריך צדקה וכו' הרי לך דהקדש צריך ברכה. ובברכות אמרו בפירוש ישמעאל בני ברכני וכן במסכת שבת אמר הקב"ה למשה היה לך לעזרני והיא ענין הברכה. והנה כאשר

אנו מברכים להקב"ה יש בזה תוספת רות הקדש וברכותנו היא סיבה שיתברכו כל בריותיו ממנו. ואמרו עוד שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים המועטין יותר משאר עמים רבים. והלא ברב עם הדרת מלך. אבל לשון ברכה ענין תוספת ורבוי והוא מלשון ברכה הנובעת מן המקור (לעשר תקונין שהם עשר ספירות) ולכך אנו מזכירין בתפלתנו תתברך תתרומם וכו' עש"ב דברי אלהים חיים:

ג

עוד ברבינו בחיי פרשת עקב פרשה יוד' ג' על פסוק ואעש ארון עצי שטים ואשים את הלוחות בארון אשר עשיתי. קבלו רז"ל ארון זה שהוא הארון שעשה משה ולא הארון שעשה בצלאל במלאכת המשכן וארון זה לשעה כדי שיהא מוכן ומזומן לתת בו הלוחות כשירד מן ההר עד שיעשה ארון בצלאל הנעשה לדורות. זה של משה היה יוצא עמהם למלחמה וזה של בצלאל לא היו מוציאין אותו כלל. אלא בימי יהושע בלבד שהוציאוהו על פי הדבור. וכשהוציאוהו מעצמם בימי עלי לקראת פלשתים נענשו עליו ונשבה וכו'. זה של משה היו מונחים בו לוחות ושברי לוחות. עד שנעשה של בצלאל שנתנו בו לוחות אחרונות בלבד. ובשל משה שברי לוחות וכן כתב רש"י בפרשת בהעלותך על פסוק וארון ברית ה' ע"ש. משמע דשל משה היו נתונים בו שברי לוחות וראיתי להמלבים בפירושו על שמואל ב' יא' א' דפירש שארון של משה היו מונחים בו האפוד והאורים והתומים ע"ש. הוא שכתוב ונתת אל הארון את העדות אשר אתן אליך. ומה שאמרו בבבא בתרא בפרק קמא אין בארון רק שני לוחות וכו' אין מעוט אחר מעוט אלא לרבות שברי לוחות שהיו מונחות בארון עם הלוחות. זה היה אחר שנבנה בית המקדש. ומקרא שכתב אשר הנח שם משה בחרב וכו' קאי אשני לוחות הברית שהניח משה שם בארון שעשה בצלאל ובבהמ"ק הניחו שם גם שברי לוחות שהרי בבית המקדש לוחות ושברי לוחות מונחות בארון שעשה בצלאל. וכבר כתבתי בסדר בשלח שהארון שעשה בצלאל נגנז בבית המקדש עם צנצנת המן ושאר דברים. ויאשיהו המלך צוה לגונזם תחת מחילות ההיכל והסיבה שנגנזו יותר משאר כלים ודברים. לשני ענינים. לעלוי קדושתו וכו'. והשני שראה בארון סימן נסיעה. והוא שהבדים שהאריכו בימי שלמה נתקצרו בימיו וחזרו לאותה מדה שהיו בימי משה. ולא היו רואים אותם בולטים מן הפרוכת כמנהג. והכיר יאשיהו שהארון מזומן לנסיעה וכו'. עש"ב. ה' יקריב ביאת משיחנו שיגלה במהרה בימינו אמן ויחזיר העטרה ליושנה ונראה עין בעין מכל מה שנגנז. ותעלומה יוציא אור אורו מראש אמן. דע שדברי רבינו בחיי עליונים למעלה הם

דברי ר"י בעל התוספות כמ"ש התוספות בעירובין סג' עב' ד"ה כל זמן שארון ושכינה שלא במקומן וכו' עש"ב:

ד

ראיתי. בהרב ש"ך על התורה בפרשת ויחי שמה שאמרו רז"ל על פסוק שמע ישראל דרוצה לומר ישראל סבא היינו הקב"ה שנקרא ישראל סבא עכ"ל. וכן ראיתי בזהר פרשת מקץ דף קצד' ע"ב וז"ל אלא ויבא ישראל מצרים דא קוב"ה וכו' ע"ש. ועי' עוד פרשת בא דף מג' ע"א דקאמר כי נער ישראל זה ישראל זוטא שמע ישראל זה ישראל סבא. ונ"ל דנקרא סבא כדאיתא בדניאל ז' ח' חזה הוית וכו'. ועתיק יומין יתיב לבושיה כתלג חוור ושער רישיה כעמר נקא וכו' הרי לך שנראה כזקן וכמו שאמרו רז"ל במקום אחר ישראל ישר אל ולכך נקרא ישראל סבא ה' יזכנו לראותו עין בעין:

ה

אמרו. רז"ל באבות אם אין קמח אין תורה. נ"ל דהענין הוא כי מן הידוע כי המאכל והמשתה סיבות גדולות לשמחת הלב ולהרחיק העצבון והדאגה. ומן הידוע ברבות השמחה יתחזק הכח השכלי שיש בנפש ויהיה יותר מוכן להשיג המושכלות כענין האמור באלישע מלכים ב' ג' טו' ועתה קחו לי מנגן וכו' וכענין המטעמים ששאל יצחק לעשיו ואמר בעבור תברכך נפשי ולא אמר בעבור אברכך וכו' עי' רבינו בחיי פרשת בראשית בענין סעודה של לויתן עש"ב. והא דנקט התנא קמח. ולא נקט לחם נ"ל דבא לומר שדי לו לאדם החושק בתורה בקמח בלול בקיתון של מים עם מעט מלח ואינו צריך לחם האפוי וק"ל:

ו

הנה. חכמים קראו לשקלא וטרייא של גמרה סוגייא דעלמא. ונ"ל שהוא לשון רבוי דהיינו מקום שהרבו בו תורה בשקלא וטריא כמו סגי לחדא כמו ואחריתך יסגי מאד. וכן תרגם יונתן ב"ע הטתו ברוב לקחה (משלי סי' ז') תרגם ברוב לקחה בסוגייא דמלתא. או מלשון הליכה כמו שאמרו לא מצי גוי לסגויי בהדי ישראל:

ז

ביוסף לחק. פרשת כי תצא יום א' כתוב משם הרב ספר חסידים וז"ל אמר לו החכם שמא כשמוכח אתכם אין אתם שומעין לו ואעפ"י שאותם מעשים היו בידכם כשהייתם

מצליחים לאחר שאוכיח אתכם מזדים אתם לפיכך אין הצלחה לכם כאותה אלמנה שלא שמעה לאליהו וכתיב כי באת אלי להזכיר עוני. אבל מי ששומע לצדיק תבא עליו ברכה עכ"ל עש"ב:

הנה מה שכתב כאותה אלמנה שלא שמעה לאליהו וכו' לא ידענו מי היה לה עמו ובאיזה דבר לא שמעה לאליהו שהרי כתוב מפורש הפך מזה ותלך ותעש כדבר אליהו וכו' ואפשר שהרב מפרש שלא שמעה אל כל דבריו מפני כי אליהו אמר לה עשי כדברך אך עשי לי משם עגה בראשונה והוצאת לי ולך ולבנך באחרונה. הרי אחר שצוה לה לעשות לו עגה בראשונה אמר לה עוד והוצאת לי וכו' רוצה לומר שתתן לו עגה בראשונה לידו שהיא שלו לאכול בראשונה ולברך עליה ולהוריד ולהשפיע בברכתו ברכה על הכד והצפחת מיד והיא עשתה כדבר אליהו בענין שלקחה מהקמח ראשונה לעוגתו. אבל בענין אכילה אכלה היא ראשונה ככתוב ותאכל היא והוא. הרי שלא שמעה בזה לאליהו שאכלה ראשונה ואח"ך הוא:

והנה נראה לי לפרש הכתוב במאמר כי באת אלי להזכיר עוני כי לפי משמעות להזכיר עוני משמע העון שעשתה היא כבר. כשבא אליהו אצלה הוזכר עונה בב"ד של מעלה העון שכבר קודם לזה עשתה והא כיצד:

ונראה כי הצרפית. צדקת גמורה היית ולכך שלח לה השם אל יהו שבאמצעותיו תחיה היא ובנה מהרעב הגדול שהיה אז. והיא לא היה לה בטחון שלם ואמונת אומן שתחיה היא ובנה למחר שהשם יזמין לה מזונותיה ולא המית ברעב שהשם עז מבטחה והא ראיה שפצתה. פיה לאליהו ואמרה לו והנני מקוששת שנים עצים וכו' ואכלנוהו ומתנו. הרי שלא היה לבה שלם עד שאמר לה אליהו אל תיראי בואי ועשי כדברך וכו. ומדברי הפסוקים הנמשכים משמע הגם דשמעה מאליהו שאמר לה אל תיראי עדיין היה לבה מחשב בדבר ולא האמנה שזה מעשה ה' הוא. שאמרה בלבה שאפשר שזה מעשה כשפים. שהרי אחר שאמר לה אליהו ראי חי בנך אז אמרה עתה זה ידעתי כי איש אלוקים אהה ודבר ה' בפיך אמת וכל זה היה במחשבה ולא הוציאה דבר שלא כהוגן בפיה ואין הקב"ה דן על המחשבה. כדכתיב און אם ראיתי בלבי לא ישמע ה' אבל אם תזכיר בפיה שנשמע הדבר למלאכים ולרוחות ירבו המקטרגים כדכתיב כי עוף השמים יולך את הקול. ובעל כנפים יגיד דבר. ואז יעניש ה' על זה. וכשבא אליהו ושאל ממנה ואמר לה לקחי נא לי פת לחם בידך. אז הוציאה מחשבתה לחוץ לדבר. ואמרה ועשיתיהו לי ולבני ואכלנוהו ומתנו. הרי שהזכירה הדברים בפיה מה שהיה מתחלה במחשבת לבה שלא היה לה בטחון שלם ולא היה לה ספק בזה דאם אית לה ספק היתה אומרת

ופן נאכלוהו ומתנו. או ופן לא נמצא מה נאכל ומתנו. אלא ודאי היתה שופטת בדעתה כי אחר האכילה ההיא אי אפשר שיחיו והזכירה עונה בפיה בכלי הדבור והיינו שאמר הכתוב ותאמר אל אליהו מה לי ולך איש האלוקים כי באת אלי להזכיר את עוני ולהמת את בני כלומר שביאתך אלי היא גרמה לי להזכיר בפי עוני שהיה מתחילה במחשבה דוק'. דעתה שבאת אלי הוצרכתי להזכיר מה שהיה במחשבתי בפי שהוא עוני. ועוני לא כסיתי שאמרתי בפה מלא ואכלנוהו ומתנו והרי אחר שאכלוהו חיו וקמו שישועת ה' כהרף עין:

ואפשר שזה כוונת הרב בעל ספר חסידים שאמר שלא שמעה אל אליהו שאמר כ לה אל תיראי וכו' והיא עדין לא האמינה בדבריו עד שהחיה את בנה אז האמינה במה שאמר לה מתחלה אליהו כי כה אמר ה' אלהי ישראל כד הקמח לא תכלה וצפחת השמן לא תחסר וכו':

עוד אפשר לפרש מה שאמרה מה לי ולך וכו' כי באת אלי להזכיר עוני וכו' דהענין הוא כי היא הוצרכה לישבע לאליהו שבקש ממנה לקחי נא לי פת לחם בידך ותאמר חי השם אם יש לי מעוג כי מלא כף קמח דהיינו מלא פיסת כף יד בכד וכו' ואליהו אמר לה עשי לי משם עגה קטנה דהיינו כפיסת יד בראשונה דהיינו כפי מה שאמרה היא שיש קמח שיעור עגה קטנה כפיסת יד. אמר לה כשיעור הזה עשי משם עגה קטנה כערך מה שתעשה לה ולבנה באחרונה. כי באחרונה לאחר שתעשי לו ותרם מן הכד עגה שלו אז תבא ברכה אחר כך בכד ושופכת מן הכד כל מה שתרצה לעשות עיסתה גדולה לאין קץ ותעשה גריצין גדולים ופת עבה כאשישה. כחפצה וכרצונה. רצון יראיו יעשה:

וא"כ לאחר שהוציאה לו מן הכד חלק עגתו שהוא שיעור פסת יד, ודאי נשאר דבר מה בכד כדי שתחול בו הברכה. דאין הברכה שורה בכלי ריקן ונמצא שהיה בכד יותר מכף יד ולפ"ז לא נשבעה באמת במה שאמרה חי ה' כי אם מלא כף קמח בכד ולכן נענשה שמת בנה בעונש שבועה. כאותה אלמנה דבבא מציעא דנשבעה ג"כ הכי ואמרה לאותו עני חי ה' אם נהנתי מדינרך כלום ונענשה משום דאשתרשי לה מקום דינר ולכך אמרה לאליהו מה לי ולך כי באת אלי להזכיר עוני ולהמית את בני. בעבור שביאתך אלי היא שגרמה בנזקין באשר הוצרכתי לישבע לך באומדנא כי אין בכד כי אם מלא פסת יד ולא דקדקתי באומדנא שלי נצטער אותו צדיק והתפלל אל ה' והחיה את בנה אליהו זכור לטוב אשרי מי שראה פניו אפילו בחלום:

והואיל ואתה לידן הכתוב המבורך הזה נימא ביה מלתא במה שסיים קרא כד הקמח לא כלתה וצפחת השמן לא תחסר עד יום תת ה' גשם וכו'. דהנה נראה לי דרוצה לומר שלא

תחסר ממה שהיה בה. שתמיד מה שהיה בה ישאר בה ולא יחסר ממנו כלום והברכה נובעת ממנו כי הוא מקור הברכה ובכל שעה שתצטרך להתפרנס מן הצפחת תריק מן הברכה וזה שהיה בה ישאר בה אפילו אחר שנה או יותר לזכר עולם אם לא תרצה ליהנות ממנו ותרצה להניחו כצנצנת המן נמצא שלא נהנית אלא מן הברכה ונראה לי שכעין זה היה נס הפך בחנוכה שבכל יום היו מדליקין מן הברכה. שבלילה הראשון הריקו מן הפך אל המנורה מן הברכה ונשאר השמן שבפך כמו שהיה בראשונה לא תחסר כל בה ונמצא שהיה נם בלילה הראשונה וגם בליל שמיני נשפך אל המנורה מן הברכה ונשאר מה שהיה בפך עד שהכינו להם השמן ביום השמיני ונ"ל הטעם כדי לישאר לזכר עולם נס הפך וכמו שאמרו רז"ל בשמן המשחה במדרש כי תשא שנסי נסים נעשו בו דהגם שנמשח בו המשכן וכליו ואהרן ובניו בשבעת ימי המלואים וממנו נמשחו כהנים גדולים וכו' עדיין כולו קיים לעתיד לבא שנאמר שמן משחת קדש יהיה לי זה גימט' י"ב ותחלתו ג"כ היה שיעורו הין:

או נאמר שנשאר מה שהיה בפך בכל לילה שמונה לילות עד שהכינו השמן כדי שלא יצטערו יראי ה' לומר בלילה אחרת במה מדליקין את המנורה. ובכן צדיקים יראו וישמחו. ולא יהיה להם שום עגמת נפש כי השם רצה בם ובמעשיהם. ועי' ברבינו בית יוסף בא"ח סי' עת"ר שכתב בתירוץ אחד שכן היה סדר הנס עי' לו בתירוץ השני. ולפי מה שכתבנו אנן בעניות דעתן לא קשה עליו מה שהקשו האחרונים עליו דהכל נעשה לצורך גבוה. ועי' בהרב ט"ז שם ודו"ק. העתקה וסדור כ"ח לחדש טבת ש' התרצ"ג. אור"ן יע"א נאה כהד"ס:

ח

איתא בתקונים תקונא שתיתאה כ"ג ע"א דז"ל דמכרסייא אינון נשמתין ומהאי חיה רוחין. ומאופן נפשין. ואינון בבריאה. יצירה עשיה. בשבת וי"ט נחתין עלייהו נשמתין ורוחין ונפשין באורח אצילות וכו' ע"ש. הנה משמע מדברי הזוהר דבשבת ירידתן ממעלה למטה:

ונראה לי שלזה תקנו ביוצר שבת לומר שבח יתנו לו כל צבא מרום תפארת וגדולה שרפים. וחיות ואופני הקדש דהיינו שרפים שהם מבריאה וחיות שהם מיצירה. ואופני הקדש שהם מעשיה. ובנוסחא אחרינא שיש בספרים והסדורים שחיות קודם לאופני. אבל ביוצר של חול תקנו לומר ממטה למעלה דהיינו בשבח המתחיל תתברך לנצח

צורנו וכו' שהוא שייך גם לחול תקנו לומר והאופנים וחיות הקדש וכו'. לעמת השרפים דהיינו ממטה למעלה. ועי' בהגהות מהרח"ו על הזוהר פרשת בלק דף ק"ץ ע"ב:

ט

עוד איתא שם תקונא חד ועשרים דף נ"ה ע"א תהא לי מקודשת בטבעת זאת וכו' ע"ש. דע כי נוסחתנו היא הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל. וכמה שינוי ביניהם דהזוהר קאמר תהא לי מקודשת במקום הרי את עוד אנו מקדמין מקודשת קודם למלת לי והזוהר מקדים מלת לי למלת מקודשת. עוד שינוי אחר שאנו אומרים זו והזוהר אומר זאת. עוד הזוהר לא הביא סיומא דמלתא שאנו מסיימין בה כדת משה וישראל. והזוהר לא סיימוה קמיה. ע"י בש"ע אה"ע סימן כ"ז ס"א ובמור"ם שם עש"ב:

י

איתא בהקדמת תקוני הזוהר יו"ד וז"ל כל גוון דאבן דילה חוור נטילת מחסד. ואיהו סגולה דיליה רחימו וכו' אבנא סומקא נטילת מן גבורה וסגולה דיליה למהוי אימתו מוטלת על הבריות ברייין דעלמא וכו' עש"ב:

יא

שם ע"ב ובגין דא מאן דלא נטיר ברית אתדן בחבוט הקבר בההוא עפרא. ואלין אינון דגופא דלהון אינון לון קבר בחייהון דוחקין לון שעתא בכל יומא ובמלאכת דלהון דאתבקע דמא בצפרניהון. ובגין דא תקני לאחזאה צפרנים בהבדלה. דהוה אדם מלובש בכתנות צפרנים. דהוו נהרים כענני יקר. ואיהו בהבדלה מינייהו וכו' עש"ב שסיים וידעו כי ערומים הם מנייהו בגופא ונשמתא ורוחא ונפשא. ערומים מכתנות אור ומלובשים בכתנות עפר של נחש. במה דחב דאינון מאורי האש. ובגין דבשבת אתחזא לון בהדלקת שרגא דשבת בתרין פתילות דאש. ובמוצאי שבת יתעברון מנייהו. תקנו לומר במוצאי שבת הבדלה באש ובגין דבשבת וי"ט מתלבשין נשמתין בכתנות אור אמר הנביא על כן **באורים** כבדו ה' ואוקמוה רבנן כבדוהו בכסות נקיה וכו' ע"ש:
אמר הדך' משמע מדברי הזוהר דגם במוצאי יו"ט צריכים בשמים דבי"ט נמי איכא נפש יתירא. עי' בספרי הקטן קרית חנה דוד חלק ראשון סי' פ"ב דף פ"ח ע"ב:

יב

שם דף י"ג ובגין דא אמרינן בקדיש ועתה יגדל נא כח ה' לקבל כ"ח אתוון אחרנין דאית באלין שבעה תיבין דאינון יהא שמיה רבה מברך לעלם לעלמי עלמיא. ודא איהו העונה אמן יהא שמיה רבא בכל כחו וכו'. ע"ש:

הנה משמע מדברי הזוהר שלא היו עונים אלא עד לעלמי עלמיא. ולא עוד. ועוד משמע מדברי הזוהר דמלת יתברך דביקה עם מה שאחריה דהיינו יתברך וישתבח וכו' ולא עם מה שלפניה דהיינו עלמיא יתברך:

ובאמת שכן הוא נראה ומוכיחין הדברים שכן צריך להיות. שהרי כבר אמר יהא שמיה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא דהיינו יהי שמו לפי חד פירושא הגדול מבורך מעתה ועד עולם. ולמה יחזור עוד לומר יתברך שהרי כבר אמר יהא שמיה רבה מברך. ועוד דאי יתברך קאי אדלעיל ועתה מתחיל שבח אחר הוה לן לומר ישתבח ויתפאר וכו' בלא ואו העטף ונימא הכי ישתבח וכו' אלא ודאי מוכח שהשבח הראשון סיימוה קמיה עד לעלם לעלמי עלמיא. ומוכח נמי מדברי הזוהר הנאמרים למעלה ראש דצריכין לומר לעלמי בלא ואו דאי אמרינן ליה בואו הוה ליה כ"ט אתוון:

אבל מר"ן בש"ע סי' נ"ו ס"ג כתב וז"ל העונים עד לעלמי עלמיא בלבד טועים הם כי אסור להפריד בין עלמיא ליתברך ע"ש. והוא היפך מדברי הזוהר מכל וכל. ועי' בהרב רבינו ב"י בספרו הגדול סי' נ"ו מה שהאריך בזה ע"ש ולא זכרו דברי התקונים אלו. ועי' באר היטב שם ס"ק ב' ובשערי תשובה שם ס"ק ב'. ועי' להרב שני לוחות הברית בענייני תפלה וקריאה בס"ת במסכת תמיד פרק נר מצוה דף י"ט שאין דעתו ג"כ נוחה בכל זה שכתבנו משם התקונים עש"ב. וצריך להתיישב בדבר:

יג

שם תקונא חד ועשרים נ"ה ע"א וז"ל ארבע בתי דרישא אינון אהיה. ארבע פרשיין דאינון קדש לי. והיה כי יביאך. שמע. והיה אם שמוע דא הויה. ארבע בתי דיד. דא אדוני. ארבע פרשיין דא הויה. ובהון מ"ב אזכרות בתמנייא פרשיין. דאתמר בהון ה' בם דא איהו וכו'. וכן איתא בזוהר רעיא מהימנא פרשת פנחס דף רכ"ח ע"א איתא ובזרוע עזו אלו תפלין יהו"ה בארבע פרשיין אדני היכלא לארבע אתוון בד' בתי דתפילין ע"ש.

יד

שם ע"ב ועמודא דאמצעיתא איהו תורה דאתייהיבת בחמשין יומין דשבועות ועליה אתמר בן חמשים לזקנה. בההוא דאתמר אל תבוז כי זקנה אמך. ועלה איתמר כי אם לבינה תקרא בגין דאיהי ה'. וסלקא באות יוד' לחמשין. חמש זמנין עשר. ועלה אתמר בן חמשים לזקנה. עש"ב:

דע כי בכל הספרים שיש בידינו במסכת פרקי אבות כתוב לאמר בן ארבעים לבינה. בן חמשים לעצה בן ששים לזקנה. בן שבעים לשיבה וכו' ע"ש וצריך להתבונן בדבר:

טו

שם נ"ז ע"א ושרגא איהו דיוקנא דמנרתא וצריך למהוי לימינא. ועלה אתמר הרוצה להחכים ידרים. ופתורא דשבת צריך למהוי לשמאלא. ועלה אתמר הרוצה להעשיר יצפין. מטה בין צפון לדרום ע"ש. והנה השולחן שבישיבתנו הוא כסדר הזה שכתב הזוהר שהשלחן הוא מסומך לצד צפון והאור לקטרישיטי הוא תלוי לנגדי בדרום. לכן טוב לסעוד בישיבה. וזה ג"כ נקרא שינוי מקום ממקום חול למקום הקודש):

טז

שם תקונא שתא ושתין בסוף דף צ"ח הכי צריך ב"נ דלא אפיק זרעא לבר מבת זוגיה דאיהי מין דיליה ובההוא זמנא דצריך ב"נ ליחד קב"ה ושכנתיה. צריך להפשיט מיניה כל מחשבין דאינון קליפין דאתמר בהון רבות מחשבות בלב איש וסלקא שכינתיה במחשבתא חדא. הה"ד ועצת ה' היא תקום כגוונא דב"נ דמתאחיד בבת זוגיה ואתפשט מלבושוי. למהוי עמה חד. הה"ד והיו לבשר אחד. הכי צריך לאפשטא מניה כל מחשבין. אחרנין בזמנא דמייחד לקב"ה בכל יומא תרין זמנין שמע ישראל ה' וכו' ה' אחד. עכ"ל עש"ב.

יז

עוד שם תקונא תשעה ושתין ק"ג ע"א אילין שבע תיבין אבגית"ץ. עלייהו אתמר שרפים עומדים ממעל לו שש כנפים לאחד. בשתים יכסה פניו. ובשתים יכסה רגליו. ובשתים יעופף. והאי שמא איהו סגולתא דיליה לכסאה לנשמתא כד סליקת לעילא. בכל ליליא לאסהדא על עובדין טבין דבר נש ממלאכי חבלה. ומכל מזיקין ורוחין ולילתין ושדין. ובהון פרחת לעילא. בשני אתוון מכל שם תכסה אנפהא מנהון. וב' אתוון תכסה דגלהא.

וב' אתוון פרחת לעילא. אוף הכי לרוחא ואוף הכי לנפשא. ואית שם בן מ"ב בצורת חותמא דשעוה נכתב. ואית שם מ"ב בציור דיוקנא דמלכא חקוק על תותמא. ואית שם מ"ב דאיהו דיוקנא ממש. שם מ"ב דאיהו דיוקניה. איהו:

יהו"ה יוד קא' ואו' קא'. יוד' ואו' דלת'. הא' אלף. ואו' אלף' ואו'. הא' אלף'. שם מ"ב דאיהו חותמא אהיה' אשר אהיה'. ו' ציור מ"ב בשעוה דא אביגת"ק. ורשעייא נשמתהון משדין וממזיקין. ולא פועלין בהם אלא כישוף ועובדי שדין כוותייהו. בגין דרשעייא כל שמהן וכל הויין דקב"ה וכל מלאכים שנאין לון. ובגין כך לא מועיל לא קמיע ולא שמהן קדישין ולא מלאכיא. דלא תפיס אלא מין במינו. ובגין דא לא תזרע כרמך כלאים. דאתמר בהון. כי כרם ה' צבאות צבאות נקודה דיליה:

יקוק עליה אתמר רק באבותיך חשק חולם שבא קמץ. ואינון זרע אברהם יצחק ויעקב. דרגא דלהון חסד כהנא רבה. גבורה לוי ישראל עמודא דאמצעיתא בגין דחולם כתר על תפארת. ע"ש:

יח

שם תקונא שבעין ק"ל ע"א. ובכל אבר ואבר בעי בר"נ לאמלכא לקב"ה ולתקנא ליה אתר דכיא ונקיא לשריא ליה תמן. ובגין דא צריך ב"נ לבערא מניה אבר ואבר. כל מחשבין כל הרהורין בישין דטנופין דאינון קליפין וצריך לאוקדא לון בכל פקודין כשרים דשריין על כל אבר ואבר. דאינון נרות. דכל פקודא נר אתקריאת. הה"ד כי נר מצוה. נר ה' נשמת אדם. ובה צריך למהוי חופש כל חדרי בטן. ולבערא מניה שאור וחמץ מן העיסה:

יט

עוד שם בכל אתר דקרי ליה בר נש עני ליה. אלא אם ההוא אתר דההוא אבר איהו פגום בחובא דעביד ב"נ. קב"ה לא שריא בההוא אבר. דעליה אתמר כל אשר בו מום לא יקרב. ואבריו דבר נש כולם אינון מסודרין על סדר בראשית. ובגין דא אתקרי בר נש עולם קטן. ומאן דאמליך ליה לקב"ה על כל אבר ואבר כאלו אמליך ליה על כל עלמא. ואגרא דב"נ דאמליך ליה על כל אבר ואבר לא אתייהב רשו לגלאה. דאילין אינון טעמי מצות דלא אתייהבו לגלאה. בגין דלא יהא בר נש עובד על מנת לקבל פרס וכו' עש"ב תר"ץ כצבי לרא"ש:

כ

שם קל"א ע"ב כל פקודין דהליכה תליין ברגלי כגון הליכה לבי כנישתא. הליכה לברית מילה. הליכה למת מצוה. או הליכה דמצוה:

כא

שם קל"ג ע"א ובגין דא כד גלגולא דנוקבא קא רכיבת עלוי. עובדוי איהו כאתתא. כד מליל מליל בפתיחו דידין וקליה ודיבוריה וכל עובדוי כאתתא. תועבה איהו. ובגין דא מברכין ישראל עמא קדישא. ברוך אתה וכו' שלא ני אשה וכו' ע"ש. ור"ל שמברכין בכל יום שלא עשני גוי דהיינו שלא נתעברה בו נשמה של נכרי כמ"ש האר"י ז"ל. ועי' מה בחלק שני סי' פ"ט ע"ח ע"ב בענין זה עש"ב:

כב

שם ועליה אתמר ואתן אדם תחתך. אדם בליעל איש און ולאומים תחת נפשך דכד בר"נ איהו שליט על יצריה הכי איהו שליט על שנאיה. ואם יצריה שליט עליה. שונאיו שליטין עליה עכ"ל. ה' יעזרנו על דבר כבוד שמו וקיים בנו שכתבתי בספרי קרית חנה דוד מקרא שכתוב צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ה' לא יעזבנו בידו ולא ירשענו בהשפטו אמן:

כג

שם לקח טוב ע"א ואם על ארבע גלגולין לא אתתקנת. אתמר בההיא ועל ארבעה לא אשיבנו. וכל נשמתין דאתיין תלת זמנין ולא מתתקנן. אתקריאו פושעי ישראל ערב רב. אב צדיקייא דבכל זמנא דייתון מתתקנין ייתון עד ארבעה אפילו עד שתין דור. ודא איהו דור הולך ודור בא בא"י ודא נשמתא דאיהו משה רבינו כלילא כלילא משתין רבוא וכו'. דע כי זה חדש:

כד

שם תקונא תליתאה דף קס' ובדי בודאי אינון שלוחיא דצבורא צריכין כד קראן בספר תורה דיחתכון מלין ולא יימרון להון בהלעטה. כגוונא דערב רב דאתמר בהון הבשר עודנו בין שניהם. והוו אכלין בהלעטא וכגוונא דעשיו דאתמר ביה הלעיטני נא. ולא

הוו טחנין ליה. אתמר בהון ואף אלהים חרה בהם עש"ב אבי אבי ראה כמה צריך ש"ץ ליזהר שלא יהיה חפזן וילך לאט לאט בדבור ובקלא וימללו מלה מתיקה כדובשא:

כה

שם קמ"א ע"א ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך וכו'. ואקמוה קדמאין אם חביב עליה נפשך מממונך לכך נאמר בכל נפשך. ואם חביב עליך ממונך מנפשך לכך נאמר בכל מאודך. דאית ב"נ דצלי ואזיל בכל פקודין דלא יהיב עלייהו אגרא. ואם הוה יהיב אגרא עלייהו. לא הוה עביד לון דודאי סגיאין אינון מבני נשא עתירין בעותרא סגייא ואינון חביבין עותרא דלהון יתיר מנשמתא דלהון. דעותרא דנפשא אינון פקודין טבין בעלמא דאתי. ועותרא דגופא ממונא ועדונא בעלמא דין. ואינון דמחביבין ממונא מנפשא. אם יהבין להו אורייתא כולה במאה זוזי לא הוו יהבין להו בגינה בגין דממונא חביב עלייהו מנפשא. ומאן דדחיל ורחים ליה לאו איהו. אלא בגין ממונא. האי דשוי ממונא עיקרא. ואורייתא דרחים קב"ה טפל. האי רחימו ודחילו. לא חשיב ליה קב"ה. אלא עיקרא דרחימו ודחילו דקב"ה דאע"ג דאיהו רחים ממוניה מנפשיה. דירחים ליה בממוניה במה דאיהו חשיב עליה. ולא בטפל דליה. ולכך נאמר ובכל מאודך. וכן מאן דחשיב ליה נפשיה מממוניה והוא יהיב כל ממונא דעלמא ולא הוה נזוק אפילו באברא חדא דאית ביה לכך נאמר בכל נפשך ועי' לעיל סי' א' מש"כ שם:

כו

בנשמת כל חי בשבת אנו אומרים מציל עני מחזק ממנו. ועני ואביון מגוזלו והוא לכאורה כפול כאשר עיניך תחזינה מישרים. ונ"ל לפרש בהקדים מה שאמרו רז"ל בכל יום יצרו של אדם מתגבר עליו ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו שנאמר צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו (דהרשעים קרוים מתים) ה' לא יעזבנו בידו וכו'. וזהו שאמר כאן מציל עני שהוא אדם בשר ודם מחזק ממנו שהוא היצה"ר שהוא מאש ואינו יכול לו. ועני ואביון מגוזלו כפשטיה שכיון שהקב"ה השליטו על יצרו ודאי איהו שליט על שונאיו כדאמרי' בסי' כ"ב ע"ש:

כז

הרב בעל ספר מצות ה' פרשת אמור מצוה רצ"ו כתב וז"ל החלק ה"ג אם אדם חשוב עושה פעולה. ונראה בעיני ההמון שהיא עבירה אע"פ שהמעשה מותר. הנה הוא חלל

את ה' עש"ב. ידידי אחי קורא נעים. כי נעים כי תשמרם בבטנך וכו' ודע ענין זה ושומרהו אלו הנאמרין. אלי ילוזו מעיניך השמר לך ושמור את נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך. וכן מצינו למהרש"ל שכתב כן בתשובתו בענין גילוי הראש כמו שכתבתי לשונו בספרי הקטן קרית חנה דוד בחלק שני סי' קנ"ז דף קס"א:

כח

אמרו רז"ל אין לך ריקן שבישראל שאינו מלא מצות כרמון. שנא' כפלח הרמון רקתך. אפילו ריקנין שבך מליאין מצות כרמון. עי' עליהם. ואנכי הד"ך נותן בזה סימן מה שכתוב בתורה ויחנו ברמון פרץ דהיינו אפילו פריצים שבהם מלאים מצות כרמון. שיש בי תרי"ג גרגרים כמ"ש לקמן סי' רכ"ח:

כט

אמרו רז"ל במדבר רבה על פסוק תכין לך הדרך תעמיד להם עמודים שכתוב עליהם ערי מקלט ע"ש. ונ"ל שזהו שאמר הכתוב והקריתם לכם ערים ערי מקלט תהיינה להם דרוצה לומר כיון שעל העמודים כתוב ערי מקלט א"כ כל הנושא עיניו לעמודים קורא מה שכתוב בהם שהוא ערי מקלט שמלות אלו רשומים עליהם והיינו דכתיב והקריתם לכם ערי מקלט:

ל

העולם קורין לחכם העיר הרב. שהוא מלשון ריבוי כי הרבה חכמה למד לכך בחרוהו להיות מאריה דאתרא כמו מאת הרב תרבו. (במדבר ל"ה ח'.):

לא

ספר כריתות (ישעיה מ"ט) אי זה ספר כריתות אמכם וכו'. תרגם יוב"ע אידא היא איגרת פטורין וכו'. אלף בחיריק. גימל בשבא. גימל דגוש קל. ריש נקודה פתח. פטורין בלא יוד' בין פא' לטית'.

לב

ראיתי להרשב"א בתורת הבית בבית שלישי במשמרת הבית דף ע' ע"ב שכתב וז"ל וכבוד הרב מונח במקומו שאפילו אמרן בן תדל היה לן לקבלן לרוב פשיטותן כ"ש שיצאו

מפי רבינו וכו' עש"ב. ולא ידעתי מה הוא ענייננו זה בן תדל וחפשתי בערוך ומצאתי בערך בית' באות בן ערל שכתוב במוסגר וז"ל א"ב בנוסחאות שלנו בן תדל ופירש שוטה שבעולם ששמו בן תדל עכ"ל. וראיתי בחולין דף קל"ד שכך נמי איתא בנוסחתינו בן תדל ע"ש:

לג

כתיב ושמתי כד כד שמשותיך וכו'. אלו ארבעה ועשרים ספרים ספרי תנך' ומספרן וסדרן הוא בבבא בתרא פרק השותפין דף י"ד ע"ב והכי איתא התם. ת"ר סדרן של נביאים א' יהושוע. ב' שופטים. ג' שמואל. ד' מלכים. א' ב' ה' ירמיה. ו' יחזקאל. ז' ישעיה. ח' שנים עשר (חשיב תרי עשר חד). סדרן של כתובים. א' רות. ב' ספר תהלים. ג' איוב. ד' משלי. ה' קהלת. ו' שיר השירים. ז' קינות. ח' דניאל. ט' מגילת אסתר. יוד' עזרא. יא' דברי הימים אב'. חמישה חומשי תורה. (שנחשבים חמשה סך הכל כ"ד ספרים) ראשית כל ראשית ברא שברא עולמו דכתיב ואהיה אצלו אמון וכן סדרם מר"ן בש"ע יוד' סי' רפ"ג סעיף ה':

ודע דבכל כ"ד ספרים דשכיחי גבן אקדימו ישעיה ברישא ואחר כך ירמיה ויחזקאל. ונ"ל הטעם משום דבאמת ישעיה קדים להו בסדר הדורות כדמשמע מהש"ס דהתם דפריך מכדי ישעיה. קדים ברישא מירמיה ויחזקאל. ליקדמיה ברישא. ומשני כיון דמלכים סופיה חורבנא. וירמיה כוליה חורבנא. ויחזקאל רישיה חורבנא וסיפיה נחמתא. וישעיה כוליה נחמתא סמכינן חורבנא לחורבנא. ונחמתא לנחמתא ע"כ. הרי מצינו דישעיה קדים בזמן לירמיה ויחזקאל. ולהכי סדרום כפי סדר הדורות אחר מלכים. אלא דעדיין קשה לי דלמא נתחכמו הם יותר מהתנא דאקדים ירמיה ויחזקאל לישעיה מטעמיה דש"ס וכי סגי להו סדור התנא וסדר הש"ע. ועוד שאם העולם אזלי כפי סדר זמנים א"כ אמאי לא הקדימו ג"כ הושע קודם ישעיה שהרי הושע קדים בזמן לישעיה כמ"ש הש"ס התם כמו שפריך הש"ס דאמר ר' יוחנן תחלת דבר ה' בהושע שהיה תחלה לארבעה נביאים הושע וישעיה עמוס ומיכה הגם ששם תירץ הש"ס משום דכתיב נבואתיה גבי חגי זכריה ומלאכי והם סוף נביאים. להכי חשיב ליה בהדייהו יעו"ש. מ"מ העולם לא סברי לה לסדור תנא ברייתא ואזלי הם כפי סדר זמנים. אלא דלזה יש לומר דשאני הא דהושע שטעמו טעם לשד דנבואותיה גבי חגי זכריה דכלהו נבאותייהו ענין אחד ולהכי אין להפריד בין אחים ועוד יש לומר שכבר קבלה בידנו במספר במשקל כ"ד ספרים ואם

היו מקדימין הושע לישעיה יהיה מספרם כ"ה ספרים ולהכי לא אפרידוה מתרי עשר ואקדימוה ברישא לתרי עשר משום שהוא קדים:

עוד. ראיתי ברוב ספרים דשכיחי גבן. שסדרו דברי הימים שהוא לפי סדר הש"ס בסוף סדרן של כתובים סדרוהו אחר מלכים קודם לישעיה. והגם שהוא מסדר הכתובים. הכניסוה בסדר נביאים וסמכוה לספר מלכים. משום שכל דברי הימים מדבר מענין מלכים ולהכי אסמכוה למלכים הפך מסדר הש"ס לא ידעתי למה הם בחרו דרך לעצמם. ובסדר הכתובים מצינו סדר לספרדים וסדר לאשכנזים שלא כסדר הש"ס. עי' בספר מקראות גדולות בתחלת סדר תהילים מה שכתב בזה. ודע כי נחמיה לא נמנה בכלל הכתובים ולא נזכר. נ"ל כי הוא בכלל ספר עזרא כי כולם מוצא אחד להם כאשר עיניך תחזינה מישרים:

לד

על. **רוח** מזרחית שכתבנו במקום אחר שהיא חמה כדמוכח מדברי הש"ס גיטין למד' ע"ב. ומפירוש רש"י שם עיין עליו לאפוקי מסברת הראב"ע וההולכים בשטתו. הן היום ששה ימים לחודש שבט שנת ברכות תהום רבצת תחת לפ"ק ואני בתוך עי"ת אוזד"א יע"א שהלכתי לשם כשנולד להבן יקיר לי בן ציין בני יץ' בן בששה ועשרים לחדש שבע ש' הנז'. ונסעתי מעי"ת והרא"ן יע"א אני וביתי עקרת הבית אם הבנים שמחה בלא תוגה והיה עמי במחציתי ידי"ן הבן יקיר לי כבוד שמו הטוב הר': רפאל הכהן י"ץ ביום ראשון בשבת שני ימים לחדש שבט הנז' לראות בשמחת ברית מילה לילד הנולד ושמו מרדכי יץ' כשהייתי יושב בלהוטי"ל ביום חמישי בשבת והייתי קורא הפרשה כתקנת קדמוננו ז"ל התבוננתי בפסוק ויט משה את ידו וכו'. וה' נהג רוח קדים בארץ וכו'. נשא את הארבה וכו'. דידוע היא שהארבה יבא מכח החמימות שהרוח חם. וא"כ יש ראיה מכאן שרוח מזרחית שהיא רוח קדים היא חמה וכן נראה נמי מיחזקאל י"ז יוד' והנה שתולה וכו'. הלא נגעת בה רוח הקדים תיבש יבוש וכו'. והיינו ודאי דנקט רוח הקדים משום שהיא חמה. וכן משמע בהושע יג' טו'. דכתיב כי הוא בין אחים יפריא יבוא קדים ויבוש מקורו וכו' עי' גיטין הנז' ופירוש רש"י שם. ועי' פירוש רש"י על פסוק זה באיוב ל"ז י"ז. שאזיל לשיטתיה כמו שפירש בש"ס הנז'. ועי' עוד פירוש רש"י ז"ל שם באיוב ע"ל ט"ו על פסוק המבינתך יאבר נץ ע"ש. אבל הראב"ע והרב מצודת דוד פירשו בכולם הפך מפירוש רש"י שכתב דרוח דרום היא חמימה וכן הוא בזוהר ויצא דף קס"א ע"ב. דקאמר וז"ל כד איתער רוח דרום מתחמימם מייא וכו' בגין דחמימו דדרום

סראן מייא וכו' וכן הוא בפרשת וארא כ"ד ע"א. דקאמר וז"ל בגין דדרום איהו חם ויבש וכו'. ומדרום נפיק תוקפא דחמימותא לעלמא וכו'. וכן איתא שם ל' ע"א. דקאמר וז"ל ורוחא דדרום איהי חמימא וכו' ע"ש. ועי' מש"כ בספרי הקטן ילקוט דוד באהל דוד. פרשת וארא מש"כ שם על זה וכן כתב רבינו בחיי ז"ל בפרשת ואתחנן ע"פ ימה וצפונה וכו' וז"ל ונגב שאותו רוח נגוב ויבש מאד לתוקף חמימות השמש המרחף על אותו רוח וכו'. וכבר הזכירו בספרי המחקר כי פעם אחת שכח אחד מאנשי הדרום קערה של בעץ מונחת בשמש בתקופה בתמוז. ולערב מצאה נתכת ונמסת כדונג הנמס בתוך אש וכו'. עש"ב. ועי' הראב"ע תהלים סי' ק"ז ג'. ומארצות קבצם ממזרח וממערב מצפון ומים שכתב וז"ל והזכיר מצפון כי שם כל היישוב ולא הזכיר דרום בעבור חום השמש. אין שם יישוב בראיות גמורות וכו'. ע"ש. ועי' להמלבים שם בסי' ק"ז. בפירושו שנראה שהוא סותר לפירושו שפירש בסי' פ"ט פסוק י"ג ע"ש. וצ"ע. ועל פסוק יונה דף ח'. ויהי כזרוח השמש וימן אלהים רוח קדים חרישית וכו' פירש רש"י שם ד"ה חרישית וכו' וז"ל והיא חמה מאד וכן פירש שם מצודות דוד. וכן פירש המלבי"ם שם בפירושו עש"ב. גם רד"ק בפירושו שם פירש וז"ל ורוח קדים היא חמה וכו' ע"ש. ולכאורה דברי מצודות דוד סתראי נינהו עם הא דפירש באיוב דכתבנו לעיל:

לה

מנא לן דמברכין על המצות. נ"ל להביא ראיה לזה מהא דמצינו שפירשו רז"ל על פסוק לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי לא שכחתי מלברך על הפרשת מעשרות. עי' פירוש רש"י בפרשת כי תבא כ"ו י"ג. עוד מצינו לרז"ל שפירשו על פסוק על עזבם תורתי שלא בירכו על התורה תחלה והיינו אשר קדשנו במו"צ על דברי תורה. ככל המצות עשה שמברכין עליהם תחלה. ונ"ל דהיינו שדקדקו בדבריהם לומר שלא בירכו על התורה תחלה ולא אמרו שלא ברכו על התורה לפניה כדי להודיעונו באיזה ברכה עסקינן ואמרו תחלה שהיא הברכה שמברכין תחלת היום אחר אור הבוקר:

ודע כי מנהגי לברך ברכות התורה תחלה קודם ברכות השחר וכמו שראיתי בספרן של קדושים עיין עליהם דבזה יבא על נכון מאמר אלהין קדישין שאמרו שלא בירכו על התורה תחלה דהיינו תחלה לכל הברכות משום דנזרקים מפי האדם כמה פסוקים של תורה. ובירושלמי פרק כיצד מברכין איתא מניין שכל המצות טעונות ברכה ר' בא בר כהנא בשם ר' אלעזר. ואתנה לך את את לוחות האבן והתורה והמצוה מקיש המצות לתורה מה תורה טעונה ברכה אף מצוה טעונה ברכה וכו' ע"ש:

לו

בש"ע. א"ח סי' ר"מ סעיף י"א אסור לשמש לאור הנר וכן אסור לשמש ביום וכו' ע"ש וכן הוא בזוהר פינחס בר"מ דף רכ"ז וז"ל אלא מהכא אוליפנא מאן דמייחד באתתיה צריך בליליה למכבי שרגא. וביממא לאו אורח דרבנן לשמש מטתן אלא בליליא ארח צנעא כדכתיב וילן שם כי בא השמש. אימתי אתעביד לינה כי בא השמש דאתפני שמשא מעלמא. ועוד דרש כי בא השמש מלשון כיבוי כיבה השמש ע"ש:

לז

הנה צריך להתבונן במה שאמרו רז"ל לא נתכהן פינחס עד שהרגו לזמרי עי' הרמב"ן בפירושו על התורה פרשת תצוה כ"ח א' שכתב מפני כשנמשח אהרן ובניו ארבעה כבר נולד פינחס לאלעזר אביו. וכן הוא מפורש בזוהר פרשת ויקרא דף מ' ע"ב וכן הוא עוד מפורש בזוהר פרשת צו ל"ג ע"ב ובפרשת שמיני ל"ז ע"ב וכן איתא במדרש רבה פרשת אחרי מות. עי' בספר ישב רוחו דף י"א ע"ב ספר חדש. הרי בהדיא כשנמשחו אהרן וארבעה בניו כבר נולד פינחס בן אלעזר ואלעזר הוא שלישי לבני אהרן. וא"כ איך אמרו בש"ס. וכן איתא בזוהר פרשת ויקרא דף ה' ע"ב ע"ש שמיתת נדב ואביהו מפני שלא היו בלא אשה שעדיין לא נשאו להם. וכיצד יהיה זה שאחיהם אלעזר הקטן מהם כבר נשא אשה ונולדו לו בנים ונדב ואביהוא שגדולים ממנו לא ישאו אשה ואפשר שלא מצאו אשה כפי מדרגתם וכפי מעלתם שהיו בני גדולי הדור וקדושתם קדושה יתירתא בנין קדישין עי' במש"כ בספרי הקטן לך דוד בפרשת שמיני פרשה י' ב':

לח

איתא א בזוהר ויקרא כ"ה ע"א אמר ר"ש הא תנינן אית מאן דזכה בנשמה. ואית מאן דזכה באתערותא דרוחא. ואית מאן דלא זכי אלא בנפש האי מאן דלא זכי אלא בנפש ולא סליק יתיר. הא אתדבק בההוא סטרא מסאבא. וכד איהו נאים. אינון סטרין בישין אתיין ומתדבקי ביה ומודיעין ליה בחלמא מלין דעלמא. מנהון כדיבין ומנהון קשוט. ולזימנין דחייכין ביה. ואחזיאו ליה מלי שקר. וצערין ליה בחלמיה וכו'. ת"ח באינון זינין בישין אית תלת דרגין. אלין על אלין. דרגא עלאה דלהון הנהו דתליין באוירא. דרגא תתאה דלהון אינון דחייכן בבני נשא וצערין לון בחלמייהו. בגין דכולהו חציפין ככלבי. ואית דרגא עלאה עלייהו דאינון מעלאי ותתאי ואלין מודעי ליה לבר נש מלין מנהון כדיבין ומנהון קשוט ואינון מלין דקשוט כולהו לזמן קריב. וההוא דרגא מאינון

דתליין באוירא. דאינון עלאין יתיר. ההוא דלא זכי אלא לנפש וההוא נפש בעי לאתתקנא לקבלא רוחא. עד לא רווח ליה. נפקא מאי דנפקא בההוא נפש. ואתפשט בעלמא ובעא לסלקא ולא בעי עד דאערע בהו באינון דאוירא. ואינון מודעין ליה מלין מנהון קריבין. ומנהון רחיקין. ובההוא דרגא אזיל ואתקשר בחלמיה עד דקני רוח. כיון דקני רוחא. ההוא רוחא נפיק מתבר טורין וטנרין. סליק ואתפשט ואעיל בין מלאכי עלאי קדישי ותמן ידע מאן דידע. ואוליף מלין ואתהדר לאתריה. כדין הוא קשורא דבר נש בקדושה. עד דזכי בנשמה וקני לה. כיון דקנה נשמה היא סלקא לעילא לעילא. ונעורי פתחין לא מעכבי לה ואזלא ומתפשטא ועיילא בין אינון צדיקייא דצרירן בצרורא דחיי. ותמן חמי ענוגא דמלכא. ומתהנייא מן זיוא דעלמא וכו' עש"ב. אמר הדך'. נכלם ואביון והוא כהן לאל עליון. על זה דוה לבי ועשתונותי תוהים ונוהים ודוהים כי בשעפים מחזיונות לילה בנפול תרדמה על אנשים. פחד קראני ורעדה ורב עצמותי הפחיד אחי בגדו כמו נחל ואין מקום לזעקתי. ואין רופין אלי ותחנתי ובקשתי נשארו מעל כי אין עונה ואין קשב השם יענה אותי בצרתי. מן המצר קראתי יה ענני במרחב יה. ה' לי לא אירא השם יראה ללבב:

טל

תקוני הזוהר תקונא חד ועשרים דף מ"ו ע"א וז"ל ובההוא זמנא אתקריא איהי תוספתא מסטרא דיום השבת כמה תוספות נחתין עמה לתלמידי חכמים. דאתקריאו נשמות יתירות. הה"ד נשמת כל חי תברך את שמך וכו' ואלין דמותספן לעמא קדישא בע"ש. ירתין לון ת"ח ביומין דחול ובהון אתעבידו חול קדש עש"ב. נמצא דלפי דברי הקדש הזוהר הנז' בפרק אלו הן הנאמרין שת"ח נקראין שבת שהרי הם יורשים התוספות של הארת שבת בחול כדאמרן ולכך נקראים שבת ולר"ז שבת שלהם נקרא שבת דשבת. אבל שאר העם שנקראין חול שבת שלהם נקרא שבת של חול. ובזה יבא על נכון מדרש רז"ל שאמרו מעולם לא זזה שכינה מישראל בשבתות וימים טובים ואפילו בשבת של חול דע"פ הנז' ור"ל דלא מבעייא בשבת דהיינו בשבתות של ת"ח שנקרא שבת שלהם שבת של חול לא זזה שכינה משבת שלהם ודו"ק. ובמקום אחר פירשנו מדרש הנז' על כמה אופנים י"א לאלול יום שני בשבת התרצ"א אור"ן יע"א.

מ

כתב רבינו בחיי ז"ל בפרשת בראשית על פסוק יתן אותם אלהים ברקיע השמים וזכרו לברכה קרא הכתוב בכאן שבעה רקיעים שבם שבעה כוכבי לכת עם השמיני שבו

הכוכבים וי"ב מזלות בשם רקיע. ויחס זה לשמים שהוא גלגל המקיף וכו' ע"ש. משמע מדבריו שיש יותר משבעה רקיעים. וכן כתב עוד לקמן על פסוק וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד וז"ל והוסיף לך ביאור ברמז כי הגלגלים הם תשעה כדברי חכמי המחקר. והוא שתמצא מלת והנה שחשבונה גלגל וזהו גלגל השכל ובאר ג"כ. גלגל השכל מניע את הגלגל התשיעי הוא הגלגל המקיף הוא הנקרא ערבות. והגלגל המקיף מניע השמונה גלגלים שבתוכו וכו'. הרי לך שהם יותר משמונה רקיעים. ועיין עוד להרב בעל ספר מעשה בראשית בפרשת תרומה מצוה צ"ו דף ט"ז ע"א פסקת ודע ודע וכו' עש"ב. וכן כתב עוד רבינו בחיי לקמן בפרשת עקב על פסוק הן לה' השמים וז"ל כי כל התשעה גלגלים נבראו בשביל העולם וכו' עש"ב:

מא

כתיב ויאמר אלהים הנה נתתי וכו' לכם יהיה לאכלה. ולכל חית הארץ וכו' עשב לאכלה (בראשית א' פ"ט ל') הנה השם הקדים האדם במאכלו לבהמה ולחיה. ובפרשת ואתחנן כתוב ונתתי עשב בשדך לבהמתך והדר ואכלת שבעת כמו שאמרו רז"ל דצריך האדם להקדים מאכל הבהמה למאכלו:

נראה בפשוט דודאי בעיקר הבריאה הוא האדם לכן אמר הכתוב יהיה לכם לאכלה שהוא עיקר הבריאה והדר לכל חית הארץ דהכל נברא בשביל האדם ואחר זה צוה על האדם אשר הכל שלו שירחם על הבהמה שאין לה מדידה כלום שיתן לה מאכלה ואחר כך יאכל הוא. עוד יש לחלק בין הכנה למעשה דבהכנה מתחלה יכין לו לעצמו ואחר כך יכין מאכל לבהמתו וכמו שאמרו חייך קודמין לחיי חבירך. ובמעשה יתן לבהמתו קודם שיאכל הוא:

מב

ענין הפרסת המצה האמצעית שנקראת לוי נ"ל לומר בס"ד שבמעשינו זה אנחנו שוברים החית' של חמץ שהיא רומזת לחטא כשמה כן הוא שהיא נקראת חת והיינו חטא' כי תמיד התיו' מתחלפת באות טית' (הסמוכה לה) כמו תועה כמו טועה. נצטדק כמו נצתדק בתיו'. וכמו תורי זהב במקום טורי זהב. מפני שהם ממוצא אחד דטלנ"ת בלשון. ולכך פורסין אותה לרמוז לפריסת החית' של חמץ הרומז ליצה"ר ונעשה מן החית' הא' שעקרנו רגל החמור ממקומו שהוא רגל החית' השני ונעשה מן החית' הא' שעל ידי מעשינו ומחשבתנו הטהורה שהיא בדיקתינו שבדקנו את החמץ וביערנו אותו

במחשבה ובמעשה שבזה עקרנו לב האבן ממנו ומלבנו וגירשנו את האמה הזאת ועקרנו רגל השור והחמור שלא נהיה להם למרמס. נמצא שמחמץ נעשה מצה בהא' והיינו שאמר המגיד הא לחמא עניא שאנו מגלים את הקערה הא לחמא וכו' לומר שבמעשינו נעשה מן החמץ מצה שאותיות חמץ הם אותיות מצה לאחר שבירת החית' על דרך ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלם אתו ואז אנחנו בעלי תשובה לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה כמו שנשבר הלחם הזה. כך נשבר לבנו בקרבנו ונותנים חצי הפרוסה בין השלימות לרמוז ולהראות שבעל תשובה עכשיו נתייחד עם הצדיקים השלמים והחסידים. ולא עוד אלא נעשה באמצע ביניהם להראות על חיבתו ושלימותו כדאמרו רז"ל אמצעי שלם הגם שמתחלה נקרא לוי שמורה על הדין עתה נשבר ונעשה פרוסה ונתייחד בין כהן וישראל ופירסו כנפיהם עליו סוככים בכנפיהם על פרוסת הלחם והיתה יניקתו מימין ומשמאל ונמתק כיון שנתייחד ביניהם נעשה כאחד מהם וחציה לאפיקומן רמז שבזה אנחנו מוציאין מינות מלבנו ורוח נכון נחדש בקרבנו כדכתיב לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי והיינו אפיקו מין ר"ל אפיקו מינות מן הלב ונקרא צפון. עוד נ"ל דנקרא צפון משום דסטרא דצפון לאו איהו שלים ואיהי ג"כ אינה שלמה אלא פרוסה על שם מה רב טובך אשר צפנת ליריאיך. א"נ יש לפרש צפון ברך דהיינו דבא לומר דבזה אפילו צפון שהוא יצה"ר דכתיב ואת הצפוני ארחיק מעליכם ברך נעשה מבורך שנתמתק ונעשה טוב ע"ד ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלם אתו וצריך ליתן הודאה ושבח על מה שנעשה התיקון בלילה הזה שהכל רצוי לפניו ברוך הוא. והיינו הלל נרצה ולנעוץ סופו בתחלתו שמתחלה אנו אומרים קדש ורחץ דהיינו קדש עצמך במותר לך קדש עצמך בקדושה יתירתא. ורחץ וטהר את לבך מכל מחשבה זרה ומכל הרהור רע ומכל אנינות ועצבון ומכל כעס ויהיה לך לב שמח וטוב כדי להודות ולשבח ולפאר ליוצרנו על כל מה שעשה עמנו כל הטובות האלו. וקח ספרך בידך והגיד את כל הנעשה עמנו ועם אבותינו מתחלה ועד סוף והיינו כרפס למפרע ספרך. יחץ גימט' קח ר"ל קח ספרך והגיד בפיך ותשמיע לאחרים כח מעשיו הגיד לעמו ויהיה לך שעשועים הכל ברצון טוב ואם יש לך שום אנינות ומרירות ועצבות תסתר אותם ולא יראה בך שמץ מינהו וכן אם יש לך מריבה דהיינו מצה ומריבה עם שום אדם תמחול על עלבונך. ותוציא המשטמה מלבך ולא תעלה שום טינא בלבך עם שום אדם. רחץ לבך מן הלכלוך בזה והיינו מגיד רחצה דהיינו בשעת ההגדה תגיד טהרת הלב וברחיצת כל קרביים שלך ותוציא מצה ומריבה מלבך אם יש לך מרירות בלבך לא יראה בך חוצה אל העין כי צריך אתה לכורכו ולכרוך עליו כמה כריכות שלא יראה בך ערות דבר והיינו

מרור כורך. ולערוך שלחן במדבר דבר דבור על אופניו ואוכל על שלחנו כשלחן מלכים בקדושה ובטהרה כאוכל על שלחן לחם ערך הפנים אשר לפני ה' שמא דמרך עלך:
שבעה ימים לניסן תרצ"ב ושנות חיים יאתיו. ימיה שנת ע"א והעתקה בשנת חיים וחסד עשית עמדי וכו'. אורן' יע"א תרצ"ג:

מג

יש בעולם ארבע עולמות כנגד אבי"ע (א) עולם שאחר המיתה. והוא כנגד עולם (א) העשיה. ויש (ב) עולם שהוא ימות המשיח. והוא כנגד עולם (ב) היצירה ויש (ג) עולם אחר התחיה והוא כנגד עולם (ג) הבריאה. ויש (ד) עולם שהוא עולם הנשמות והוא כנגד עולם (ד) האצילות. כן ראיתי בספר הקדוש:
וזה הפך ממ"ש רבינו בחיי בפירושו לפרשת קרח על פסוק ויאבדו מתוך הקהל ע"ש שפירש שעולם הנשמות הוא אחר המיתה מיד עש"ב. וכן כתב עוד בפרשת בלק וזה לשונו ודבר ידוע כי עולם הנשמות הוא הבא לאדם מיד תכף אחר הפרדה מן העולם הזה וכו' ע"ש. ואפשר שמש"כ ויש עולם שהוא עולם הנשמות כנגד עולם האצילות הכונה אחרית עולם הנשמות והוא עולם האצילות ודו"ק. והוא סוף כל התענוגים שהוא אחר התחיה:

מד

כתב הרב מעשה בראשית מצוה ב' דף ו' ע"ב בשם התשב"ץ אם לא מל את בנו ביום שמיני אבד שכר מצוה בזמנה בעולם הבא ועונשו גדול יותר מנדוי עכ"ל ע"ש. ועל כן צריך אדם ליזהר בזה חק ולא יעבור כי חק בשארו שם ולקיים שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב מה רב טובך אשר צפנת ליריאיך:

מה

עוד שם בפרשת בא מצוה י"ט דף כ"ג בליל ט"ו בניסן ליל שימורים הוא וז"ל סגולת וכח הלילה הזה שכל המברך לאחר. הברכה חלה מפי המברך על המתברך כמ"ש בחזקוני והביא דבריו הרב החבי"ף בספר חיים לראש שאמר יצחק לבנו בני הלילה הזה פסח הוא עליונים אומרים שירה. ואוצרות טללים נפתחים והברכה חלה מפי המברכים ע"ש עכ"ל. ועל כן יש ליזהר בזה ולא ישכח את הברית הזאת לברך לבניו ולבני ביתו בלילה הזאת בהתקדש חג המצות והוא עומד בקדושה ובטהרה לעשות רצון אבינו שבשמים כאשר כתבנו לעיל בסמוך באות מ"ב ע"ש:

מו

עוד שם משם הרב ספר החסידים בפרשה הנז' וז"ל שאמירת נשמת כל חי וכו' מסוגל על כל צרה שלא תבא. ואם יהיה לאדם איזה צרה ב"מ יקבל עליו כשיצא וינצל מצרה. לומר נשמת כל חי בפני עשרה בתודה ובקול זמרא וינצל בע"ה והוא בדוק ומנוסה וכו' יעו"ש:

מז

עוד לו בפרשת אמור תצוה ש"ם דף רל"ד וז"ל. ודע שאנחנו פוסקים ועושין כפסק הברייתא דסדר עולם המובא במסכת שבת בפרק ר' עקיבא בסוגייא דר' ורבנן דערב שבת יצאו ישראל ממצרים ובשבת ניתנה תורה והיה אז ששה בסיון כי ערב שבת היה ר"ח ניסן ואייר היה ביום ראשון בשבת כסדר החדשים. וסיון ביום שני והיה אז שבת יום הניף והיה יום החמשים בשבת בששה בסיון. ואז ניתנה תורה והלכה כברייתא זו. שהרי אמוראי בתראי סברי כמותה דהיינו ר' אלעזר ן' פדת וכו'. כולהו סברי להו כברייתא זו דסדר עולם שהיה מתן תורה ביום טוב בשבועות. אבל לפי הברייתא דבחמישי יצאו. ב"י ממצרים א"כ היה מתן תורה ביום שאחר יום טוב. והוא בשבעה בסיון עי' במנחת יהודה באורך עכ"ל עש"ב. ולפי ברייתא זו יום מתן תורה בשבת שבעה בסיון ובערב שבת אז שלמו החמישים. שהרי יום הניף היה יום ששי בע"ש ונשלמו החמישים ביום ששי בשבת שהוא ששה בסיון וביום נ"א שהוא שבעה בסיון ניתנה תורה:

מח

עוד לו להרב הנז' שם מצוה שכ"ה דן רנ"ט וז"ל. והאתרוג עושין אותו מרקחת בסוקאר אחר החג להעלותו על השלחן בליל ט"ו בשבט ר"ה לאילנות בכלל הפירות שיברכו עליו אנשי הבית איש ואשה. ומה גם אם הרה ללדת וגם ליתן ממנו למקשה לילד שאומרים שהוא סגולה שתלד בריוח ולא בצער ויצא הולד בר קיימא לחיים טובים ולשלום כשאוכלת ממנו באותה שעה עכ"ל עש"ב:

מט

עוד לו שם טעם שנקרא מרחשון משום דאיתא במדרש תנחומא שבעת שהיה המבול. נגזר שיהיה כל ימי עילם כן מטר וגשם מתחלת חשון עד ערך ארבעים יום. ועל כן נקרא מר מלשון טפה כמו מר מדלי. וטעם שנקרא חדש זה בול משום שהיה בו מבול וזה שחסר אות המס' משום דאף שנשבע הקב"ה שלא להביא מבול לעולם. מ"מ ארבעים

יום בשנה בכל שנה ושנה. היו אותם הימים עושים רושם בעולם עד שעמד שלמה ובנה בית המקדש. ופסקו אותם ארבעים יום. לפיכך כתיב חסר מ' כנגד אותם ארבעים יום שפסקו. ילקוט מלכים עש"ב עכ"ל. ונ"ל שעשה השם ככה בכל שנה ושנה כדי שיעשה רושם בלבות בני אדם בפחד ובמורא וכיון שנבנה בית המקדש ותשרה שכינתו במקדש הרי יש כאן מורא מקדש ולכך פסקו כשנבנה בית המקדש בקביעות מקום השראת שכינה והיה שם מורא גדול שהוא גילוי שכינה.

נ

עוד ראיתי לו להרב הנז' בפרשת עקב בח"ב דף מ"ג כי שם אמו של דוד נצבת בת עדיאל מסוגלת למצוא חן וחסד למי שאומרה חי' פעמים עש"ב. וזכור זה שהיא סגולה נפלאה והוא דבר הצריך לכל אדם וכתיב חיים וחסד עשית עמדי. ופקודתך (שהוא מלשון פקוד את בני לוי) שמרה רוחי:

נא

עוד לו להרב הנז' פרשת כי תצא מצוה תקפ"ד דף קל"ד ע"א וז"ל שלא יתלוש סימני הצרעת דכתיב השמר בנגע הצרעת וטעם מצוה זו לרמוז שיסבול כל אדם איזה צער ואיזה עונש שיענישהו הקב"ה ולא יבעט בהם. ולא יחשוב שיהא יכולת בידו לבטלם ולהעלימם מן הבריות רק יש לו לבקש בלב נשבר ונדכה ולהתחנן לפני בוראו שירפא מחץ מכתו. שאם לא כן מה יועיל כי יסיר סימני הצרעת בידו ולא ישפל ויכנע עצמו לפני השם. הלא יתכן כי יוכפל עאכ"ו פעמים חוליו ח"ו כי השם יתברך בידו הכל ולא יפלא ממנו כל דבר כי הוא יכאיב ויחבש. ימחץ וירפא והכל בידי אדם אם למות אם לחיים כמ"ש ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב וכו' ובחרת בחיים עכ"ל:

נב

עוד לו להרב הנז' במצוה תרי"ט מצות חנוכה דף ק"ע ע"ב שכתב וז"ל ולפיכך בסדור האר"י ז"ל כתב בשם ריב"ש לומר שבעה פעמים ויהי נועם וכו' יושב בסתר עליון אחר הדלקת נרות חנוכה. והיה נוהג לומר ג"כ בימים נוראים לומר זה ובכל עת צרה שלא תבא עכ"ל. ועי' תשב"ץ סי' רכ"ה שכתב שכהני חשמונאי היו הולכים למלחמה ואומרים ז"פ ויהי נועם וכו' וב"פ אורך ימים אשביעהו וכו' ונצחו ע"ש:

גן

עוד לו להרב הנז' בח"ב צירוף תשט"ו דף רס"ח ע"ב הביא מעשה אחד וז"ל מעשה היה בכרך גדול שלא היו יכולים להשיג איזה חכם גדול לרב ומורה. מחמת שאנשי העיר היו רעים וחטאים רח"ל. מה עשו העמידו על הבית עלמין מצבות חרותות פה נקבר מר הגאון בעל ט"ז. ועל מצבה אחרת פה נקבר מו"ר הגאון בעל מ"א. ובאחרת הגאון רעק"א ובאחרת הנאון המלבים וכיוצא בזה. ויהי היום ויסע דרך שם רב אחד גדול הדור ויראו לו את כל המצבות הנ"ל על הבית עלמין. מיד קבל מהם את כתב הרבנות לאחר זמן נתוודע להרב הנ"ז שהרב ט"ז מנוחתו כבוד בלעמבר"ג. והרב מ"א בקאליש'. והגאון רעק"א בפוזנא'. והגאון מלבים' בקיעב. ויאמר לפרנס העיר למה רמיתני. והשיב לו הפרנס אין זה רמאות כי בלעמברג' הם לומדים בספר ט"ז. הרי אין הרב ט"ז קבור שם. כי שפתותיו דובבות בקבר והרי הוא כחי עמהם. וכן הרב מ"א בקאליש' לומדים שם בספרו. וכן בכולם. אבל כאן אין שום אדם לומד בספריהם. ונשכחו מלב. א"כ בכאן הם קבורים ונשכחים כמת מלב. ע"כ הובא בספר שער בת רבים עכ"ל. אמר הדך' וכבר אמרו רז"ל שיחת ת"ח צריכה תלמוד והיינו לומר שאין אדם יכול להבין שיח שפתותם אם לא יהיה תלמוד ערוך לפניו שתמיד לומד בתלמוד. אז יבין שיחתם. מה נתכוונו בשיחתם ומה הלבישו בשיחתם הטהורה. והיינו שדקדקו רבותינו לומר בלשונם הזהב שיחת ת"ח צריכה תלמוד ולא אמרו צריכה לימוד אלא תלמוד כי על ידי תלמוד יבין רעיונם אשר הוא לפני ולפנים מקור הקדש:

דן

עוד איתא בספר הנ"ז דף רע"ט ע"א הוא היה מונה שבחן שבח המדות ובסוף דבריו כתב וז"ל והצדקה שנותן העני יותר חשובה. והתענית מן המעונג יותר חשוב כמו שמצינו שצונו השם להקדיש הבכורות (שהם הראשיים וחביבים ביותר) ולהתפלל בבוקר כזרוח השמש (בתחלת היום) שכל אלו הדברים יקרים הם ועל כן כל יקר מיקר. ליקר מכל יקר. הוא יקר עכ"ל:

הן

כתיב מי יודע עז אפך וכיראתך עברתך. נ"ל לפרש דר"ל דמי יודע עז אפך דהיינו עונשך מפני שכל אחד יענש כפי מדרגתו וכפי חשקו באותו דבר. כי אינו דומה מעשה שעושה אדם טפש שאין לו ידיעה במורא שמים. לאדם פקח שהוא יודע את רבו. וקדושת המקום

ויראתו. וכל אחד נענש כפי מה שהוא וכפי מדרגתו והכרתו בידיעת השם וכמו שאמרו חכמים יודע את רבו ומכיון למרוד בו. וזהו שאמר הכתוב כי מי יודע עז אפר כמה יענש על אשר לא טוב עשה. הגם שראה באחד שעשה מעשה כזה ופתיים עברו ונענשו. וראה העונש בעיניו אפילו הכי אינו יכול ליקח שיעור העונש מאחרים. כי כל אחד משתלם כפי מדרגתו כפי מצבו. והיינו דסיים קרא וכיראתך עברתך דכל אחד כפי מדרגת יראתו וידיעתו בשם יתברך וכן טובו כי אינו דומה לאדם חכם שעושה מצוה בשלימותה לאדם אחר. השם יסיר לב האבן ממנו ויתן לנו לב בשר ולב טהור:

נו

ענין שמונה חוטין של ציצית ארבעה שהם שמונה. נ"ל לומר שהם כנגד שם הויה בקריאתו ארבעה שהם שמונה דהיינו כתיבתו וקריאתו שהם הויה' ואדנות' שהם רומזים ליחוד קבה"ו שלא יתפרדו ארבעה שהם שמונה חוטין כפולים ושמונה חוטין רומזין לשמונה אמנים שבקדיש תתקבל וקדיש על ישראל שכל אמן היא הויה' ואדנות' שעולה מספרם צ"א. כמספר אמן שעולה מספר שמונה אמנים תשכח ת"ש כ"ח שבזה אנו מתישים כת הסטרא אחרא בכוונתינו באלה האמנים ולזה ג"כ רומזים השמונה חוטין של ציצית שבכח הציצית שהם שמונה חוטין אנו מתישים כח הסטרא אחרא שמצות ציצית שקולה כנגד כל התורה שהרי יש בציצית ל"ב חוטין כנגד כל התורה שמתחלת מן ב' בראשית ומסיימת בלמד' לעיני כל ישראל. וכנגד ל"ב אלהים דמעשה בראשית לב טהור ברא לי אלהים. ולכן תקנו לנו חכמינו ז"ל בברכת הציצית להתעטף בציצית שהוא ר"ת ל"ב כנגד ל"ב חוטין וגם ציצית ושמונה חוטין וחמשה קשרים עולה מספרן תרי"ג כנגד מצות כל התורה. וכן ציצית וי"ג חוליות גמטריא תרי"ג:

זן

חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. נ"ל לפרש דה"ק עד דלא ידע בין ארירת קליפת המן שנפרדו ממנה ניצוצות הקדושה ולא נשאר לה חיות מכח תשובתן ותעניתן של ישראל כמו שאמרו רז"ל גדולה הסרת טבעת וכו' ממ"ח נביאים שעמדו לישראל ומכח תשובתן של ישראל לקטו ניצוצות הקדושה והעלו אותם בתשובתם עד שלא נשאר להקליפה חיות עד שנשפלה לעפר ונשפט אותה עד עומקא דתהום רבה ואז נתעלית הקדושה עד שמים לרום והיינו ובין ברוך מרדכי שרומז אל הקדושה שנתעלית הקדושה עד מרום אשכון הפלא ופלא:

חן

כתיב כי זה אלהים אלהינו עולם ועד. הוא ינהגנו על מות. נ"ל לפרש על פי מה שאמרו חז"ל בכל יום ויום יצרו של אדם מתגבר עליו ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו שנאמר צופה רשע לצדיק וכו' ה' לא יעזבנו בידו וכו' והיינו דקאמר הכתוב הוא ינהגנו ויעזרנו על מות דהיינו על מלאך המות שהיא מתגבר עלינו והשם מגיננו ומנהגנו עליו:

נט

הפטרה ושמה רחב וכו'. קשה לי למה לנו להזכיר שמה. ויש לפרש דה"ק דאשה זאת שמה הולך מסוף העולם ועד סופו והוי רבותא טפי שאפילו הכי נתגיירה בצדק כאשר שמעה מפלאות תמים דעים שעשה השם עם ישראל. כאשר קרב את עצמו יתרו תחת כנפי השכינה בראותו נסים ונפלאות שעשה השם עם עמו. כך זאת הגם שהיתה גדולה בכל מכל כל גדולה בנוי. כמו שאמרו רז"ל כל האומר רחב רחב מיד וכו'. וגדולה בעושר שכל המלכים הוו שכיחי גבה אפילו הכי הניחה הכל ונתדבקה בישראל. והיינו דקאמר ושמה רחב רוצה לומר שמה רחב בעולם שנתרחב שמה בעולם דכל מלכי מזרח ומערב הוו שכיחי גבה:

ס

עין נקבה. עין רואה ואזן שומעת ג"כ נקבה שפה נקבה. שפת אמת תכון וכו'; שן נקבה. שן רועה. ורגל מועדת ג"כ נקבה; יד נקבה. כי יד ה' עשתה זאת, ידי יסדה ארץ; אצבע נקבה. אצבע אלהים היא; זו קמיצה. זו זרת וכו'; לשון נקבה תשבע כל לשון. לשון מדברת גדולות, חיך וטעם זכר; לילה וכן ליל. זכר. בלילה ההוא נדדה. והלילה אמר הורה גבר. ליל שמורים הוא וכו'; שפה זכר. כי שפתי כהן ישמרו דעת. שפת אמת תכון לעד. פה זכר. פי יגיד תהלתך; אף זכר. אף על פה קאי; הראש לשון זכר. אל המקום אשר יפנה הראש; לב זכר. לב טהור ברא וכו'.

סא

כתיב ויאמרו לא יראה יה ולא יבין וכו' בינו בוערים בעם וכו'. נ"ל לפרש ע"פ מה שאמרו ז"ל איש ואשה זכו שכינה ביניהם דהיינו יוד' באיש הא' באשה. לא זכו אש אוכלתן דהיינו שיסתלק מהם שם יה' ונשאר אש אש. והיינו כוונת הכתוב עד מתי רשעים ה' וכו' ויאמרו לא יראה יה רוצה לומר כפי מעשיהם ויאמרו לא יראה יה ביניהם דהיינו

דיסתלק שם יה' ביניהם והם לא הבינו דאם יסתלק שה יה' בוערים באש ואש אוכלתן. השם יסיר העוורון מעל עינינו במאור תורתו המאירה את העינים:

סב

במאמר קדישין כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה חוץ מצא. נ"ל לפרש כך כל מה שיאמר לך בעל הבית לעשות לו ולשרתו עשה לו השרות ואתה מחויב לשרתו שהוא אדון הבית חוץ מצא. חוץ לביתו לשרתו שעושה אותך שליח לשרתו שום שרות חוץ לביתו אין צריך לשמוע לו בזה דכיון שאתה עכשיו חוץ לביתו לא נשאר עוד בעל הבית שחוץ לביתו הוא רשות אחרת:

ושמעתי מפי שליחא דרחמנא הוא הרב ר' נסים דאנון ז"ל (שבא לכאן מתא אורן' יע"א באב של שנת תרפ"ח בשליחותייהו דמערבאי אחינו להבדיל בין המתים ובין החיים עדינה והיה כאן עמי במחיצתי בישיבתי) ופירש יאות והכי קאמר כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה דר"ל שלא יעשה שום דבר כי אם אחר שירשנו בעל הבית אז יעשה אותו דבר. חוץ מצא מביתי לא ימתין האורח מלצאת עד שיאמר לו בעל הבית צא ולא יהיה כבד כל כך להתעכב אצלו. דמיד יצא מאליו בעודנו חביב עליו ימהר יחישה מעשהו:

עוד ראיתי בספר מאסף רבני הבאר שפירש ע"פ מה שאמרו הקנאה והתאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם וה"ק. חוץ מצא אם אמר לך דבר שהוא כבוד גדול לך שגורם לך שתצא מן העולם לא תעשה והיינו חוץ מצא:

סג

איתא בספר חרדים דף ליד אות נ"ב כתוב לא תעוננו לא יעשה אחיזת עינים להראות לבריות דבר שאינו כן בין בדרך תחבולה וקלות או בדרך כישוף:

סד

עוד כתב אל יצרף אדם עמו רשע להעיד עמו משום אל תשת ידך עם רשע וכו'. הגם שהעדות אמת. שם אות ל"ד:

סה

עוד שם אסור לגנוב אפילו אם אינו מכוין אלא לצערו כדי שפעם אחר יזהר בשמירת כליו. שם ל"ו ע"ב ט"ו וכתב שם אות י"ז אפילו הגונב את שלו מאחרי הגנב אסור לפי שטועם טעם גנב:

סו

עוד לו ד"ף מ"ו פרק ה' אות ה' נטיל ידים לתפלה דעת הרמב"ם אע"פ שיהיו נקיות ולא נכנס לבית הכסא. בין שחרית בין מנחה בין ערבית צריך ליטול ידיו ברביעית כדרך שנוטל לאכילה. ונ"ל דרחיצה לתוספת קדושה שיוכל לעמוד בהיכל הקדש כדכתיב ורחצו אהרן ובניו ממנו ותרגם אונקלוס ויקדשון אהרן וכו' ולא תרגם ויסחון לומ' שזאת הרחיצה היא לתוספת קדושה.

סז

עוד לו דף מ"ח ע"ב אות כ"ג אל תלשין עבד אל אדוניו דור אביו יקלל וכו' בפרק ח' דפסחים פירש שלא ילמד קטיגוריא על ישראל אפילו הדור רשעים. ראיה מיהושע שנתפס על שהלשינם אע"פ שחטאו. ואיתא במדרש דהשליש שנענש שאמר הנה ה' עושה ארובות בשמים היהיה כדבר הזה. כך אמר ודאי יכיל לעשות. אך הדור הזה כדור המבול שראוי היה שיעשו ארובות בשמים. כהתם דכתיב וארובות השמים נפתחו. ואיך אפשר שלדור הרע הזה יהיה נעשה נס גדול כזה השיבו אלישע הנביא דלפי שלמד קטיגוריא על ישראל יראה ולא יאכל עכ"ל עש"ב. לא ידעתי מה עשה יהושע ומה היא התפיסה שנתפס ולא ידעתי מה הלשין. ועי' עירובין ס"ג שפירש רש"י לא נענש יהושע להיות ערירי בישראל. ואפשר שהלשין את אילדד ומידד ולכך נענש שלא זכה לבנים ועי' מגילה ג'. אלא שלשונו שכתב אע"פ שחטאו אינו סובל זה הפירוש. על כן נראה שהלשינם שאמר למשה אין קול ענות גבורה וכו' קול ענות אנכי שומע והוא כדברי הגאון שאמר גם אלא דברי יהושע. עי' אבן עזרא פרשת כי תשא על פסוק וישמע יהושע וכו' ויאמר אל משה וכו':

עוד נ"ל דא"ל עוד ראיה מהושע והוא הושע בן באירי וכמ"ש בזוהר כי תשא דף ק"ץ ע"א וז"ל בגין דאע"ג דישראל חבין וכו' לא בעי מאן דימא עלייהו דלטורא מנלן מהושע תחלת דבר ה' וכו' עש"ב:

סח

איתא בפרקי אבות פרק רביעי ר' ישמעאל אומר החושך את עצמו מן הדין פורק ממנו איבה וגזל ושבועת שוא. והגס לבו בהוראה שוטה רשע וגס רוח. ופירש הרב החסיד רבינו יוסף יעב"ץ בספרו בשם הרב רבינו יהודה בן שושן ז"ל וז"ל אמנם הגס לבו בהוראה. והוא המחתך הדין במהרה. כי יסמוך על עיונו. ויאמר בריא לי שהדין כן נקרא

שוטה כאומרו ראית איש חכם בעיניו תקוה לכסיל ממנו. ורשע שאם היה בו יראת שמים. היה ירא לנפשו. וגס רוח כי החכמה אצלו כלי לכבד עצמו. ולכן פסק מהרה להראות חכמתו עכ"ל. ולפיכך צריך שיהיה החכם מתון בדבר ולעיין בכל צדדיו וצדי צדדיו כי מתון מתון ד' מאה שוייא:

סט

נשאלתי. על מה שכתב הראב"ע פרשת פנחס סדר כ"ח פסוק כ"ב וז"ל ושעיר חטאת כמו שעיר עזים. והוא דרך קצרה. והנה לא הזכיר עולתו בשבעת ימי הפסח. כאשר לא הזכיר עולת התנופה. ואנו צריכין לקבלה כי פסוק שבת בשבתו אמר על עולת התמיד עכ"ל. נראה דר"ל דלא הזכיר עולות בפרשת אמור בשבעת ימי הפסח. כאשר גם כאן בפרשת פנחס לא הזכיר בפסח עולת תנופת העומר. ושם בפרשת אמור הזכירה ויקרא כ"ג פסוק י"ב ע"ש) ואנו צריכין לקבלה ששם הזכירה התורה מקצת. וכאן הזכירה מקצת וסמכה על מה שנאמר במקום אחר. והביא ראיה לזה מפסוק שבת בשבתו על עולת התמיד. אחר עולת התמיד יהיו המוספין. וגם כאן אחר עולת התנופה יהיו המוספין אין צריך להזכיר את זה. כמו שלא הזכיר בשבת ולא צוה את הכבש אחד תעשה בבוקר וכו' ועי' בדבור שאחר זה מה שכתב עוד מזה שבחג המצות וסוכות ויום העשור. לא כתב קרא אלא והקרבתם אשה לה' ולא אמר כמה המספר ע"ש שגם כן כוין על פרשת אמור נ"ל ודו"ק:

ע

קודם הלמוד יאמר יה"ר שלא יארע דבר תקלה ע"י וכו' ויאמר פסוק לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי. ופסוק ונתת לעבדך לב שומע לב מבין:

העולם מן הקצה אל הקצה אמרו שיש במדתו שבעה ושבעים מאת אלף מיל ושנים ושמונים אלף מיל. (וצריך להתבונן בזה עם הא דאמרו רבותינו מקצה השמים עד קצה השמים מהלך ת"ק שנה אם יצא המספר מכוון או לא):

א"ה עפ"י החשבון עולה מספר חמש מאות שנה וג"ל שנה וחמשה ימים. וא"כ לא יצדקו מאמרים אלו:

עא

איתא במדרש רבה באלה הדברים רבה פרשת ואתחנן כשעלה משה למרום הראהו הקב"ה אוצרות הטוב אמר לפניו הללו למי. אמר לו לעמלי תורה. הראהו אחרים ואמר

לו הללו למי ואמר לו הללו לגומלי חסדים וכו' אחר כך הראהו אוצר גדול מאד אין קץ אמר לפניו זה למי מתנת חנם. כששאל משה בזרות התורה לא נתנו לו. וכן מפני דברים אחרים הנזכרים שם ולא נתנו לו. אמר איני שואל אלא מאוצר הגדול הה"ד ואתחנן. אמר הקב"ה היינו דאמרי אינשי עול חויא בביתך. ולא בר נש דאית ליה עיינין עש"ב ונ"ל הטעם טעם הוא כי הזיק הנחש אינו אלא בפה והפה יש לו מקום כי תופס את מקומו דו"ק. ויכול להיות נשמר ממנו ממקומו מקום היזיקו שהוא שיעור קטן הכמות. אבל היזיק העין אין לו מקום והוא מהדברים שהתנא גזר אומר בהם שאין להם שיעור וקחשיב הראיון בכלל חמשה דברים שאין להם שיעור כי העין רואה הכל בעין חודרת והכל קולטת והכל שולטת ושוטטת בכל הארץ:

עב

הסמ"ק חשב במנין מ"ע להורות. שנאמר להורות את בני ישראל להשיב לכל שואל דבר הלכה והוראה. עי' מצות ה' דף פ"א עש"ב אות ט':

עג

תקוני הזוהר תקונא חד ועשרים דף מ"ח ע"ב. ועוד קרני פרה אלין ת"ח דמתווכחין דא עם דא באורייתא ומתנגחין כשוורים דא עם דא בגין דאורייתא דעל פה איהי מסטרא דגבורה דאתקרי אלהים וכו' ע"ש.

עד

הרב החסיד רבינו יוסף יעב"ץ כתב בפירושו המופלא והמפואר על מסכת אבות בפרק ששי משנה ד' כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה וז"ל פת במלח הוא טוב לזכירה (ונ"ל לכך לא נתן שיעור למלח) והמים משכחין ולהכי הזהיר התנא פת במלח תאכל והזהיר על המים שתשתה במשורה דוקא ולא תרבה בשתייתם עש"ב:

עה

עוד כתב הרב הנז' בפרק ב' משנה ב' וז"ל תועלת המלאכה מצלת מן החטא ע"ד שאמרו רז"ל גדול זכות המלאכה מזכות אבות וכו' ע"ש:

עו

בש"ס בשעה שבא הקב"ה לבית הכנסת ולא מצא עשרה מיד הוא כועס שנאמר מדוע באתי ואין איש וכו'. ופירשו רה"ק ואין איש נוטריקון אמן' יהי' שמיה' רבה' וכו' דהיינו שאין שם מנין עשרה כדי שיוכל לענות יהי שמיה רבה. וכו'. ונ"ל שיש להמליץ דזהו כוונת הכתוב רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום והיינו משום דמלת איש יש לה כמה נוטריקון אשרי שאל יעקב בעזרו. שומר ה' את כל אוהביו. שומר ישראל אמן. שבחי ירושלים את ה'. יהללו את שם ה' אלהי ישראל. אז ישיר משה וכו' אמן יהי שמיה רבה וכו' ולהכי קאמר קרא רבות מחשבות בלב איש דהיינו רבות מחשבות אדם מחשב לב איש דהיינו באותיות מלת איש כנזכר. אבל ועצת ה' היא תקום דהיינו שמו שלם היא תקום שצריך לכיון אמן יהי שם יה' רבה בשלימות דהייני יהי שמיה רבה בשלימות היא העצה שתקום כי הוא אמר ויהי הוא צוה ותעמוד.

עז

כתוב לאמר אמר אויב ארדוף אשיג אחלק שלל תמלאמו נפשי אריק חרבי תורישמו ידי נשפת ברוחך כסמו ים וכו' מי כמוך באלים ה' וכו' הנה כתוב בפסוק זה ששה אלפין חמשה זה אחר זה ואחד שהוא ששי מופסק מהם לרמוז לששה אלפין הוי עלמא ואחד שהוא מופסק מהם לרמוז לאלף הששי ובחמשה אמר אויב ארדוף וכו' מחלקים שלל ביניהם ובאלף הששי מלכים ורוזנים נוסדו יחד על ה' ועל משיחו ואומרים אריק חרבי תורישמו ידי ואז ידבר אלימו באפו ובחרונו יבהלמו והיינו דסיים קרא נשפת ברוחך כסמו ים דהיינו ברוחו של משיח דכתיב ביה וברוח שפתיו ימית רשע ובאיזה זמן יהיה זה בזמן ורוח אלהים מרחפת על פני המים דהיינו רוחו של משיח בשנת מרחפת וכמו שכתב הרב האר"י כמ"ש משמו הרב חיד"א בספר נחל קדומים על פסוק זה ורוח אלהים מרחפת עיין עליו ועי' מה שכתבנו אנן בענ"ד בחידושנו על התורה בספר לך דוד בפרשת ויחי. לך נא ראה שם את שלום אחיך:

עח

דוד המלך ע"ה בתהלותיו ברוח הקדש גול על ה' דרכך ובטח עליו והוא יעשה. ושלמה המלך בנו אמר במשליו גול אל ה' מעשיך ויכונו מחשבותיך. ונ"ל דשני בחינות הם שדוד דבר שצריך האדם בכל דרכיו שיהיו לשם שמים ע"ד בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך שאם אכל יכוין שיהא בריא וחזק לעבודת קונו ואם שתה לרפואת גופו שיהא

חזק לעבודת בורא עולם. ואם רחץ כדי שיהא נקי וטהור לשרת את קונו וכיוצא בזה וכיון שהוא עושה כל עולותיו ותנועותיו לשמו יתברך. בטח עליו שהוא יעשה רצונך ובכל אשר תפן תשכיל. ושלמה המלך ע"ה דבר בבחינה אחרת דהיינו דצריך האדם להשליך יהבו על השם וכל מעשהו יעשהו השם על דרך ועמדו זרים ורעו צאנכם וכו'. אבל הזהירו ואמר ויכונו מחשבותיך שהוא ברוך ישלם רצונך בלי תפונה. בלב שלם ובאמונת אומן שכך הוא. יתד בל תמוט ולא תזוז ממקומה שתתחונן ותתבונן דעתך ומחשבתך שכך הוא. דהיינו שדעתך ושכלך מחייב בדבר זה שיהא תקוע ונטוע בטחון זה בלבך שתול על פלגי הלב ועל יובל ישלח שרשיו ועורקיו:

עט

איתא בשבת צ"ה רבך קטיל קני באגמא נ"ל דרוצה לומר שאינו יכול לקוץ העצים עצי יער שהם קשים ואינו קוצץ כי אם הקנים של אגם שהם רכים וחלושי כח ואין צריך לזה כח וחיל והמליצו רז"ל בזה למי שאינו מטריח עצמו להתבונן ולהעמיק בתלמוד ולהטעימם להעמידם על מכונם ואמתת טעמם ואינו יורד לעומקה של הלכה ולפרש טעמי המשנה ומסתפק ליה במה שהוא והיינו דפירש רש"י שם קטיל קני חותך קנים מן האגם לא ידע לפרש המשנה עכ"ל:

פ

האדם אינה נראית חכמתו אלא בזמן שהוא יושב בביתו בבית מדרשו וכאשר המליצו חכמים ז"ל מרבה ישיבה מרבה חכמה מפני שיש לו הכנת כל צרכו. וכתיב גדול ה' ומהולל מאד בעיר אלהינו הר קדשו. לעובדו שכ"מ אחד. דהיינו נוטריקון שלחן כסא מנורה. ונחת שלחנו מלא דשן דהיינו ספרים מונחים על השלחן ספרי ראשונים ואחרונים וקסת גבורים וקן קלמוסא מונחים סמוך לו והיד כותבת כותבת הגסא וכדאיתא בזוהר בתקוני הזוהר תקונא תליתאה וז"ל ורזא דמלא חכמה לא אשתמודעא אלא בביתיה עש"ב. דהפשוט לא יופשט. ובמקום אחר נתתי זה הסימן על מה שאמרו בש"ס חולין ט' ע"א שת"ח צריך שילמוד ג' דברים שחיטה מילה כתב. שסימנם לעובדו שכ"מ אחד:

ועל פי האמור למעלה יש לפרש פסוק בתהלים י"ח ל"ה מלמד ידי למלחמה ונחתה קשת נחושה זרועותי דדוד משבח ומהלל לשם שלמד ידיו למלחמה של תורה בידיו שתופס בהם הקולמוס ובזה מראה חכמתו במלחמה של תורה דבזה ידרוך קסתו הגם דהכתוב

כתב קשת בשין' תוכל לקרותה שין שמאלית שהיא קסת הסופר שזכה להניחה סמוך לזרועותיו על השלחן כדי שתהא נוחה לטבול בה את קולמוסו כדי שימצא מבוקשו בכל שעה ועל פי זה יש לפרש פסוק נפשי בכפי תמיד ותורתך לא שכחתי דר"ל נפשי שהיא התורה בכפי תמיד שאני כותב תמיד חידושי תורה ובזה ותורתך לא שכחתי:

פא

כמה מלות יש בלשון ערבי שנלקחו מלשון תרגום. כמו אם רוצה לומר לחבירו סור מכאן אומרים בערבי' זול מנהנא. והוא לשון תרגום כהא דשופטים סי' ד' ותצא יעל לקראת סיסרא ותאמר אליו סורה אדוני סורה אלי ותרגם יוב"ע ואמרת ליה זור רבוני זור לותי וכו' לשון נזורו אחור אלא שנשתבש לשון ערבי והחליפו ריש' בלמד' וצ"ל זור מן הנא חלות תרגום גריצן וכך שמם בלשון ערבי חצר נקרא דאר כמש"ת אונקלוס בחצר אהל מועד יאכלוה בדרת משכן וכו' קשר בערבי עקדא בלה"ק עקידא. ויפקוד את יצחק וכו' ויתפלל תרגם וצלי כמו בערבי. קום התהלך בארץ וכן הוא בערבי. לא תכבה תרגם לא תטפי. דבר שאינו נקי קורין בלערבי כמא"ז כמו טבעת וכומז על שם אותו מקום שאינו נקי כמ"ש חז"ל. כהקיר ביר ירמיה והוא שם ערבי בכה ויתחנן לו ג"כ ערבי. וכן הקולמוס הוא הנקרא בלשון ערבי לקלאם והוא באות נון' לקנאם' כמו קן קולמוסא והוא מלשון קנה אלא נשתבש הערבי וקורין לו קלאם'. עי' בערוך ערך קן אלף. גידין קורין בערבי ערוק' בתרגום. ערקין דכבדא. טחול קורין בערבי טיחאן' בחילוף נון' בלמד' באותיות דטלנ"ת. וכן בספינה ופאפור יש מקום שקורין אותו קאמרא' בלשון ערבי. ופירושו המקום שהוא למעלה בראש הספינה והוא הקובה שלמעלה בראש הספינה שהוא כיסוי שלה שמו קמרון' ועל שמו קורין לאותו מקום קמרא' עו' בערוך ערך קמרא'. בטח בה לב בעלה תרגם דתכל עלה. וכן הוא ג"כ בלשון ערבי בטח לשון תכל עליה. במשנה נחיל של דבורים וכך שמם בערבי. במלכים א' מא' קול הקריה הומה. חרב תרגומו סייף וכן הוא בלשון ערבי חלב בלשון ערבי חליב. וכמה דברים שבלשון ערבי כמו לשון הקדש. כגון הנז'. וכמו ראש שקורים בערבי ראש'. וכמו יד ששוים הם לשון הקדש ולשון ערב. וכן רגל רגל כרעיו כרעיה אצבעות צוואבע. עינים עינין אדם בנאדם. קומצו כומסו. וכגון שער. אוזן אודן. לבונה לובאן. לשון תרגום פה פום. קרן הוא תרגום שן. לשון חיך הכל שוה בלשון. מלח' בכור בכרי'. קלוי באש מקלייא. וכגון שמות ימי השבוע כלשון תרגום תנין לתלאתא. לארבע לכמיס שבת. בית חצר חצר. שעה שעות שוואייע וכן המספר כלשון תרגום אחד תלאתא. ארבעה שת וכו'. כבש עז ענז'. בקר

לבקר כלב כלב. כסא כרסי. מגרפא לשון תרגום. מלח שוים. כוס כאס. זהב אדהב כלשון תרגום. נחשת נחאש נחש חנש. עגל עגל חותם כאתם ימין ושמאל אימין ושמאל קרב להנא קרב אתה. ושמע אשמע. דם שוין בשר לחם. שוין את קרבני לחמי זה הבשר. ענב תשתה חמר רמזן זית. אכל כף דגושה. פשתים תרגום כתנא. וכן הוא בערבי. כי נשוי אלהים את כל עמלי נשיתי טובה לשון ערבי. עוד במלכים ב' ט"ו ויכהו קבל עם ג"כ לשון ערבי השביעה לי הנה אהנא בערבי. חבורה תרגום משקופי וכן בלשון ערבי תשקיפא.

פב

הנה תיבת הגה מגיה. ראיתי במעדני יום טוב על הרא"ש הלכות ס"ט שפירש שהוא לשון נוגה ואורה ע"ש. עוד פירש מלשון הסרה כמו כאשר הגה מן המסלה דגבי עמשא בשמואל ב' כ' הכא נמי מסיר המכשולות ע"ש ואני הד"ך אומר כהא שאמרו בברכות בקורא הגיה הוא מלשון הוגה ושונה כמו והגית בו יומם ולילה והיינו שהוא הוגה התיבות כהוייתן כמות שהם בלא נקודות אלא הוגה אותם כאשר הם כתובות. ולכן נקרא מגיה ס"ת שהוא הוגה התיבה כסדר אותיותיה ככתבן וכמו אמת יהגה חכי ובתורתו יהגה כלינו שנינו כמו הגה וכמו והגה מפיו יצא. וכמו וכיונים הגה נהגה ישעיה נ"ט י"א. נפתי משכבי משלי סי' ז' תרגם רסית על ערסי בערבי רססית' כלומ' זלפתי:

פג

תקוני הזוהר תקונא חמשין ושבעה דן פ"ט ע"ב וז"ל ואינון מתייחדין לתתא כגון לולב דאיהו אגודה חדא לתתא ככל אילין מינין דהדס וערבה דאינון תלת הדסים ותרין ערבות ואיהו בפרודא לעילא דענפין מתפרדין לימינא ושמאלא ובגין דא נפרצו עליו פסול נפרדו עליו כשר וכו' עש"ב. הנה מדקאמר ואיהו בפרודא לעילא. ועוד מדסיים עלה ובגין דא נפרצו עליו פסול. נפרדו עליו כשר דלא קאי אלא אלולב. וקאמר דצריך שיהא בפרודא לעילא דענפין מתפרדין לימינא ולשמאלא וא"כ משמע שלא יכרוך עליו למעלה שום דבר לאחוז ולאגוד ענפיו וצריך שיהיו למעלה מופרדים כדי שיוכל לנענע אותם ולכשכש אותם (עי' בש"ע א"ח סי' תרמ"ה סעיף א') כאשר ראיתי באחרונים שיש מי שסובר כך עיין עליהם. עי' לקמן אות קל"ו:

פד

בנוסח ברכת מעין שלש בסדורים שתחת ידינו כתוב לאמר ובנה ירושלים עירך במהרה וכו'. והעלינו לתוכה. ושמחנו בבניינה וכו'. ולכאורה שבקשת הבנין כפולה ובנה ירושלים וכו' ושמחנו בבניינה. וראיתי בתלמודא בברכות מ"ד ע"א שהנוסחא היא ותבנה ירושלים וכו' ושמחנו בה וכו' ולא נזכר בנין כפול. ובהרמב"ם פ' שלישי מהלכות ברכות הלכה י"ג כתוב לאמר ושמחנו בבניינה ונשמט בנוסחתו ובנה ירושלים וא"כ גם בנוסחתו לא נזכר בנין כפול. ובנוסחת הרא"ש לא נזכר לא זה ולא זה שלא נזכר הבנין כלל. ובנוסח הרי"ף ז"ל כתוב ובנה את ירושלים דוק'. ונשמט בבניינה או בה ע"ש. גם נוסחת הטור סי' ר"ח כתוב לאמר ובנה ירושלים וכו' וכתוב ושמחנו בה כנוסחת התלמוד ע"ש. גם רבינו מגן אברהם בסי' ר"ח ס"ק ט"ז הביא הנוסח ובנה ירושלים וכו' ושמחנו בה וכו' גם בנוסחת הלבוש היא כך בסעיף יוד'. ועי' באר היטב שם ס"ק י"ג העתיק נוסח מג"א. הרי כל הרבנים הנ"ז לא חייבו בכפל בניינה ולכאורה נראה נוסחת ושמחנו בבניינה אחר בקשת ובנה ירושלים אין לה שחר כלל. ולהכי היה נ"ל שנוסחה מוטעת היא וצריכין לומר כנוסחת התלמוד והטור. אלא שלא יכולתי למחוק הספרים שנוסחתם הכי. וראיתי ג"כ בגליון התלמוד כתוב ושמחנו בבניינה. על כן נראה ליישב הנוסח שפיר. והוא כי הנה כתוב בעזרא ג' י"ב ורבים מהכהנים והלוים וראשי האבות הזקנים אשר ראו את הבית הראשון. ביסדו זה הבית בעיניהם בוכים בקול גדול. ופירש רש"י זה הבית כשהיו רואין בנין זה הבית היו בוכין מתוך שהיו זוכרים אותו בנין גדול של בית הראשון ע"ש. גם תגי ב' אמר מי בכם הנשאר. אשר ראה את הבית הזה בכבודו הראשון ומה אתם רואים אותו עתה. הלא כמוהו כאין בעיניכם ע"ש. ולזה אנחנו מבקשים שתבנה ירושלים ובית המקדש שבתוכה. ועוד אנחנו דורשים ומבקשים מהשם יתברך שתשמחנו בבניינה שיהיו הכל שמחים בבנין עירך שיהיה בנין מפואר הרבה מאד ולא יהיה הבנין של בית האחרון כבנין הבית השני שהיו אלו בוכים על בנינו ואלו שמחים כ"ח חשון שנת פטרת כל רחם:

פה

נ"ל פשוט דגביע של האלקטריסיטי שהחוטין שמסתבכין בתוכו ומחברין הכחות הנגדיים של האלקטריסיטי ועל ידם יפיץ אורו ויצא האור מן הכח אל הפועל להאיר אורו בזהרוריתו דאסור להפריד וליקח את הגביע בשבת ממקום כנו ומושב שזהו כיבויו שהרי בזה מפסיק חיותו שהם כוחות האור הגם שבאמת עדיין הכוחות קיימים בשורשו

מ"מ הם בכח ולא בפועל ואין בהם אור והאור הוא בחיבור הכוחות וכשיקח הגביע ממקום חיבורו נפרד החיבור והזוג ומתבטל האור שהוא התכלית ופשוט:

פו

אמרו חז"ל כל המדות בטלו חוץ מן מדה כנגד מדה. ולכאורה אין לדבר זה מובן שכיון שמדה כנגד מדה לא בטלה ובמדה שאדם מודד מודדין לו כדכתיב כי כל סאון סואן ברעש. א"כ מה הם המדות דבטלו הא הכל נכללים במדה שאדם מודד מודדין לו כיון דאמרת חוץ מן מדה כנגד מדה להרע או להיטב. ויש לומר דה"ק כל המדות שהיה ראוי מן הדין לשלם להאדם כפי מדתו אשר כפי מדת הדין עין תחת עין שן תחת שן רגל תחת רגל באין חסר ואין יתר המדות האלו בטלו שא"כ אי אפשר לעולם להתקיים שהאדם לא אפשר להתקיים בעולם. לכן בטלם ה' מאותו זמן שאמר השם לא אוסיף לקלל עוד האדמה בעבור האדם כי יצר לב האדם רע מנעוריו. ולא אוסיף עוד להכות את כל חי וכו' מאותו זמן בטלו ודן את האדם בשתוף דין ורחמים ודנו כפי מתוק הדין מדה כנגד מדה בדין ורחמים לא בתוקף הדין זעיר שם זעיר שם כפי כחו של אדם וכדאיתא בזוהר פרשת מצורע דף נ"ד ע"א וז"ל לא אוסיף עוד להכות וכו' אלא כגוונא דיכיל עלמא למסבל וכו' ע"ש. אבל הוא כעין מדה שמדד בה מודדין לו. וכדאיתא בסוטה דף ח' ע"ב במדה שאדם מודד בה מודדין לו היא קשטה עצמה לעבירה המקום נוולה וכו' עש"ב:

וראיתי בש"ס שם שלא נאמר כהאי לישנא כל המדות בטלו חוץ ממדה כנגד מדה. אלא הכי איתא שם אמר רב יוסף אע"ג דמדה בטילה. במידה לא בטילה. דאמר רב יוסף וכו' מיום שחרב בית המקדש אע"פ שבטלה סנהדרין דין ארבע מיתות לא בטלו. מי שנתחייב סקילה או נופל מן הגג או חיה דורסתו וכו' ופירש רש"י וז"ל אע"ג דמידה בטילה. עצמה בטילה. שפסקו ד' מיתות בית דין. במדה לא בטילה שמודדין להם לעוברי עבירה במדה שמתחייבים בה ומתים בדוגמא של אותה מיתה ע"ש:

והנה כפי פשט הגמרא ודברי רש"י מאי דקאמר רב יוסף אע"ג דמידה בטילה. לא קאי **אלא על ד מתות** דבטלו בזמן הזה. ולא על כל המדות י"ד לטבת פטר"ת:

פז

עוד אמרו רז"ל כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו. הכי איתא ביומא דף כ"ג ויש לדעת מהו מעביר אם ר"ל מוחל על עלבונו. עובר על מדותיו מב"ל מאי מעביר שהוא פועל יוציא לאחרים הוה ליה לומר עובר כמו ועובר על פשע וכו'. ויש

לפרש דר"ל דכל חטא שחטא לו חבירו מעבירו מנגד עיניו ומוחל על עלבונו ומדותיו ר"ל מה שמודדין לו חביריו וחוטאין לו ומצערין אותו. ההוא חטא מעבירו מנגד עיניו ואינו רוצה להנקם מחבירו. וקרוב לזה מצאתי בזוהר פרשת ויגש דף כ"ו ע"ב וז"ל המה ראו כן תמהו עברו יחדיו. ס"ד דאינון מלכים. אלא אינון מארהון דדינין דחדוה דלהון למעבד ההוא דינא דאתפקדו עליה. וכדין כד מלכים אזדמנו ברעותא חדא. כדין המה ראו ההוא רעותא דתרין עלמין (דהיינו עלמא עלאה ועלמא תתאה) כן תמהו נבהלו נחפזו. בגין דכולהו מארי דדינין אתכפיין ומתעברין מעלמא. ולא יכלי לשלטאה. וכדין מתעברין קיומיהון מעבירין שולטניהון וכו' ע"ש דלפי הזוהר אתי שפיר לישנא דמעביר על מדותיו דהיינו מארי דדינין קימין למעבד דינא על מה שמדדו לו אחרים וחטאו לו דהא אתפקדו על דינא דההוא גברא. ואם הוא:

מוחל על עלבונו הרי הוא מעביר מאריהון דדינין משולטניהון ולכך קרו ליה מעביר ונכון:

אחר כך. ראיתי ברש"י שם ביומא דפירש וז"ל המעביר על מדותיו שאינו מדקדק למדוד מדה כנגד מדה למצערים אותו ומניח מדותיו:

והולך לו כמו אין מעבירין על המצות וכו' ע"ש. ולפי פירוש רש"י הוי כאלו אמר העובר על מדותיו וכמו שפירש"י נמי בהא שאמרו אין מעבירין על המצות יומא דף ל"ג ע"א וז"ל הפוגע במצוה לא יעבור ממנה וכו' ע"ש. ולפי פירושנו שם נמי נימא הכי אין מעבירין על המצות ר"ל אם באה לידך אל תעבירנה מידך או מנגד פניך עד שתעשה אותה:

וגם. הא דאמרו עירובין ס"ד אין מעבירין על **האוכלין** לפי פירושנו נימא הכי דר"ל אין מעבירין עינינו מן האוכלין כאלו לא ראינו אותם ורש"י ז"ל שם פירש המוצא אוכלין בדרך אינו רשאי לעבור עליהן ולהניחן שם ע"ש והוי כאלו אמר אין עוברין על האוכלין. ד' ימים לטבת ש' פטר"ת כל רח"ם:

פח

כתיב. ואל משה אמר עלה אל ה' וכן פסוק ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך וכו' דהו"ל לומר עלה אלי שמוע תשמע לקולי על דרך והיה אם שמוע תשמע אל מצותי וכו'. וכן פסוק ויאמר אני אעביר כל טובי פלך וקראתי בשם ה' לפניך וכו' הו"ל לומר וקראתי בשם ה' לפניך וכו' הו"ל לומר וקראה בשם ה' לפניך וכו'. נ"ל שכל זה הם דברי השכינה שהיא אימא תתאה נקראת הכי אני והו הושיעה נא. וזהו הכונה ויאמר אני ור"ל אני שאומר אעביר כל טובי על פניך וקראתי בשם ה' שהוא קודשא בריך הוא והכל

דברי השכינה שקוראה בשם קב"ה. וא"כ גם ואל משה יתפרש הכי דהיינו השכינה היא שאמרה אל משה עלה אל ה' וכו'. וכן השכינה היא שאמר' אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך והתורה סדרה לנו שכך אמרה השכינה אל משה וכו':

פט

מצינו. אפי' אחר פטירתו של אדם והוא שם בעולם הבא חוטא ונענש על חטאתו אשר חטא וכדמצינו ברוחו של נבות עי' יוסף לחק ויקרא יום שלישי עש"ב. ואע"ף שאין שם יצה"ר מ"מ טעו בחשבונם כששמעו בת קול שאמר' מי יפתה את אחאב היו סוברים שזו מצות קונם לעשות שליחותו והקב"ה הענישם על טעותם דלא הו"ל לטעות שאין להם יצה"ר:

צ

הנה. שם אדנות הוא בחינת מלכות כדאמרו בזוהר דינא דמלכותא דינא. ואיתא בפתיחת אליהו מלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה וכו' ע"ש. ונ"ל דתורה שבכתב ותורה שבע"פ הם שני בחינות הויה' ואדנות הקשורים זה בזה. שכתוב הויה' וקורים אדנות. ושם הויה' הכתוב נגד בחינת תורה שבכתב שמלא שמותיו של הקב"ה סתומה וחתומה. ונגר שם אדנות' בקריאת הויה' שאנו קורים על פה הוא בחינת תורה שבע"פ שאי אתה רשאי לכותבה ואי אתה רשאי לאומרה בכתב ותורה שבכתב קשורה בתורה שבע"פ. (ונ"ל שזה כוונת הכתוב לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו דר"ל לחזות בנועם ה' ראיה דוק. שאנו רואים שם הויה כתוב בספר אבל אין מבטים אותו כמו שהוא כתוב אבל בהיכלו שהוא שם אדנות שהיכל גימ' ס"ה אנו מבקרין אותו ומבטים אותו בשפתים) שאי אפשר זה בלא זה. כמו שם הויה' ואדנות וכמו שיניקת אדנות מהויה' כן יניקת תורה שבעל פה מתורה שבכתב. והם בחינת הגוף והנשמה כשם שהגוף צריך אל הנשמה והנשמה צריכה לגוף שהוא כלי המעשה ואי אפשר זה בלא זה והגוף הוא הלבוש והיכל אל הנשמה כן אדנות הוא הלבוש וההיכל אל שם הויה' דהיכל גימט' אדנות ובזה יומתק לשון הזוהר פרשת שמיני דף ל"ו ע"א וז"ל כ"ש אינון דמשתדלי נמי בליליא. והא אוקמוה דאינון משתתפי בשכינתא וכו' ע"ש והיינו דנקיט משתתפי בשכינתא משום דכיון דמשתדלי באורייתא בליליא א"כ הם לומדין ועוסקין בתורה שבעל פה שהיא מדת לילה מדת הדין שאין שם אור לקרות מן הכתב. ועוד אסור לקרות בלילה הכתוב וע"כ

מישך שייך לה תורה שבעל פה ומלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה שהיא השכינה. ולכך קאמר דמשתתפי בשכינתא:

צא

כתב. הרמב"ם ז"ל בהלכות הלמוד תורה פ"ד הלכה ח' שנים ששאלו וכו' היו השואלים שנים וכו' שאלו שניהם בשתי הלכות. או בשתי תשובות. או בשתי שאלות וכו' יש לדעת מה הבדיל והפריש בין שתי הלכות לשתי תשובות או לשתי שאלות. ויש לומר דשתי הלכות היינו זה שואל בהלכות נטילת ידים. וזה בהמוציא ושתי תשובות דהיינו הכל בהמוציא או בהלכות נטילת ידים אלא דזה משיב לו על נטילת ידים בכמה שיעורים וזה משיב לו מה הם המים הכשרים. ושתי שאלות היינו שאין שם הלכה או דין אלא שאלה בעלמא כגון זה שואל למה הוצרך השם לומר לאברהם קח נא מאי נא. וזה שואל למה לא אמר מיד את יצחק וכיוצא בזה:

צב

בענין. מים שלנו כתב הרב חמדת ימים בחלק שלישי פ' ב' דף ט' ע"א מלבד פשטן של דברים שהם צוננים עוד בו טעם לבאים בסוד ה' לעשות כוונים להרחיק הקליפה. יען כי במים גשמיים נמצא בהם מים הרעים כמ"ש בגמרא ההוא בר שידא דאזיל לאתויי מייא. א"ל אמאי אעכבת. א"ל עד דחלפי מים הרעים:

ועל. כן בא החיוב בכל מיני מים שלא ללוש בהמה עד שיעקרו אותם ממקומם ומשורשם כי כאשר המה נעקרים משורשם וממקומם וישימו אותם בכלי המורה על סטרא דקדושה כמ"ש הברו נשאי כלי ה' המה מתקדשים ומתטהרים. כי על כן טוב ויפה. שזר לא יקרב אליהם. ולא ע"י עבדו ושפחתו הכנענים רק מצוה בו לשאוב מים בששון לשם מצת מצוה בקדושה ובטהרה. והן מלה בלשונו לדחות המים הרעים המאורים. ובאומים החיים של הקדושה וכו' עש"ב. ובלשונו לשון הזהב מה שסיים בענין. זה ומזה ילמוד האדם שאין להקל בכל מאי דאמרו רבותינו ז"ל כי יש להם עיקר ושורש בקדושה ובקדושתן הם עומדין. ויעמידה ליעקב לחק לישראל ברית עולם:

צג

ענין. שבת הגדול כבר כתבו רבותינו ז"ל טעמים לקריאת שמו שבת הגדול ועי' עוד להרב חמדת ימים שם כנז"ל בפרק שלישי שנתן טעמים לשבח ע"ז ואמרתי אנכי הדל

והד"ך באלפי' אענה גם אנכי חלקי חלקי ה' אמרה נפשי נפש דוד והוא דהנה ביום הזה שלקחו אלהיהן של מצריים והיו מגררין אותו ידעו שיצאו לחירות ומשעבוד. והיתה מנוחתם כבוד שנחו מעבדותם ומצאו מרגוע לגופם ולנפשם. כל הימים. ואין עליהם מרות כי אם מרותו יתברך שמו לעד. והיו כל ימיהם שבתות למנוחה. שנחו משעבוד של מצרים שראו שמהיום הזה והלאה שמנוחתם השקט ובטח עד עולם כמו שקבלו מאבותם אי"ו ולכך קראו בשמו שבת הגדול באמת שבת ומנוחה בכל מכל כל:

צד

אי נמי יש לומר משום דביום הזה נתנה להם הארה יתירה וגדולה בנשמתם שזה מצוה ראשונה שניתנה להם במצרים שנצטוו שיקחו שה לבית אבות שה לבית. ובאו לידי מעשה ולקחו שה לבית אבות במצות בוראם שהיה מקחו בעשור ביום השבת ועשו רצונו יתברך בקום עשה ובזה היתה להם שמחה נפשיית ושמחת הגוף. ולכך נקרא שבת הגדול שזכו בשבת הקדוש הזה למנוחת הגוף ולהארת הנפש שזה הוא יום תחלת הכנסתם למצות התורה שעתידים לקבל עול מלכות שמים ועול מצות שהיום הוא נצר מטע ה' שעתיד להצמח ולהתגדל ולהתפאר ולעשות פרי תבואה:

צה

אי נמי יש לפרש באופן אחר והוא שבאמת גם מקודם לזה היה להם מנוחה ביום השביעי כמ"ש רז"ל על ישמח משה במתנת חלקו. אלא שקודם לזה הגם שהיה להם מנוחה משעבוד אותו היום מ"מ גם באותו היום היה לבם דוי מלא יגון ואנחה והם מצטערין על העתיד שלמחר שיעבור יום השבת ישובו לשעבודם ולעבודתם ולתת משא הכבד עליהם כי יאמרו אליהם כי כבר נחתם והיתה להם מנוחה ל"ו שעות ולכן עתה בואו חשבון וא"כ הגם דבפועל היו נחים מ"מ במחשבתם שהיתה הומה עליהם לא נחו ולא שקטו מיגון ואנחה אבל בשבת זה היתה להם מנוחה מכל וכל מן העבר ומן הבא ולכן נקרא שבת הגדול בלי תפונה ובלי עצבון רוח ריוח והצלה יעמוד ליהודים אמן. פטר"ת:

צו

כתב הרב מצות השם מצוה עק"ב שאשה אינה פורעת ואינה פורמת ע"ש. פירוש אינה מגדלת שער כדפירש רש"י על פסוק והצרוע אשר בו הנגע וכו' וראשו יהיה פרוע מגדל שער. הנה משמע מכאן שדרך האשה לגלח שערה. וכן משמע מדברי הזוהר פרשת

אחרי מות דף ע"ט וז"ל ותאנא כד בעת אתתא לאתדכאה בעייא לספרא ההוא שערא דרבי ביומא דאיהי מסאבא ולספרא טופרהא וכו' עש"ב. דמשמע בין דראשה בין זקן התחתון של בית הסתרים:

צז

במדרש. אין מניחין תפילין אלא בשבת ע"כ. ונראה לפרש בפשוט והוא כי כל הימים אנחנו חייבים לישא עול בנעורינו שיהא על ראשנו אות וסימן עול מלכות שמים ובזה אין להסיח דעתנו מאבינו שבשמים ומקיימים שויתי ה' לנגדי תמיד והתפילין אות וסימן על ידינו וטוטפות בין עינינו שאנחנו עבדי ה' אבל בשבת מניחין המשא הזה מעלינו מפני דהשבת הקדוש שאנחנו נחים בו ממלאכה ובכסות נקיה וקדושת שבת מחופפת עלינו כל היום אין לך אות וסימן גדול מזה:

א"נ. יש לפרש על פי מאי דקימ"ל דשל יד מיושב כנגד תפלה דמיושב וא"כ התחלת הנחת תפילין היא מיושב. עי' מור"ם בא"ח סי' כ"ה סעיף י"ג שכן הוא בזוהר וכתיב (מלכים א' יוד') וידות מזה ומזה אל מקום השבת שהוא לשון מושב וכן כתוב בדברי הימים ב' ט' י"ח מזה ומזה עד מקום השבת. וזהו כוונת המדרש אין מניחין תפילין אלא מיושב והיינו דאמר אלא בשבת דהיינו בישיבה וכמו שבתי וקומי תהלים לק"ט ב':

א"נ יש לפרש על פי מאי דאיתא בעירובין ש צ"ה המוצא תפילין מכניסן זוג ופירש רש"י המוצא תפילין בשדה במקום שנאבדין מכניסן לעיר ולבית מ"ש. ושם לא התירו אלא זוג זוג וטפי לא ומכניס וחוזר ומכניס דרך מלבוש שאסור ליטול הכל בידו ולהכניסם משום איסור הוצאה והגם שלאחר שמצאם שם והניח זוג אחד ומכניסו מניח השאר שם במקום אבוד והולך לו משום איסור הוצאה אמרו להניחם שם ואחר שהכניס זוג אחד יחזור ויכניס זוג שני וכן על זה הדרך שלא התירו לו אלא אם מניחם ולובשם אבל אם מצאם בחול אסור להשהותם שם ומיד שמצאם יטול כולם בידיו ויכניסם למקום שמשתמר. והיינו כוונת המדרש במי שמוצא תפילין במקום שנאבדין קאמר שאין מניחין תפילין שלובשם זוג זוג אלא בשבת. אבל בחול מיד צריך ליטלם כולם ולהכניסם למקום שמשתמר ואסור להשהותם שם אפילו לזמן מועט. וזה שמעתי מפי מורי הרב רבא"ס משם הרב רבי חיים הכהן דפא"ס:

צח

בבני מעיים של עופות. אמרו חז"ל אוכליהם לאו בר איניש הוא. עי' חתם סופר חלק יורה דעה סי' י"ט שכתב הוא ז"ל שם וז"ל ואמרו חז"ל טני לי בר אווזא ושדי בני מעיים לשונרא עש"ב:

צט

יש באותיות התורה כ"ז אותיות כ"ב מנצפ"ך ונחלקים לתשעה של שלש שלש אחדים בפני עצמם ושניים בפ"ע וזה סדרן כל בית יש בה אחדים עשריות מאות בשוה $$ ציור $$ איק' אחדים בכר' שניים גלש' שלישיים דמת' רבעיים הנך' חמשיים וסס' ששיים זען' שביעיים חפף שמיניים טצץ' תשיעיים:

ק

ראוי לישא תמיד עיניו למרום דכתיב דלו עיני למרום. ובפרט כשירצה להתבונן על התורה והמצוה כי בזה יושפע עליו הדעת והתבונה מן השמים. להבין ולהשכיל מאורו יתברך כדכתיב עיני לשמיא נטלית ומנדעי יתוב עלי. כי עיני בשר ועיני השכל משולבות אחת אל אחת. אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו וינשאו לעומתם. אורות בארובות כמראה מראות הצובאות המקבלין כל תמונה ונחזה בחזיון אור שכלנו כאור החוזר הצח והמצוחצח העובר פנימה לפני ולפנים ברהטים בשקתות המים מי מעינות חכמה ותבונה בהמה גימט' בן' בינה לבא ובה הלב מבין את פני מבין חכמה כי מי שרוצה להתבונן על דבר יתקרב אליו ויפנה לבו ממחשבה אחרת:

קא

איתא בזוהר ואתחנן רס"ח ע"ב ומשה מהימנא הוה קאים בקיומיה ולא:
עוד אלא הוה זקיף רישא לאסתכלא כמאן דאמר לחבריה זקיף רישך ויסתכלון אנפך באנפי בגין דתנדע מלי כך משה פנים אל פנים וכו':

קב

איתא בסוף פרקא דברכות בירושלמי כל ברכייא טבין. וברכייא דאורייתא בישין ע"כ. והענין הוא די הסיפוק וכמו שאומרים בלשון ערבי' כשרוצה לומר די לי יאמר ברכא' בכף דגושה כלומר די לי וכאן ר"ל אין אדם רשאי לומר יש לי סיפוק בלימודי אלא צריך

ללמוד ולהוסיף תמיד לא ימוש ספר התורה הזה מפיך. ועי' בערוך במעריך אות הכף' ערך כ' כדב ע"ש:

קקג

כשיצאתי מארץ מולדתי עיר תהלה דובדו' יע"א בשנת תרנ"ו אחר הפסח באתי אל ע"ת מגנייא. שהיה שם מור חמי כה"ר דוד בר אברהם בר יוסף הכהן ז"ל ונתאכסנתי בביתו בית ועד לחכמים שנה תמימה. וכשהייתי בבהכ"נ דשם השם ישיג גבולה. שמעתי שהפרנס אומר שהשבת הזה הוא שבת של ההרוס. אמרתי לו מה רוצה לומר שבת של ההרוס והשיב לי ששבת שקודם החופה והחתונה מכבדין את ההרוס לעליית ס"ת ולכך נקרא שבת ההרוס. ואני שמעתי ולא אבין דלמה קורין לו ההרוס היה צריך לקרות לו שם ארוס כדברי חכמים ארוס וארוסה. ובאותה שעה אמרתי שבודאי כן הוא האמת אלא שהם לעגי שפה וקורין לאלפין' ההין'. שמוצאן בגרון אחה"ע ומתחלפין במבטא. והן היום בשנת התרצ"ג ראיתי מה שכתב הרב פחד יצחק במערכת האלף' ערך ארוס וארוסה וז"ל ארוס מלשון ארש אשה ולא לקחה ונחלפה שין' בסמך' באותיות זסשר"ץ. א"נ מי שאינו נשוי נקרא ארוס מלשון מזבח ה' ההרוס כשם שהנסוי נקרא בנוי. ואבנה גם אנכי ממנה שיוכל להוליד בנים ונחלפה ה' באלף' באותיות אחה"ע או באותיות יהוא' אפילו אליביה דהרב אבן עזרא דלא סב"ל חלוף אותיות אע"פ שהם ממוצא אחת עכ"ל ע"ש. הרי שו"ר לפניך דלפירוש שני עיקר מלת ארוס שניזכר בדברי חכמים היא: **הרוס** אלא שנתחלף ההא' באלף' אבל לפירוש הראשון צריכין אנו לדברינו הראשונים שהוא ההפך שנתחלפה להם האלף בהא:

קקד

משיחות מוהר"ן. שלא להתעקש על שום דבר ואין לדחוק את השעה. וכתב ז"ל וז"ל מי שרוצה לישן ואינו יכול לישן העצה לזה לבל להכריח עצמו כל כך לישן כי כל מה שמכריח עצמו לישן. מתגבר עליו ביותר מניעות השינה. וענין זה גם בכל הדברים שבעולם לבלי להכריח עצמו ביותר כי כל מה שמכריחין עצמו ביותר לאיזה דבר מתגבר עליו ביותר ההיפך דוקא ואפילו בעבודת ה' צריכין לפעמים זאת לבלי להכריח עצמו יותר מדאי אע"פ שבאמת צריך להיות זריז גדול מאד לקדש עצמו כראוי ולזכות לעבודת ה' בשלימות במהירות גדול ואסור להניח מיום לחבירו כלל. כי אין העולם עומד כלל אפי' כהרף. עין ועל כן כל מה שיכולין להתגבר לעשות איזה דבר בעבודת ה' צריכין

לעשותו מיד דוקא בלי איחור ועיכוב כלל אפי' רגע אחד כי מי יודע כמה מניעות ועיכוב והרהורים יהיה לו בשעה אחרת כי אין לאדם בעולמו כ"א אותה השעה ואותו הרגע בלבד. אע"פ כן לפעמים כשרואין שמתגברין ומכריחין עצמם לאיזה דבר ואינו עולה בידו. צריכין לפעמים להמתין ולבלי ליפול בדעתו מזה. ולבלי לבלבל דעתו כלל במה שאינו זוכה לאותו דבר. וימתין קצת עד שיבא עתו וכו' עש"ב הייקרים כי באמת דבר גדול דבר בזה כי זה מצוי בכל עת כי כאשר האדם יעמיק באותו דבר יתבלבל בדעתו. ועל כן יזהר שיסלק דעתו מאותו דבר ולא יפנה אליו כלל. ועל זה נאמר חבי כמעט רגע עד יעבור זעם כי אין האדם יודע שעתו. כי הכל כפי השעה הרצוייה. וגם מענייני הנהגת גופו דבר הרב. כגון מי שנוחר בגרונו להסיר הכיחה והניעה שבגרונו ונחר ולא עלתה בידו ולא היה יכול להוציאה. לא יכריח עצמו לזה הרבה. ואחר כך לאיזה שעה קלה תעלה הליחה והכיחה מאליה. על כן יהיה שוקט ונח ולא יכריח עצמו לזה. וכן בתורה אם הוא עמל ולא עלה אותו דבר בידו אל יבהלוהו רעיוניו וישקוט וינוח ויצפה לתשועת השם ויתלה עיניו למרום אולי יזכה לזה ועל פי הרוב יעזרהו ה' אחר כך לגמור בנקל מה שרוצה:

קה

הנה אמרו ז"ל על תפילין דרש"י ודר"ת כי שניהם בריא בחיובא ולא משום ספק אלא חיובא רמי עלן כדעת האר"י ז"ל להניח שניהם כי אחים הם כנים הם ולא יתפרדו איש מעל אחיו ובענין הנחתם אתנח סימנא שמור תם וראה ישר. דהיינו דר"ת צריך לשומרו ולכסותו בטלית. ודרש"י יהיה נראה לעין. ונראה לי דגם סיפיה דקרא הוא מדבר בענין זה כי אחרית לאיש שלום ורוצה לומר כי אח' רבינו יעקב תם. לאיש שלמה דהיינו כי אח סדר ר"ת לאיש שלמה דהיינו רבינו שלמה יצחק דהיינו סדר ר"ת וסדר רש"י כולם אחים הם שלא יתפרדו וכולם אחים כנים אמתיים ועל זה נאמר הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד:

קו

דע שקימ"ל שאין מחשבין וקובעין חדשים ומעברין שנים אלא בארץ ישראל. עי' בספר מצות השם פרשת בא מצוה ד' וכתוב שם מן הצד בהג"ה וז"ל וא"ת היאך אנו קובעים חדשים ומעברים שנים בחו"ל. דע שאנחנו קבלנו שר' הלל בנו של ר' יהודה הנשיא שהיה גדול בתורה ונסמך בארץ ישראל הוא תקן לנו חשבון העיבור. והוא קדש חדשים

ועבר שנים העתידים לבא עד שיבא אליהו ב"ב ועל זה אנו סומכין היום. וזה שאנו מחשבין לגלות הדבר בלבד הוא. כיון שאנו יודעים שעל חשבון זה הם סומכים אנו מחשבין לידע יום שקבעו בני ארץ ישראל וקביעותם הוא הקביעות. אבל לא מפני חשבוננו (שכבר חשב חשבון זה הלל וקבע מה שקבע. שאף בארץ ישראל אין לנו סמוכים בזמן הזה וסומכים על חשבון ר' הלל) ועי' בספר הי"ד סוף פרק חמישי מהלכות קדוש החדש וכו' עכ"ל ההג"ה ע"ש:

קז

י"ב גבולי אלכסון. הכי חשבינן להו. דהיינו דרומית (א) רומית. דרומית ב) תחתית. דרומית (ג) מזרחית. דרומית (ד) מערבית צפונית (ה) רומית. צפונית (ו) תחתית. צפונית (ז) מזרחית. צפונית (ח) מערבית. מזרחית (ט) רומית. מזרחית (יוד) תחתית. מערבית (יא) רומית. מערבית (יב) תחתית. עי' נצוצי אורות להרב חיד"א בזוהר שמות דף א' אות ג' עש"ב:

קח

תפלת ר' אלעזר (זוהר שמות כ' ע"ב) כד הוה יתיב בתעניתי הוה מצלי הכי. גלוי וידוע לפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שהקרבתי לפניך חלבי ודמי והרתחתי אותם בחמימות חולשת גופי. יהי רצון מלפניך שיהא הריח העולה מפי בשעה זו כריח העולה מהקרבן באש המזבח ותרצני אמן:

קט

איתא בזהר ואתחנן רפ"ח ע"ב וז"ל ומשה מהימנא הוה קאים בקיומיה. ולא עוד אלא דהוה זקיף רישא לאסתכלא כמאן דאמר לחבריה זקיפ' רישך ויסתכלון אנפך באנפי בגין דתנדע מלי. כך משה פנים בפנים וכו':

קי

עי' הגהות מהרח"ו על ספר הזוהר שמות דף א' אות ב"ג ד' וז"ל רקיע החסדים:
ומזלי הגבורות. שימשא וסיהרא. זו"ן ע"ש. משמע מדבריו דזעיר הוא מדת התפארת:

קיא

הריטב"א הוא הרב יום טוב אלישבילי ז"ל. עי' להרב זרע אנשים סימן מ"ג:

יבק

ראה ראיתי את עני עמי אשר בזוהר פרשת כי תזריע דף מ"ו ע"ב וז"ל ת"ח בכל זמנא דהאי נשמתא קדישא אתדבקה ביה בבר נש. רחימא דמאריה. כמה נטורין נטרין ליה מכל סטרין. רשימא הוא לטב לעילא ותתא ושכינתא שריא עלוי. ובזמנא דאיהו אסטי ארחוי שכינתא אסתלקת מיניה. ונשמתא קדישא לא אתדבקת ביה. ומסטרא דחויא בישא תקיפא. אתער רוחא חד דשט ואזיל בעלמא. דלא שריא אלא באתר דקדושה עלאה אסתלק מתמן. וכדין אסתאב בר נש ואתפגים בבשריה בחיזו דאנפוי בכלא וכו' עש"ב:

ראה אחי כמה האדם גורם נזקין לעצמו מאיגרא רמא עד בירא עמיקתא אם זכה שר צבא ה' ושכינתא שריא עילוי באורים כבדו השם. ונטיר הוא מכל סטרין כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך ובכל מקום שהלך שם ביתו עמו. בית ה' נלך. על שחל ופתן תדרוך. ואם לא זכה שר צבא שריא עלוי והקדושה אתרחקת מניה והכל בדילין ממנו. נזיף דמאריה וכרוזא כריז עליה אתרחקו מסוחרניה. דא הוא עבדא דמריד במאריה. על כן החכם עיניו תמיד בראשו יבחון מה הוא עושה אם ראשו כתם פז. או ראש פתנים אכזר על עצמו. ועשה לעצמו מה שלא יעשה לו אויבו ומבקש רעתו. על כן ימהר יחישה לפקוד שומרים על הדבר הזה המזכירים את ה' אשר הוא עמנו תמיד כדכתיב יהי ה' אלהינו עמנו אל יעזבנו ואל יעשנו להטות לבבנו אליו ללכת בכל דרכיו וכו'. ויעשה סימנים המזכירים אותו המזכירין את ה' השכינה השורה עליו שהוא משכן ה' לכן לא יטנף עצמו. אהל השם. וצריך מעון השם שיהא נקי מכל לכלוך וטומאה שיהיו מחשבותיו ועשתונותיו טהורות ולב טהור. אוהב טהור לב חן שפתיו רעהו מלך מלכו של עולם. מלך ביופיו תחזינה עינינו כי עיניו על דרכי איש אם זך ואם ישר פעולו פעולת צדיק לחיים חיים וחסד עשית עמדי ופקודתך שמרה רוחי. אף רוחי בקרבי אשחרך לשחר פניך ואמצאך על כן יהיו דברי אלה לזכרון בין עיניך. כתבם על לוח לבך וענדם עטרות על ראשך כדכתיב החכם עיניו בראשו למה שלמעלה מראשו שהיא השכינה ששורה למעלה מראשו אורו מרא"ש:

קיג

בענין חטא מי מריבה ראיתי להרב בית אהרן על מסכת אבות פרק ראשון בהג"ה (הנלוה לפירוש רבינו הגדול הרב החסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל בסוף ספרו הקדוש) וז"ל בחטא מי מריבה מונה אור החיים יוד' שיטות. ואשר אני אחזה שדבר זה מספר תהלים למדנו ויקציפו על מי מריבה וירע למשה בעבורם כי המרו את רוחו ויבטא בשפתיו.

והמפרשים לא הרוו צמאוננו בפירושם. ונראה דזה ודאי כשמשה יאמר שהסלע יוציא מים לא יפלא בששכינה מדברת בגרונו. א"כ דבריו דברי אלהים עושה פלא אמנם ויקציפו על מי מריבה וכו' שכעס עליהם משה. וזהו כי המרו את רוחי כבזוהר שנעשה התחלפות לפי גודל מדרגתו. ויבטא בשפתיו דייקא. לא שכינה מדברת מתוך גרונו כי כל הכועס שכינה מסתלקת ממנו. ולזה לא נתן הסלע מימיו כי לדיבור כזה לא חש עד הכה אותו כבחורב במטהו עכ"ל ע"ש בדבריו דברי אלהים חיים ובתקונא חד ועשרין איתא וז"ל דשכינתא הוה נח על טורא דבכל אתר דבעי קב"ה למעבד וכו' שכינתא אקדמית להוא אתר וכיון דשכינתא הות תמן לא הוה ליה למחאה בסלע דקלנא הוות לשכינתא דהות תמן דלא הו"ל חילא למיהב מיא ודא איהו על אשר לא קדשתם אותי יען לא האמנתם בי להקדישני ובגין דא אסתלק שכינתא מן הסלע וכו' ע"ש:

קיד

ראיתי בספר כמדומה שהוא דרושים של מהר"א נ"ח שפירש בשם הקדמונים שטעם דחמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה הוא לפי שיותר קרוב הוא לגנוב הבקר להיותם נפרדים בשעת הרעיה ואין הרועה מרגיש בהם) אבל הצאן הם מקובצות יותר ולפי שהוא דבר יותר נקל לגנוב הבקר החמירה עליו התורה וכו' עש"ב:

קטו

ראיתי בפירוש רש"י על דברי הימים ב' י"ט ט' ויצו עליהם לאמר כה תעשון ביראת אלהים באמונה ובלבב שלם וז"ל כה תעשון משום זרירות וזהירות ולחוזק הוסיף נון' כמו כה תאמרון לאדוני לעשו וכמו וכה תדבקין עם נערותי. עיניך בשדה אשר יקצורון וכו' עש"ב:

קטז

הנה מקום בעי"ת תאפילאלת' נקרא ארפוד' נתחדש ישובו בזמן הזה זה כמו י"ח שנים (תרצ"ג) וזה הכפר יושבים בו היהודים. ודע שזה השם נמצא ג"כ במלכים ב' ל"ד איה חמת וארפד וכו' ע"ש:

קיח

איתא במסכת בבא קמא ל"ח ע"ב ויאמר ה' אלי אל תצר את מואב וכו'. וכי מה עלה על דעתו של משה וכו' אמר לו הקב"ה לא כשעלתה על דעתך עלתה דעתי שתי פרידות

טובות יש לי להוציא מהן רות המואביה ונעמה העמונית וכו' ע"ש. קשה לי דבשלמא רות הרי הכתוב פירש צדקתה וקבלת גרותה שהיה הכל בצדק וביושר כמפורש בכתוב. אבל נעמה העמונית לא נתפרש צדקתה ואדרבה מצינו בכתוב להפך שהעיד על לא כשרון מעשיה כדכתיב מלכים א' י"ד כ"ב ורחבעם בן שלמה וכו' שם אמו נעמה העמונית ופירש הרב מצודת דוד וז"ל בא לומר שהנה נדמה להמקור אשר חוצב ממנו כי אמו היתה בת עכו"מ וז"ל המלבי"ם בלב מלכים ושם אמו נעמה וכו' שעבדה ע"ז לעת זקנת שלמה והיא יעצה אותו להרשיע וכו' ע"ש. ויש לומר דמ"מ הרי דיצאו אח"כ ממנה צדיקים אסא ויהושפט וכו'. אחרי כן ראיתי להרב חגור אפוד להרב הגדול כמוהר"ר דוד פיפנו בקונטריס שמות נשים אות נון' דף קל"ד פרק ט"ו בשם נהמ"ה שכתב וז"ל שוב ראיתי שהמאמר הזה הוא גם ביבמות דאתמר התם שתי ברכות יש לי להבריך רות המואביה ונעמה העמונית. ופירש רש"י אמו של רחבעם ויצא ממנה חזקיה ואסא ויהושפט דהיו צדיקים גמורים עי"ש עכ"ל. הרי דברינו אמת בפינו. ברוך השם שבראנו לכבודו:

קיט

כתיב כי באש ה' נשפט ובחרבו וכו' ישעיה ס"ו ע"ז:
נ"ל. לפרש הכוונה כי באש ה' נשפט הנשפט וכו'. דהיינו העומד בדין נשפט באש ה'. ואין מרחמים בדין. על כן ישוב אל ה' וירחמנו. ורש"י פירש נשפט עם צריו ולפי שהוא בעל דין ודיין נופל בו לשון נשפט שהוא מתווכח עמהם וטוען טענותיו עש"ב. ועי' פירוש רש"י שם שפירש כי פשוטו כי באש ה' ובחרבו נשפט את כל בשר וכו' ע"ש:

קכ

כתיב חטאת נעורי ופשעי אל תזכור וכו'. יש לדעת דלמה דוד מבקש דוקא על חטאת נעורים ולא על חטאת שעושה בגדלותו. ועוד דלמה ייחס לו הפשעים ולא חטאת דהו"ל לומר חטאת ופשע נעורי אל תזכור וכו'. ונ"ל דה"ק חטאת נעורי שהאדם כשהוא נער הוא בער ואין דעתו מיושבת עליו כל כך ולכך קורא מה שלא עשה כהוגן בשם חטאות שהוא שוגג אבל כשיגדל ודעתו גדול ומיושב אז מה שיעשה שלא כהוגן נקראו פשעים ולכך בקש עליהם ואמר ופשעי אל תזכור דהיינו גם מה שנקראו חטאת בזמן נעורותי אז בזמן גדלותו נקראים פשעים ועל הכל מבקש מה':

קכא

בשמואל ב' י"ב י"ח כתוב ויהי ביום השביעי וימות הילד וכו'. ופירש הרב מצודת דוד וז"ל ביום השביעי לימי החולי או לימי לידתו ע"ש. ונראה לי דבזה תלייא פלוגתא דהרמב"ם והרמב"ן. עי' בטור יו"ד ס"י. שמא דהרמב"ם סובר שאונן מותר ברחיצה וסיכה ובתספורת וראיה מדוד שם פסוק כ' ויקם דוד מהארץ וירחץ ויסך ויחלף שמלותיו. וסובר הרמב"ם דביום השביעי לימי החולי. אבל באמת הבן היה גדול שחייב עליו אבילות אלא דכל זה דכתב וירחץ ויסך וכו' היה קודם שנקבר אבל הרמב"ן סובר דגם קודם שנקבר אסור ברחיצה וסיכה ולכך לפי דבריו צריך לפרש ויהי ביום השביעי וימות הילד יום שביעי לילדתו. ולהכי רחץ וסך דוד משום שלא נתחייב באבילות ודוק. עי' הרמב"ם הלכות אבל פרק א' ע"ש:

קכב

אמרו עו רז"ל למה אין נון' בתהלה לדוד לפי שיש בה נפילה כדאיתא בש"ס. **ונ"ל** דהענין הוא כך משום דכתיב נפלה לא תוסיף קום. ודוד במזמור זה רוצה להתפלל ולסמוך את סוכת דוד הנופלת וליתן לה יד לסומכה ולהעמידה. ולתומכה. ולהכי נפלה נון' מן הסדר הזה לרמוז על סוכת דוד הנופלת שנפלה מן הסדר הזה. ורוצה לסומכה ולרמוז עליה. ובקש מהשם ואמר סומך ה' לכל הנופלים וזוקף לכל הכפופים. והוא מבקש על בתולת ישראל שכתוב בה. נפלה לא תוסיף קום מעצמה. אלא על ידי קב"ה הוא שיקימנה ולכך אמר סומך ה' לכל הנופלים שהשם הוא בעצמו ובכבודו יקים אותה מעפרא ויסעדנה הרי שהזכירה במזמור זה גם כן לנון' אלא שלא רצה להזכירה אלא ע"י סמיכה סמיכת זקנים. והקדים סמיכתה לנפילתה הקדים רפואה למכה והוא שאמר סומך ה' לכל הנופלים. והיא מדתו של דוד שהיה ראוי להיות נפל ולית ליה מגרמיה כלום. ולכך לא רצה להזכירה אלא בסמיכת זקנים ולכך סמך הכתוב דסומך ה' לכל הנופלים לפסוק מלכותך מלכות כל עולמים שהיא היא ודוק:

קכג

כתיב שנים ליום עולה תמיד ודרשו רבותינו ז"ל ביומא פרק שני שערי דף ס"ב ע"ב ובתמיד ל"א ע"ב שנים ליום נגד היום הא כיצד תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית על טבעת שנייה. ושל בין הערביים היה נשחט על קרן צפונית מזרחית על טבעת שניה ע"ש. והיינו ליום נגד היום דהיינו נגד אור השמש. שהאור בבוקר בא

ממזרח ובין הערבים בא האור ממערב וצריך שיקריב הקרבן נגד האור במקום זריחת השמש ולא בצל שכנגד הכותלים. והנה הרשב"א ז"ל בתשובה סי' שמ"ה העתיק דבריו מר"ן ב"י יו"ד סי' ד' בסוף הסי' והעתיקה בספר ש"ע סעי' ז' וז"ל ישמעאלים שאינם מניחים לטבח ישראל אלא אם כן יהפוך פניו כנגד המזרח הנקרא בלשונם אלקיבל"א כמנהג חקותיהם והשיב שאינו דומה לשוחט לשם הרים דהתם השוחט עצמו מתכוין וכו' ומ"מ מאחר שישמעאלים מקפידים בשלהם והם מזהירין בשעת מעשה בפירוש לשחוט כנגד אותו רוח דוקא ראוי הוא לבטל המנהג ולגעור במי שעושה כן עכ"ל:

והנה לכאורה שהנכרים הישמעאלים הם למדו מן התורה שכתוב שנים ליום נגד היום אלא שאי אפשר לומר כן שאם כן למה מקפידין דוקא לצד מזרח ולא לצד מערב בסוף היום. ועוד דממשנה משמע דבין של שחר ובין של בין הערביים היה פניו של תמיד ושל שוחט למערב אלא דשל שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית ושל בין הערביים היה נשחט על קרן מזרחית צפונית במקום שהשמש מאיר אבל לעולם פני התמיד ופני השוחט הוא למערב והוא הפך ממה שעושים הישמעאלים שתמיד פניהם למזרח בשעת שחיטה. איך שיהיה אנן בדידן לא עבדינן הכי הגם שאמרה תורה שנים ליום כנגד היום היינו בקרבן אבל לא בחולין בבשר תאוה ואדרבא העושה כן נראה כמקרב קדשים בחוץ לכן יש ליזהר שלא לעשות כך. אלא שמדברי הרשב"א לא משמע כן ודוק:

(והיו מרביצים התמיד כששוחטין אותו על שמאלו וראשו לדרום):

קכד

פרי הנקרא באנאן'. נ"ל דברכתו בורא פרי האדמה וראיה מהא דאיתא בברכות מ' ע"ב קמ"ל היכא מברכינן בפה"ע היכי דכי שקלת ליה לפרי. איתיה לגווזא (ופירש רש"י הענף של עץ) והדר מפיק פירי אחריני. אבל היכי דכי שקלת ליה לפרי ליתא לגווזא דהדר מפיק לא מברכינן עליה בפע"ה אלא בפה"א ע"כ ע"ש. וא"כ הבנאן שהענף של עץ שלו לא הדר מפיק פירי אחריני ברכתו בפה"א. ועי' מר"ן בש"ע א"ח סי' ר"ג סעיף א'. ועי' להרב ב"ח בסי' הנז' מה שמסיק ז"ל דלפי מה שמסיק צריך לברך עלייהו בפה"א כדאמרן ע"ש לאפוקי נפשיה מפלוגתא דרש"י ודהרא"ש ז"ל ודו"ק ועי' בספר מים חיים סי' נ"ו שהביא לנו אדני יוסף מש"כ הרמב"ם בפ' ח' מהלכות ברכות הלכה יוד' שאם בירך על פרי העץ בפהא"ד לא יצא ע"כ. ועל כן מסיק הרב שם בתשובתו לברך עלייהו שהכל ע"ש ואין דעתי נוחה בזה מאחר שהרב כ"מ הכריע שעיקר הנוסחה בהרמב"ם

כנוסחה דידן אין אחריו כלום. והוא כסברת כל הפוסקים ועוד עי' בהרב ישיב משה ח"ב סי' רל"ד שכתב דאין אומרים סב"ל ע"פ סברת יחיד כנודע עש"ב:

קכה

תותים שאנו קורין להם תותים הגדילים על מין עץ המלא קוצים ואטדים וענפיו ארוכין כמו רוטין ארוכים מאד אבל אינם עולין בגובהם למעלה ושפלים למטה ואנחנו קורין אותו עץ בערבי' שתיף'. נ"ל דלפי מה שכתבו התוספות בפרק כיצד מברכין דף מ' ע"א ד"ה איתיה לגווזא וז"ל מיהו הרב ר' מנחם הביא ראיה מירושלמי דמסכת כלאים דמברכין על כל מיני דאטד בפה"א דקאמר התם וכו'. ומשני התם לברכה והכא לכלאים אלמא לענין ברכה מיני דשאים וכו' עש"ב והביא כל זה בב"י א"ח סי' ר"ג עי"ש. וא"כ הגם שהתוס' מתחלה כתבו שמברכים עליהם בפה"ע מ"מ כיון שהיא מחלוקת. ועוד שר' מנחם הביא מתניתא בידיה והם דברי הירושלמי לכן צריכין לברך עלייהו ועל כל מיני אטד בפה"א ולפ"ז גם בפרי הנקרא בערבי כרמוס אנצארא וכן קורין לו הנכרים הנדייא שעצו מלא קוצים ואטדים וכן פריו מלא קוצים דקים צריכין לברך עליו פרי האדמה כטעם הנז' אלא שראיתי להרב פני יצחק למהרי' אבולעאפייא ז"ל בתחלת ספרו הנז' באות סמך' סי' ריא שכתב וז"ל סאבראס והוא פרי הגדל באילני קוצים הנטוע בגדרים וקליפת הפרי הנז' מלאה קוצים מברך על הפרי הנז' בפה"ע דפרי אילן נינהו כמ"ש הקמ"ר ח"א סי' יוד' והפרה"א וכו' וכן הסכימו כל האחרונים עכ"ל. ובאמת לא ידעתי למה. ואין דעתי מסכמת בזה כיון שדברי הירושלמי מבוארין בהדיא כמש"כ. וא"כ הגם שהוא אילן מאי הוי. כיון שהוא מלא קוצים הוי אלייא וקוץ בה. ועוד דלא נטעי ליה אדעתא דפרי אלא לגדר ולכן מהיות טוב לברך עלייהו בפה"א. נראה לי. ועי' להרב ארץ החיים לר"ח סתיהון ז"ל שהעתיק דברי הרבנים הנז' והנלע"ד כתבתי. ואתרוג שאני שנקרא פרי עץ הדר ודוק. והנראה לענ"ד בזה הוא דתלייא הכל בחשיבות הפרי והאילן כגון האתרוג והדקל דהפרי והאילן חשובין הגם שיש בהם קוצים. ולא כן בתותים וכיוצא:

קכו

דע כי ארבע רוחות העולם שהם מזרח ומערב צפון ודרום יש להם שלשה שמות. מזרח קדם פנים. מערב ים אחור דרום נגב ימין. צפון אסתן שמאל. כדאמרו רז"ל עדיה בצד אסתן ותאסר. וכן אמרו כיומא דאסתנא. מזרח על שם זריחת השמש. קדם על שם

כי מאותו רוח קודם לזרוח. פנים על שם יצירתו של אדם שנברא פניו למזרח ואחריו למערב. ימינו לדרום ושמאלו לצפון. מערב על שם ערב ובקר ששם מערב שמשו וים לפי שהים הגדול במערבו של עולם. דרום לפי שהשמש הולך בגבהו של רוח זה דר רום. נגב לפי שאותו רוח נגוב ויבש כמ"ש ארץ הנגב נתתני (שופטים א' ט"ו) צפון על שם שהשמש נצפן ונעלם שם. אסתן על שם אסותא או על שם סתוא שהמקום לח לשון גשם. רבינו בתיי פרשת ואתחנן עש"ב:

קכז

כתיב בפרשת ואתחנן ד' כ"ג השמרו לכם פן תשכחו את ברית וכו' כל אשר צוך ה' אלהיך. ופירש רש"י ז"ל אשר צוך שלא לעשות ע"ש. הרי מצינו שגם באזהרות לא תעשה נאמר אשר צוך ה' אלהיך. ונ"ל דבזה אתי שפיר מה שתקנו לנו טופסי ברכות בברכת האירוסין וצונו על העריות דהיינו על אזהרות העריות כמו הכא שכתוב על האזהרות אשר צוך שלא לעשות וכמו כל נוסחאות שבספרים שכתוב בהם וצונו על העריות ואין צריך לשבש כל הספרים ולומ' והבדילנו מן העריות שדידן עדיפא מדידהו שלפי נוסחתינו אתי שפיר שכל הברכות עולין בקנה אחד אשר קדשנו במצותיו וצונו על וכו'. אבל לפי נוסחתם ברכה זו משונה מכל הברכות שכתוב בהם אשר קדשנו במצותיו סיימוהא קמיה וצונו. והכא והבדילנו דלפי נוסחה זו הו"ל לתקן כמו ברכת המבדיל שאין כתוב בה אשר קדשנו. והו"ל לתקן כך ברוך אתה ה' אמ"ה אשר הבדילנו מן העריות וכו' ותול"מ. אלא ודאי נוסחתינו היא העיקר דצונו על העריות ר"ל ליזהר מהם. דמצינו אזהרה בעריות ולא הבדלה:

קכח

הנה אמרו ששבעה עולמות לאדם. בן שנה דומה למלך. בן שנתים ושלש דומה לחזיר. בן עשר קופץ כגדי. בן עשרים כסוס נוהם ומבקש אשה. נשא אשה הרי הוא כחמור הוליד בנים מעיז פניו ככלב. הזקין הרי הוא כקוף אבל אם הוא חכם אף חכמתו עמדה לו חכמה שלמד באף היא עומדת לו בזקנתו כדכתיב עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו. ויש לדרוש בשיבה וכאלו אמר בישיבה שהיה מרבה בישיבה אם עושה כן גם בשיבה ובזקנה דשנים ורעננים יהיו. והרי הוא כתמונת אות ק' שיש לו קימה והדור לא כהתה עינו ולא נס לחה לחלוחת של טל תורה מחייהו ומחזקהו ותרם כראים קרנו.

קרנו תרום בכבוד בלתי כמו אחרי בלתי היתה לי עדנה. ור"ל הגם אחרי בלתי וזקנתי היתה לי עדנה ופנים מאירים כאלו משוחים בשמן רענן:

קכט

שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. ז"ל רבינו בחיי זצ"ל על דרך הפשט מה שהזכיר שלשה שמות ה' אלהינו ה'. שאלו אמר ה' אחד היה פתחון פה לעכו"מ שעל יראתן אמר כן שהוא נקרא ה' לדעתם ועל כן הוצרך לומר אלהינו כלומר אלהי ישראל. וכן אלו אמר ה' אלהינו אחד היה פתחון פה לעכו"מ לומר אמת הוא כי אלהי ישראל הוא לבדו נקרא אחד. גם אלהינו שאנו קורים ה' הוא אחד כמו כן. לכך הוצרך לומר ה' אלהינו ה' אחד. להורות ה' שהוא אלהי ישראל הוא אחד והוא לבדו נקרא ה' אחד ואין זולתו. ברוך הוא שאחדותו שלמה מכל צד בלא שום הרכבה בעולם ואין לו באחדותו דומה לא בעליונים ולא בשפלים. או יאמר אלהינו ולא אל העכו"מ. ועתיד שיהיה בכל העכו"מ אחד כענין שכתוב ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד וכו'. ובשם הרב ר' אליעזר מגרמייזא' ז"ל ה' קודם העולם. אלהינו בעולם ה' לאחר העולם. אחד בכל העולמים. וצריך אתה לדעת ענין היחוד הוא הנקרא עבודה שבלב כענין הכתוב ולעבדו בכל לבבכם. ולפי שהמדבר ידבר דבריו פעם שיתכוין בהם ופעם שלא יתכוין בהם. לכן הזכיר שמע שהוא לשון שמיעת האוזן והבנת הלב. כלומר שיכוין לבו בדבריו בענין היחוד כשהוא משמיע לאזניו. ולפי שאין כוונת המיחד גלויה ומפורסמת אם פיו ולבו שוים. או יזכירנו בשפתיו ולבו בל עמו שהוא רחוק ממנו. ואי אפשר לאדם להעיד על חבירו בדבר זה. לכך תמצא עין של שמע רבתי. וכן דלת' של אחד. לומר כי הש"י עד בדבר והוא היודע ועד. (ונ"ל שזהו הכוונה בתיבת ועד שבשכמל""ו שהשם יתברך עד בדבר הזה שפיו ולבו שוים) ולכן יצטרך האדם להזהר הרבה בענין היחוד שיכוין לבו ויפנה לבו מכל מחשבה. וכענין שאמרו מחינא ליה במרזפתא דנפחא עד דמכוין דעתיה:

ודע כי לא נברא גן עדן וכל מעלותיו כי אם לאותם המיחדים בכוונה. כי המודה ביחוד כופר בעכו"מ. וגיהנם ושבעה מדוריו לא נבראו אלא לעובדי עכו"מ. ומפני זה תמצא בפרשת בראשית י"ג פעמים גן ובפרשה זו תמצא י"ג פעמים אש וזה למען הודיעך. כי כל המכוין באחד שחשבונו י"ג כמספר י"ג מדות נצול מאשה של גהינם. וזוכה לגן עדן ולכל מעלותיו שהם י"ג כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה. ר' יהושע בן לוי אשכחיה לר' שמעון דהוה יתיב אתליסר תכטקי פיזא והכוונה על שלשה עשר מעלות של גן עדן עכ"ל עש"ב:

קל

כתב הרמב"ם ז"ל בפרק שמיני מהלכות מלכים וז"ל חלוצי צבא כשיכנסו בגבול העכו"מ ויכבשום וישבו בהם מותר להם לאכול נבלות וטרפות ובשר חזיר וכיוצא בו אם ירעב ולא מצא מה יאכל אלא מאכלות אסורות וכן שותה יין נסך. מפי השמועה למדו ובתים מלאים כל טוב ערפי חזירים וכיוצא בהן. עוד הוסיף בהלכה ב' וכן בועל אשה בגיותה אם תקפו יצרו וכו' עש"ב. וכתב הרב כ"מ על דבריו וז"ל מה שכתב אם ירעב ולא מצא מה יאכל אין כוונתו במי שהוא מסוכן מחמת רעבון. דהא פשיטא ואפילו אינו מחלוצי צבא נמי. אלא כשתאב לאכול ולא שכיח לי' היתירא וכו' עש"ב:

הנה מדפסיק ותני הכי משמע בין במלחמת מצוה בין במלחמת הרשות וכן משמע נמי ממאי דסיים בהלכה ב' וכתב וכן בועל אשה בגיותה וכו' וזה נאמר במלחמת הרשות וכמו שכתב רש"י ז"ל בפירוש על החומש וז"ל כי תצא למלחמה במלחמת הרשות הכתוב מדבר וכו' שהרי נאמר לא תחיה כל נשמה עש"כ והוא מספרי ע"ש. וכן משמע ממפרשיו שסתמו ולא יצאו לחלק בדבריו ז"ל. הגם דעיקר דבר זה אבוהון דכולהו ממימרת ר' ירמיה בר אבא אמר רב דדריש מקרא דכתיב ובתים מלאים כל טוב וכו' ואכלת ושבעת אפילו קדלי דחזירי כדאיתא בחולין י"ז ע"א ע"ש והתם מיירי בשבע של כיבוש שהיא מלחמת מצוה. מ"מ סברי מרנן שדבר זה אפילו במלחמת הרשות הותר כיון שהן עסוקין במלחמה ולא מצאי דבר של היתר ממה שנתאוו לו יאכלו ענוים וישבעו אפילו מדבר של איסור:

וראיתי. להרב רבינו בחיי תלמיד הרשב"א בפירושו על התורה פרשת ואתחנן על פסוק זה ובתים מלאים כל טוב וכו' כתב וז"ל דרשו רז"ל אפילו קודלי דחזירי ואפילו כרמים נטועים ערלה (מכאן נראה שאפילו ערלת נטיעה של גוי דאורייתא. עי' ש"ע יו"ד סי' רצ"ד ס"ח) הכל התיר להם וכן היה דין תורה שהתירו כל האיסורים ביוצאי מלחמה עד שבע שנים שכבשו חוץ מע"ז שלא התיר להם. והרמב"ם ז"ל כתב וכו' חלוצי צבא כשיכנסו בגבול הגוים מותר להם לאכול נבלות וטריפות אם הוא רעב ולא מצא מה יאכל אלא מאכלות אסורות וכן שותה יין נסך ע"כ. והנה זה תמה על הרב ז"ל שהתורה התירה כל המאכלים האסורים כמותרים ואפילו יש לו מה יאכל. ומה יאמר הרב אם הוא רעב ולא מצא מה יאכל וכי לא התירה אלא מפני פקוח נפש התירה וכבר תפס עליו בזה הרמב"ן וכו' עש"ב. ובאמת לפי מה שהבינו הם ז"ל בדברי הרמב"ם כפשט ריהטא דלשניה קשה לן מאי מקשי בש"ס חולין הנז' על בעית רבי ירמיה דבעי איברי בשר נחירה שהכניסו ישראל עמהם לארץ מהו ופריך הש"ס אימת אילימא בשבע שכבשו

השתא דבר טמא אישתרי להו דכתיב ובתים מלאים כל טוב וכו' ומאי קשיא ליה מהא דובתים טובים. נימא התם דוקא שלא נמצא מה יאכלו ובעית ר' ירמיה אפילו יש להם מה יאכלו בעי אי אמרינן הואיל והותר הותר אלא ודאי מוכרח לומר כדתרגמה הרב רבינו כסף משנה. כמו שהעתקנו דבריו עליונים למעלה:

איך שיהיה מצינו שהתירו לחלוצי צבא לאכול מאכלות אסורות כדאמרן. ולפי זה מצינו סמך סמוכים לעד לעולם לחלוצי צבא בני עמינו המוכרחין במעשיהן לילך לחלוצי צבא כל שהוא מבן עשרים שנה ומעלה בין ישראלי בין עכו"מ דינא דמלכותא דינא גזירת מלך היא שמותרים לאכול מאכלות אסורות כל אנשי הצבא גם היהודים הישראלים כי אינם מוצאים בנקל לאכול דברים המותרים. ונראה דגם ע"י הדחק אינם יכולים להתקיים בדברים המותרים ולכן אין לחשוב עליהן מחשבת פגול ח"ו כי נרצה עונם רצון מלך. ונ"ל דה"ה לענין חלול שבת הרי הוא כשאר איסורין שהרי לא הוציא הרב אלא ע"ז כמ"ש חוץ מע"ז שלא התיר להם. ולכן כמו שאמרנו הותרו מאכלות אסורות לחלוצי צבא כמו כן נימא הותרה שבת או לדעת הרמב"ם דחויה שבת ודו"ק וכיון דבמלחמת הרשות מותר הוא הדין וכ"ש מלחמת של אומות שאנחנו יושבים ביניהם שמחוייבים אנחנו להלוך לצבוא עמהם מדינא דמלכותא. ומי שיעבור על דבריהם. ידונו אותו בדינים קשים חק ולא יעבור:

קלא

כתב רבינו בחיי פרשת עקב פסוק כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה וכו' וז"ל וכן דרשו רז"ל שבעה ארצות הן והכוונה להן שבעה אקלימין שהעולם השפל נחלק בהם ואקלים השביעי הזה (שהוא ארץ ישראל וסביבותיה) שבחו דוד ע"ה ואמר יפה נוף משוש כל הארץ כלומר אקלים יפה כי פירוש נוף אקלים מלשון הכתוב ביהושע יז'. שלשת הנפת ותי' תלתא פלכין ומה שהוא בלשון הגרי אקלים ובלשון הקדש נף. ובכל נף ונף יש בו שנוי אויר לפי מזגו ולפי קרבתו לשמש. ומי שנולד בנף זה ויצא משם ונכנס בנף אחר יחלה. אבל ירושלים נף מזוג וטוב וכל הנכנס שם מן הנפת הוא חזק ובריא ולא יחלה לעולם ולכך נקרא משוש כל הארץ עכ"ל ע"ש. ראה כמה גדולה מעלתה של ירושלים בזה ובבא השם יזכנו לעלות ולדור בתוכה אמן בעגלא ובזמן קריב אמן. מה שכתב הרב ז"ל דהכוונה לרז"ל שבעה ארצות הן שבעה אקלימין וכו' הרואה יראה בדברי הזוהר פרשת ויקרא דף ט' ע"ב שכתב וז"ל ובין כל ארעא וארעא רקיע דמשתמש בין דא לדא וכו'. יראה שדברי הזוהר הפך מדבריו ז"ל וצ"ע:

קלב

עוד כתב רבינו בחיי בפרשה הנז' וז"ל תקנו לנו אנשי כנסת הגדולה תפלת י"ח כדי שתהא מסודרת בפי הכל בתקון שוה לכולם ותקנוה בלשון פשוט מובן כדי שלא יתבלבלו הרעיונים בהבנת הלשון ושיהיו כל ישראל שוין בין חכמים בין טפשים ותקנו אותה בכוונה גדולה ובהשגחה יתירא במה שהיא מסודרת שלש ברכות של שבח לפני התפלה והן אבות וגבורות וקדושת השם (כנגד אברהם מגן אברהם. כנגד יצחק מחיה המתים. שפשט צוארו על גבי המזבח. וקדושת השם כנגד יעקב שאמר מה נורא המקום הזה שהוא בית המקדש) וג' לאחריה והן עבודה והודאה וברכת כהנים שהיא שים שלום. (שיש בה ט"ו שאלות כנגד ט"ו תיבות של ברכה כהנים. ועוד מתחלת בשלום וחותמת בשלום שהוא סיום ברכת כהנים) וסדרו לנו באמצע י"ב ברכות שהן כלל כל צרכי האדם וכל זה לא היה במקרה כ"א בעיון גדול מוכרח ומוצרך. ואם תסתכל בשם הגדול המיוחד המתחלק לי"ב צירופין. והסימן בו זה שמי לעולם. תמצא שלשה שמות ראשונים כנגד. אבות וגבורות וקדושת השם. ושלשה שמות אחרונים כנגד עבודה והודאה וברכת כהנים הששה שמות אמצעיים כנגד ששה ברכות שהן אתה חונן. השיבנו. סלח לנו. גאולה. רפואה. פרנסה ויש לך להוסיף פנים ואחור בששה הנשארים שהם קבוץ גליות משפט על הצדיקים בנין מלכות. תפלה (דהיינו שמע קולנו) וברכת המינים אין בשם הזה כנגדו כי היא כנגד מדת הדין אל הכבוד הרעים. שהוא במזמור הבו לה' בני אלים מוסיף על שמונה עשר אזכרות שבו. ותקנו אותה כדי שתהא מדת הדין מתוחה כנגדם. וכנגד האויבים. ונכלל עוד בזה הכנעת יצר הרע שבאדם שהוא נכלל בכלל האויבים והוא מחלק מדת הדין ורחמי שמים רבים הוא יתמלא עלינו ברחמים למען שמו ולמען כבוד תורתו). ואתה הבן זה המעט וראה איך עשו זה החכמים בכוונה. ששה ברכות לצרכי בני אדם וששה לחזרת העטרה ליושנה ומלכות בית דוד למקומה ועם ברכת המינים הם י"ג. וזה כנגד י"ג מדות לרמוז שכל טוב העולם ומלואו בין בצרכי בני אדם בין בתיקון העולם במלכות שדי. הכל משתלשל מן המדות. ועליך להתפלל לעלת העילות יתברך המשפיע כחו במדות כענין הכתוב אשר לו אלהים קרובים אליו יאמר כי אין שום עם שיהיו המדות קרובות אליו כמוהו. ואמתי בכל קראינו אליו לעלת העלות יתעלה ואמר אליו למעט המדות עכ"ל עש"ב ראה והתבונן מהו ענין התפלה ומה מעלתה וכמה גדול כחה:

קלג

הנה אמרו רז"ל כי נקודת מרכז העולם היא אבן השתייה והוא עבור העולם והיה מתרחב והולך עד שאמר לעולמו די והיינו שדי שאמר לעולמו די. והנה עוד אמרו שמהארץ עד לשמים מהלך ת"ק שנה וכן מקצה הארץ ועד קצה הארץ ת"ק שנה וזה ג"כ רמוז בשם שדי כי העולם ממנו יעלה במספר ת"ק כי הנעלם משין' ס' והנעלם מדלית תל' והנעלם מיוד' יוד דהיינו וד' עשרה יעלה מספר הכל ת"ק דהיינו כאשר נתרחב העולם כמספר ת"ק שהוא הנעלם משדי אמר לעולמו די רבינו בחיי פרשת עקב על מה שאמר הכתוב לתת להם כימי השמים על הארץ עש"ב:

קלד

כתוב בתורה פרשת שוהטים י"ז ט"ו רק לא ירבה לו סוסים ולא ישיב את העם מצרימה למען הרבות סוס. כתב רבינו בחיי וז"ל זו מצות עשה כדי שלא ילמדו ישראל ממעשיהם לפי שהיו המצרים נודעים ומפורסמים בכל תועבה כענין שכתוב כמעשה ארץ מצרים וכו' לכך צוה להם כן ואינה מצות דורות שיאסור הכתוב הדירה במצרים לעולם. והרי אנו רואים כמה קהלות דרות שם מאז ועד היום ואלו היתה מצוה לדורות לא היו ישראל קדושים מקילים בזה לדור שם. ואלו עשו כן היו החכמים שבכל דור ודור מוחין בידם ויש שסוברים שמצות דורות היא אבל לא אסר הכתוב הדירה במצרים אלא לאותם שבאים שם מארץ ישראל וכן יורה לשון בדרך הזה שאתם הולכים שמגמת פניכם לארץ לא תשובון ממנו למצרים עכ"ל. ועוד אני אומר שכל זה כשהיו ישראל על אדמתן. חבל לאחר שגלו והלכו להם וזרו לכל הארצות ולארבע רוחות העולם הותרו לדור בכל מקום שיאותה להם וימצאו בו מנוחה מנוחת השקט ובטח:

קלה

תקונא תרין וחמשין דף פז וז"ל והכי צריך לאתערא אתערותא בקדמיתא מאתתא. ורזא דמלא אשה כי תזריע ומיד וילדה זכר נוקבא אדני' דכר יהוה' כד אקדימת ברתא שליט דכורא ואתעביד יא' הד' ונ' הי' וכו' ופירש הרב כגן הירק וז"ל אשה כי תזריע וכו'. כד אקדימת ברתא ר"ל באתערותא בזה ההתעוררות דנוקבא מתעורר הזכר ואז שליט ומקדים זרעו לזרע נוקבא. והיינו שליט ואתעביד. יא' הד' ונ' הי' הויה' קודם לאדנות וכו' ולכן יולדת זכר יען הזכר הוא השליט ולכן מדרכו בא זכר ולא נקבה וכו'. ע"ש (והוא פירוש חדש) וכתב הרב דזה מדוקדק מלשין הכתוב דכתב אשה כי תזריע דהו"ל

לכתוב כי תזרע ולמה כתב כי תזריע שהוא לשון הפעיל אלא להורות דהתעוררות הזכר בא מכח נוקבא אשר היא מפעילת הזכר להתעורר לשלוט ונעשה הוא מזריע תחלה יען הזכר מכח הזכר אשר נתעורר וכו' עש"ב:

קלו

תקונא חמשין ושתא דף פ"ח ע"ב וז"ל כמה דאוקמוה וכנפיהם פרודות מלמעלה וכו'. ואינון מתיחדין לתתא כגון לולב דאיהו אגודה חדא לתתא בכל אלין מינין דהדס וערבה דאינון תלת הדסים ותרין ערבות ואיהו בפירודא לעילא דענפין מתפרדין לימינא ושמאלא ובגין כך נפרצו עליו פסול נפרדו עליו כשר וכו' עש"ב. הנה משמע מדברי הזוהר שעלי הלולב יהיו מתפרדין מלמעלה לימינא ושמאלא ואין לאוגדם משום דכתיב וכנפיהם פרודות מלמעלה וא"כ זהו עיקר מצותם. ונראה דכל זה היפך ממ"ש מור"ם ז"ל בש"ע א"ח סי' תרמ"ה סעיף א' שכתב על מה שפסק הש"ע לולב שנפרדו עליו זה מעל זה (מפני שדרך עלי הלולב להיותם דבוקים זה עם זה ואלו נפרדו זה מעל זה) כשר אפי' לא אגדו כתב על זה מור"ם ומ"מ מצוה מן המובחר בלולב שאין עליו פרודות לגמרי עכ"ל. ומהזוהר משמע שאדרבה מצוה בפרודות מלמעלה קצת. עי' להט"ז שם ס"ק ב' מה שהשיג על מור"ם. ואנכי הד"ך נראה ליישב דברי מור"ם דהא דקאמר שאין עליו פרודות לגמרי ר"ל דמצוה מן המובחר שלא יהיו לגמרי פרודות זה מעל זה אלא במקצת זהו מצותן ולא לגמרי פרודות. וכן משמע ג"כ מולא קאמר שלא יהיו פרודות כלל משמע דלעולם פרודות לגמרי אלא עדיין מחוברין במקצת. וכן משמע ג"כ מדברי מור"ם לקמן בהג"ה דסי' תרנא' סעיף ט' שכתב טורף הלולב ומכסכס העלין בכל נענוע ע"ש. ואי סובר שמצותו שיהיו מחוברים עליו לגמרי ואין בהם פירוד כלל היאך קאמר ומכסכס העלין כיון שמחוברין עליו אלא פירושו כדכתבינן:

ודע. דממה שכתב מר"ן הש"ע שם בסימן תרמ"ה כשר אפילו לא אגדו דמשמע דלא מבעייא אם אגדו שהוא כשר ולפי דברי הזוהר מצותו היא אם איהו בפרודא לעילא. דמר"ן קאי אדברי מתניתין דקתני נפרדו עליו והיינו שהעלין עומדין פרודין מהשדרה כענפי האילן דקתני עלה ר' יהודא א אומר יאגדנו מלמעלה שיהיו עולים עם השדרה על זה מר"ן קאי וקאמר כשר אפילו לא אגדו אבל הזוהר דקאמר ואיהו בפירודא היינו דעליו פרודות זה מעל זה והם עולין עם השדרה ודו"ק. ואם הוא עדיין כמקל שלא ניכר בו עדיין פירוד העלין נראה מהדרישה שהוא פסול. עי' בדרישה סי' תרמ"ה. עי' לעיל דף י"ב ע"ב אות פ"ג:

קלז

ראיתי בפירוש רש"י בדברי הימים שני כ"ב י"א ד"ה בחדר המעות וכו' שכתב וז"ל ורבינו שלמה זצ"ל פי' בעליית בית קדש הקדשים וכו' ע"ש שנראה מכאן שעיקר הפירוש אינו פירוש רש"י. וכן ראיתי להרב חיד"א בשם הגדולים מערכת שין' אות ל"ה שכתב שבספרו ראש יוסף כתב שפירוש דברי הימים אינו מרש"י עש"ב ועי' עוד שם פרשה כ"ג י"ד ד"ה השדרות כתב פירש רש"י וכו' ע"ש:

קלח

איתא בתקונים תקונא שתין ותשעה דף קי"א וז"ל אבל שכינתא לעולם עומדת וכו' ובגין דא אתמר בה אשתך כגפן פוריה. מה גפן לא מקבלת הרכבא ממין אחרא מכל אילנא דעלמא:

הכי נמי שכינתא לא קבלת אחרא בעלמא אלא מבעלה וכו' (דהיינו לא מקבלת השפעה לא על ידי מלאך ולא ע"י שר וכו'. אלא מקב"ה דו"ק):

קלט

בתקונא שבעין קכ"ח ע"א וז"ל ועוד וגביהן אילין אינון שבעה גלדי עינא דאינון דא על גב דא כגלדי בצלים וכו' וגבותם מלאות עינים אלין כנפי עינא ועפעפי וכרובי עינא דארבע גוונין אית בעינא לקבל ארבע אנפין דכל חיה וכו'. (והם לקבל שבעה מוצקות ולקבל שבעה נרות אשר למנורה וכתיב ועיני לשמיא נטלית שהם שבעה רקיעים שצופות בשבעה רקיעים:

קמ

שם דף קל"ח ואם על ארבע גלגולין לא אתתקנת אתמר בההיא שעתא ועל ארבעה לא אשיבנו. וכל נשמתין דאתיין תלת זמנין ולא מתתקנין אתקריאו פושעי ישראל ערב רב אבל צדיקייא דבכל זמנא דייתון מתתקנין ייתון עד ארבעה אפילו עד שתין דור ודא איהו דור הולך ודור בא וכו' עש"ב. עיניך לנוכח יביטו שהצדיקים חוזרים בגלגול כמה פעמים עד אין קץ. ודו"ק:

קמא

תקונא ליום ל"ח דף לק"ט וז"ל ובשמא דקב"ה יהו"ה רחמי. אדני דינא. כד שליט הויה' על אדני' יא' הד' ונ' הי' רחמי איהו. וכד שליט אדני, על יהוה' אי' דה' נו' יה' דינא איהו ורזא דמלה אדני יהוה' בחזק יבא בתקיפו דדינא וכו' עש"ב ונ"ל דזהו שאנו אומרים קודם כל מצוה ולימוד לשם יחוד קבה"ו בדחילו ורחימו. וברחימו ודחילו. דהיינו ביסוד בדחילו ורחימו כפול הוא יחוד אדנות' והויה' דהיינו כזה (אי' דה' נו' יה') (ורחימו ודחילו היינו הויה ואדנות. כזה. יא' הד' ונ' הי'. עיין בקונטרס שמחת הרגל ועי' בשיח יצחק חלק א' דף ס"ו:

קמב

תקונא חמישאה ליום לז' דף קמ"א ע"ב. ישראל לא ידע עמי לא התבונן ורשיעיא מה חזו למעבד עגל אלא ודאי אינון יונוס' וימברוס' בני בלעם דאתמר בהון ויעשו כן החרטומים בלטיהם. וחזו דלא הוה ממשו בהון. אתחזרו עמיה דמשה וקבלו ברית מילה. וקב"ה דידע גלויין וסתרין דהוה ידע בהון דאינון מגזעא בישא כד הוה נחתא שכינתא אתמר בה ויסע מלאך האלהים ההולך לפני מחנה ישראל ולא אמר לפני העם. ובגין דא נטלו קנאה בלבייהו ואמרו קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כגוונא דהוה אזיל קדמייכו. ובגין דא עבדו ית עגלא בחרשין. דלהון ודא איהו ידע שור קונהו וכו' ישראל לא ידע בחר שין עמי אהרן ומשה בני עמרם לא התבוננו וכו' וקודם לזה כתב דכד עבד ית עגלא חשיב משה דישראל עבדו ליה ואמר למה ה' יחרה אפך בעמך. א"ל הקב"ה לך רד כי שחת עמך. מיד נחית וחזא עגל דיוקנא דשור וחמור. שאיל ליה מאן עבד לך. אמר חמור ערב רב אשר בשר חמורים בשרם. שור אמר נמי הכי. טבעת דעלה מזל שור בזמנא דאתמר בערב רב ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב. אזדמנת תמן. וארמי כלא אהרן בנורא. ונפקת עגלא דיוקנא דשור וחמור כו' עש"ב. הזוהר מדבר בצדקה רב להושיע את ישראל מעון העגל במעשה שהם זרע קדושים ובתוכם השם זרע אברהם שהושלך לכבשן האש בביטלו עבודה זרה וזרע יצחק עקידך. וזרע יעקב וישראל וישורון אשר מטתו שלמה והם נקיים מעון זה. ונ"ל דמשום הכי הוזהרו ישראל בלא תחרוש בשור ובחמור יחדיו להודיע כי הם מופרשים ומובדלים מזה ולא עבר זר בפניהם:

קמג

שם קמ"ג ע"א ע"ב ולית פקודא דלית לה רשו לאגנא עלה וכו' ויתי מצוה דאיהי מטרוניתא כגון מצות תפילין ואגינת עליה ופרסת גדפהא עלה ולית רשו למקטרג לקרבא תמן וכו' עש"ב. נ"ל דצריך לומר במקום ולית. ואית פקודא דלית לה רשו לאגנא עלה וכו'. ובזה יבא הכל על נכון ודו"ק. מצינו מכאן דמצות תפילין גדולה עד מאד מכל המצות ומגינת על העבירה ומצלת אותנו מן העונש לכן ראוי לנו ליזהר בה שלא לבטלה בשום אופן:

קמד

מיוסף לחק נח יום שני וז"ל עוד פירשו המפרשים שבי"ב שעות ביום וכן בלילה מתגלגלות י"ב צירופי הוי"ה בכל שעה צרוף א' ואם ח"ו פוגם באותה הוי"ה והוא מורד באדוניו. עוד פירשו אוף הכי כורסייא איהו פגימא מחוביהון דישראל. וצריך האדם לירא מלפגום כי צער מהפגם מגיע לשכינה המתלבשת בכסא. והיא מסתלקת מהכסא בהיותה פגומה:

ועוד שהנשמות כולם מצויירות בכסא כמו שפירש רשב"י בתקונים ע"פ שמיני כחותם על לבך. ובהיות האדם פוגם מחשיך שורש נשמה המצויירת בכסא ע"כ. ונראה לי שזהו שאמרו רז"ל נשמתו של אדם מעידה בו שנאמר משוכבת חיקך שמור פתחי פיך דהיינו שכיון שאם חוטא האדם מחשיך זוהר נשמתו המצוירת בכסא. כל ברואי מעלה ומטה יעידון יגידון כלם כאחד על חטאו של אדם הרואים את כבודו פגום נכנס פגום יוצא. ולכן צריך האדם להיות תמיד נגד עיניו כל אלה וירא ויפחד וירעדו כל עצמותיו מאשר אלה לו. שאין נסתר מנגד עיניו ורעדה ילבש מלטנף לבוש האורה:

קמה

בתחלת האדרא זוטא אתעטף ר"ש ויתיב. פתח ואמר לא המתים יהללו יה ולא כל יורדי דומה לא המתים יהללו יה הכי הוא ודאי אינון דאיקרון מתים (ר"ל ולא כל המתים אלא אינון דאקרון בחייהון מתים אבל אינון דאקרון אפילו במיתתהון חיים לא קאי עלייהו דהיינו הצדיקים דכתיב ובנייהו בן איש חי אפי' במיתתו נקרא חי כדאיתא בש"ס). דהא קב"ה חי אקרי והוא שארי בין אינון דאקרון חיים ולא עם אינון דאקרון מתים וסופיה דקרא כתיב ולא כל יורדי דומה. (ר"ל מסופיה מוכח פירוש זה שהמתים דנקט קרא לא כל המתים אלא אינון רשעים שיורדים לשרו של גהינם ואקרי דומה. אלמא ברשעים

מיירי קרא) וכל אינון דנחתי לדומה בגהינם ישתארון. ר"ל בתמיהא וכי כל אינון דנחתי וכו'. והא כתיב ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל וכבר פ' בזוהר פרשת נח דף ס"ב ע"ב וז"ל. מאן דנחת לשאול דיינין ליה תמן ומקבל עונשיה וסליקו ליה למדורא אחרא עלאה וכן דרגא בתר דרגא עד דאינון סלקין ליה וכו' עש"ב. וא"כ אמאי קאמר קרא לא המתים יהללו יה) שאני אינון דאקרון חיים דהא קב"ה בעי ביקריהון וכו' (ר"ל דהגם דקבילו ענשייהו מ"מ לא בעי ביקריהון כל כך דשאני צדיקים דבעי ביקריהון כל כך יותר מדידיה כיון דאיקרו חיים ואיהו חי אקרי ודו"ק:

קמו

איתא בזוהר פרשת נח ס"א ע"א ת"ח אלו אפיק אדם תולדות מגנתא דעדן לא ישתצון לדרי דרין ולא איתחשך נהורא דסיהרא לעלמין. וכלהו הוו קיימין עלמין ואפי' מלאכי עלאי לא קיימי קמייהו בנהורא וזיוא וחכמתא כמא דאת אמר בצלם אלהים ברא אותו אבל כיון דגרם חטאה ונפק איהו מגנתא ועבד תולדין לבר. לא אתקיימא בעלמא. ולא הוי כדקא חזי. אמר ר' חזקיה וכי היאך יכלין למעבד תולדות תמן. דהא אלמלא לא אתמשיך עליה יצה"ר וחטא. אתקיים איהו בעלמא בלחדוי ולא יעביד תולדות. כגוונא דא אלמלא דחבו ישראל בעגלא ואמשיכו עלייהו יצר הרע לא עבדו תולדות לעלמין ולא ייתון דרין אחרנין לעלמא. א"ל אלמלא לא חטא אדם לא עבד תולדות כגוונא דא מסטרא דיצר הרע. אבל עביד תולדין מסטרא דרוחא קדישא. דהשתא לא עביד תולדות אלא מסטרא דיצר הרע. ונ"ל דזהו דכתיב ובחטא יחמתני אמי ובגין דכל תולדות דבני נשא כלהו מסטרא דיצה"ר בגין כך לית לון לאתקיימא דסטרא אחרא אתערב בהו אבל אלמלא לא חטא אדם ולא אתתרך מגנתא דעדן הוה עביד תולדות מסטרא דרוח קדישא דקדישין כמלאכי עלאין קיימי לדרי דרין כגוונא דלעילא. כיון דחטא ואוליד בנין לבר מגנתא דעדן ולא זכה לאפקה לון מגנתא לא אתקיימו אפילו לאשתרשא בעלמא דא עד דאתא נח דאיהו צדיק ועל בתיבה. ומן תיבה נפקו כל דרין דעלמא ומתמן אתבדרו לכל ארבע רוחי עלמא עכ"ל עש"ב. ועי' בחידושנו במסכת ביצה דף ד' ה' ע"ש מש"כ:

קמז

בפרשת וירא י"ח כ"ה חלילה לך וכו' והיה כצדיק כרשע חלילה וכו'. כף' דכצדיק קשה ההתוך דהכי צ"ל והיה צדיק כרשע. ונ"ל לפרש בהקדים מש"כ רש"י ז"ל בפרשת נח על מה שאמר הכתוב צדיק היה בדורותיו שיש דורשים אותו לגנאי לפי דורו היה צדיק ואלו

בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום ע"כ ע"ש. ועל פי האמור אתי שפיר דה"ק אולי יש חמשים צדיקים בתוך העיר דהיינו צדיקים כפי ערך אנשי העיר כמ"ש המלבי"ם בפירושו. אבל לפי ערך הצדיקים האמתיים הוו כרשעים. ולהכי קאמר ליה חלילה לך וכו'. והיה זה שהוא כצדיק כפי ערך אנשי העיר כרשע של אנשי העיר דמ"מ הרי הוא כצדיק לגבי אנשי העיר דנין אותו באשר הוא שם דכפי מקומו הוא צדיק לכן חלילה לך וכו' ודו"ק. (ט"ז למרחשון בשנת צדיק תמים לפ"ק שהיא ש' תרצ"ד.):

א"נ יש לפרש והיה כצדיק וכו' ר"ל רשע כצדיק וצדיק כרשע ור"ל צדיק ורשע יהיו שוים. וכמו והיה כעם ככהן. הושע ל' ט' דהיינו כהן כעם והעם ככהן דשניהם שוין:

קמח

כתוב זאת זכרון בספר במה שראיתי דבר שלא היה לעולמים. והוא מה שהביא הרב מהר"ם מלובלין בתשובות סי' קט"ז שהעתיק שאלת חכם אשר בא לידו באשה שנבעלה לרוח או לשד שקורין מרכ"ט. ובא אליה בתחלה כדמות בעלה ובשניה כדמות פריץ. והיא אשה בעולת בעל אם נאסרה לבעלה וכו' עש"ב. וכעין זה מצאתי בהרב שבות יעקב חלק שלישי סימן ע"ז עש"ב דמסיק דגם האשה שרוצה לטבול לאחר עת ספירתה אף שאין בעלה עמה אינה יכולה לטבול וטעים לה טעמא כיון דהם עצמם אמרו שיש חשש סכנה (וראיתי בספר מאסף רבני הבאר כרך שלישי שנה שמינית סי' נ"ד שכתב וז"ל מדברי הזוהר נראה שאחר שטבלה האשה היא בסכנה עד שתזקק לבעלה. וכבר דיבר בזה בשבות יעקב ח"ג וכו' ע"ש) לטבול אם אין בעלה עמה בעיר משום חשש דיבוק רוח הטומאה ומזיקין. שמהאי טעמא מניחים אצלם תינוק. וסכין תחת הכרים דקי"ל חמירא סכנתא מאיסורא כאשר שמענו שאירע כן כמה פעמים. ועי' בשו"ת מהר"ם מלובלין סי' קמ""ז וכו' עש"ב. אשר מזה הונח לי כמה פעמים שראיתי מקפידים העולם על זה שאם בליל טבילה שכבר טבלה האשה נפל הפרש בין האשה ובין בעלה ח"ו ולא ירצה לשכב אצלה בלילה ההוא. מרבים אליו רעים כל כך כל אותו הלילה עד שיעשו שלום ביניהם אותה הלילה עצמה חק ולא יעבור לא יתנו שינה לעיניהם ותנומה לעפעפיהם עד שיתפתה הבעל להיות אצלה לשכב עמה. ולפי האמור ניחא דעבדי הכי משום חשש סכנה דחמירא סכנתא מאיסורא. יותר מביטול פריה ורביה. עי' ביו"ד סי' קצ"ז ס"ב. ומשום הכי השכנים והקרובים לא ישקוטו ולא ינוחו עד שיתווכו שלום. ולפי האמור יבא על נכון מאמר קדישין בזוהר ויצא שאמרו שבנימין לא שמש מטתו משנמכר יוסף. ומצינו שהיו לו עשרה בנים דלפ"ז ניחא דלא שמש מטתו אלא ליל טבילה ומשום סכנה

של אשתו ועוד בה משום פו"ר שרוב מתעברות בליל טבילה דוקא ומשם ואילך לא שמש מטתו משום שהיה מתאבל על אחיו. עיין בפירוש רש"י פרשת מקץ פרשה מ"ג ל'. ועי' בש"ע א"ח סי' תקע"ד סעיף ד' ע"ש. וצריכין לומר דהואיל והותר הותר גם באחרונים:

קמט

סעיפי העירוני על פירוש הפזמון שאנו אומרים במוצאי שבת אלי אליהו הנביא הבא נא וכו' שלכאורה אין דבריו מובנים בהשכל ראשון לכן הוצרכתי להתבונן עליו ונפרשו לפי דעתי וזה הוא. אלי כמו אלהי וכמו אלי אתה ואודך. ואנחנו מבקשים שישלח לנו ויבא לנו אליהו הנביא עתה אחר שיצא השבת שאליהו הנביא אינו בא בערבי שבתות וכ"ש בשבת לכן עתה שהוא עת וזמן לביאתו מבקשים מהשם שיבא לנו עתה אליהו הנביא והוא יבא לבשרנו בביאת הגואל קודם ביאת הגואל ככתוב הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא וכו' והוא רץ בבשורה לבשרנו בביאת הגואל ומיד יבוא הגואל והיינו מה שאמר אחר זה בו ירתום רכבו ור"ל בו באליהו יאסור מרכבתו לרוץ לפניו. לפני הגואל לבשר לנע בשבי לנד ונע בשבי כי בו נ"ל להגיה כאיבו דהיינו מכאובו כי תמיד מצפה ומיחל לישועת ה' לא שכב לבו גם לא ראה שנה והוא יושב ומצפה. או נימא כי בו כמו עליו. ור"ל כי עליו ועל ביאתו מצפה ולא שכב לבו מזה גם לא ראה שנה. או נימא כי בו קאי אשבי. רב מחלי בראות. ר"ל רבו תחלואי בראות כחשי שאני כחש בשרי. ומשנאות השונאים יפות ובריאות בשר ותרעינה השקה צור. כמו צור ישענו. השקה מי ראש ולענה לצר עיניו ילטוש בנו כמ"ש איוב ט"ז ט' צרי ילטוש עיניו לי יום עיני לקדוש ישראל ביום שעיני לקדוש ישראל תפנה ולא לזולתו. מתי תראה אות מובן מיאליו:

המלאך הגואל וכו' ר"ל שבעל מסדר הפזמון הוא מבקש מהשם שמלאך הגואל יזמינהו האל לפני דל השואל ומבקש כל אלה וקאמר מסדר הפזמון אנא האל אל אברהם הקרא נא מלאך הגואל לפני דל השואל:

קן

בברכת אשר בחר בנו חותמין נותן התורה. נ"ל לפרש על מה שאמרו רז"ל חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום כמו שדרשו רז"ל ע"פ ועתה ישראל מה ה' שואל מעמך וכו' א"ת מה אלא מאה. עוד אמרו דכל ברכה שוה עשרה זהובים מהא דקדם וכיסה וחייבו ר"ג עשרה זהובים. ואסמכוה אקרא כף אחת. אחת ברכה מכף' עשרה זהב וכו' וא"כ

מאה ברכות יעלה בחשבונם אלף זהובים. ופירשו המפרשים שזהו שאמר בסוף שיר השירים האלף לך שלמה דהיינו אלף זהובים שהם כנגד מאה ברכות בכל יום. ומאתים שחסרו בשבת שחסר עשרים ברכות בשבת ממאה ברכות. ממלא להו בברכות אכילת פירות. והיינו דאמר קרא ומאתים. לנוטרים את פריו. עיין עליהם. ועיין בהקדמה לספר הכלבו למביא לבית הדפוס עש"ב. והיינו שרמזו לנו ח"זל בברכת נותן התורה ר"ת וסופי תיבות של נותן יעלה מאה. ור"ת וס"ת של התורה יעלה עשרה. דהיינו מאה של עשרה והיינו אלף. וזה החשבון יעלה בתיו של נותן ובתיו' ורי"ש' של תורה מה נשאר לנו שני ווים' היינו לרמוז ליב' שבטי ישראל שניתן להם התורה והמצוה:

קנא

הנה הרב חתם סופר ז"ל כללא כייל לן. החדש אסור בכל מקום. וכן אתנח סימן. עושה חדשות. בעל מלחמות. משום דתהו ביה אינשי ומוציא עליו עוררין. ויאמרו דבר זה לא היה לעולמים. וצווחי עליו ככרוכייא. לכן צריך אדם לראות את הנולד ולא יאמר מה בכך כי כולי עלמא לאו דיליה הוא:

קנב

כתיב לא יערכנה זהב וזכוכית ותמורתה כלי פז:
שמעתי בזה דבר יאות וטוב להעלותו על שולחן גבוה והוא דהכוונה של אומרו ותמורתה כלי פז הגם שבאמת אין לה תמורה בחללו של עולם. פירש יאות והכי קאמר דתמורת כל אותיות של תורה דהיינו כ"ב אותיותיה הם כלי פז שכל אות מכ"ב אותיות של תורה יעלה בחשבונם פ"ז. הא כיצד אלף' אמצע האלפ' למד'. אמצע למד' מים'. אמצע מים' יוד'. אמצע יוד' ואו'. אמצע ואו' אלפ'. ס"ה פ"ז. בית'. אמצע בית' יוד'. אמצע יוד' ואו' אמצע ואו' אלף'. אמצע אלפ' למד'. אמצע למד' מים'. ס"ה פ"ז. גימל' אמצעה מים' אמצע מים' יוד'. אמצע יוד' ואו'. אמצע ואו' אלף'. אמצע אלף למד'. סך הכל פ"ז. דלת' אמצע דלת למד'. אמצע למד' מים. אמצע מים' יוד'. אמצע יוד' ואו'. אמצע ואו' אלף'. סך הכל פ"ז. עשריות יוד' אמצע יוד' ואו'. אמצע ואו' אלף'. אמצע אלפ' למד'. אמצע למד' מים. אמצע מים יוד'. סך הכל פ"ז. עין' אמצע עין' יוד'. אמצע יוד' ואו'. אמצע ואו' אלף'. אמצע אלף' למד'. אמצע למד' מים. סך הכל פז'. מאות. קוף' אמצע קוף' ואו'. אמצע ואו' אלף. אמצע אלף למד'. אמצע למד' מים'. אמצע מים' יוד'. סך הכל פ"ז. תיו' אמצע תיו' יוד'. אמצע יוד' ואו'. אמצע ואו' אלף'. אמצע אלף' למד. אמצע למד' מים'. ס"ה פ"ז. וכולם

בדרך זה הולכים אמר הדך' נ"ל דלהכי קרו להו לישראל עמא פזיזא דהיינו עם ה' דקבלו התורה שהיא כלי פז. וראה ותן דעתך בדבר המבהיל הרעיון הזה שכל האותיות שוות בזה שיעלו למספר פ"ז:

עוד כולם שוין במדרגתן של חמשה מדרגות דהיינו חמשה מלואין יעלו למספר פ"ז אין חסר אין יתר מחמשה מילואין דהיינו מלוי דמילוי וכל זה רמז לחמשה חומשי תורה. וכן עשרת הדברות נתנו בלוחות חמשה חמשה. וכן ידים זוכות חמשה חמשה. וכל זה בא ללמדנו שכל אותיות של תורה שוים במדרגתן ובמעלתן הן זעיר הן רב כולן שוות שעולה מילוייהן פ"ז. ומה שדמה אותם לפז הגם דכתיב הנחמדים מזהב ומפז רב. היינו לענין שהן מזוקקין וחזקים כפ"ז. עי' רד"ק בשרשיו שורש פזז עש"ב. או יש לפרש דמש"כ לא יערכנה. לא. קאי אלפניה ולאחריה דמושך עצמו ואחרים עמו ור"ל ולא תמורתה כלי פז. הגם שהיא עולה במילואה פז:

קנג

ענין בשכמל"ו דאמרינן ליה בלחש איתא בפסחים נ"ו ע"א ואנן אמאי אמרינן ליה. כדדריש ר"ש בן לקיש דאמר רשב"ל ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם ביקש יעקב לגלות קץ הימין ונסתלקה ממנו שכינה אמר שמא ח"ו יש במיטתי פיסול כאברהם שנולד ממנו ישמעאל ואבי יצחק שיצא ממנו עשו. אמרו לו בניו שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. אמרו לו כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד. באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר בשכמ"לו. אמרו רבנן היכי נעביד נאמרוהו לא אמרו משה רבינו לא נאמרוהו אמרו יעקב. התקינו שיהיו אומרים אותו בלחש. אמר ר' יצחק אמרי דבי רבי אמי משל לבת מלך שהריחה ציקי קדרה, אם תאמר יש לה גנאי לא תאמר יש לה צער. התחילו עבדיה להביא לה בחשאי וכו' עש"ב. ויש לדעת איך המשל דומה לנמשל דמה צער יש לנו בהעלמו. ומה גנאי יש לנו באמירתו. ופירש הרב יערת דבש והביא דבריו הרב מעשה בראשית פרשת ואתחנן דף קל"ו וז"ל והענין הוא כי אמרו בחולין דף צ"א חביבין ישראל יותר ממלאכי השרת שמלאכי השרת מזכירין את ה' אחר שלש תיבות קק"ק וישראל אחר ב' תיבות שמע ישראל וכו'. והענין הוא כי כפי קרבתם להקב"ה כך ענין הזכרת השם ואמירת השירה. וישראל דבקים ב"ה וקרובים אליו יתברך וכמ"ש ואתם הדבקים בה"א. לזה אומרים אחר שני תיבות ובכל יום פעמים. אבל מלה""ש שאינם קרובים כל כך אומרים אחר שלש תיבות ורק פע"א ביום וכו'. ולכך יעקב שראה שנסתלקה ממנו שכינה. וא"כ רחוקים עכשיו מהשכינה והשבטים

לא ידעו זאת וחשבו שיש כאן השראת שכינה כפעם בפעם. ואמרו שמע ישראל וכו'. והזכירו השם אחר שתי תיבות. ויעקב הרגיש בזה וחשש אולי לא הזכירו עכשיו כדין. דעכשיו יש כאן הסתלקות השכינה ולכך פתח ואמר בשכמל"ו כדין המזכיר שם שמים שלא כדת. אבל בימי משה היתה השראת השכינה וכבוד השם היה במחנה. יפה הזכירו אחר שתי תיבות ולא חשש לומר בשכמל"ו ואנחנו בגלות מסופקים אם נסתלקה שכינה. או שוכנת עמנו בגלות. ולכך אנו מסופקים אם לומר בשכמל"ו או לא. ולכך היטיבו שהמשילו הענין לבת מלך וכו'. אם נאמר אותו יש לנו גנאי כי מורה על הסתלקות השכינה מאתנו ח"ו. לא נאמר יש לנו צער כי אולי אין השראת השכינה כ"כ והזכרנו השם שלא כדת לכך תיקנו לומר בחשאי בל נהיה לבוז ח"ו. יעוש"ב. ודברי פי חכם כדבש לפה. וכיערת הדבש. וראויים הדברים למי שאמרם כיהונתן שטבל מטהו ביערת הדבש והם למאירת עינים:

ודע כי דברי הש"ס דחולין הנז' הם הפך מדברי דברים רבה פרשת ואתחנן דאיתא התם וז"ל ולמה אומרים אותו בחשאי לפי שכשעלה משה למרום גנבו ממלאכי השרת ולמדו לישראל ואמר להם תאמרו אותו בלחישה ע"ש:

קנד

מה שאומרים ביוצר שחרית והאופנים וחיות הקדש וכו'. לעומת השרפים לעומתם משבחים ואומרים ברוך כבוד וכו'. הא דכופלים לעמתם שני פעמים הוא משום דלעומתם ראשונה קאי על האופנים וחיות הקדש שלעמת השרפים ברעש גדול מתנשאים. ולעמתם השנית קאי עלינו אנחנו בנ"י לעומת האופנים וחיות והשרפים משבחים ואומרים ברוך כבוד וכו':

קנה

על מאמר רבותינו באבות הא למדת כל הנהנה מד"ת נוטל חייו מן העולם. ראיתי בהבאר כרך ראשון שני שנה שמינית שפירש דר"ל כל הנהנה מד"ת דהיינו דבשעת למודו נהנה ושמח בדברי תורה שלומד ונהנה מלמודו ומשתעשע וחכמת אדם תאיר פניו אם זוכה לזה אז נוטל חייו מן העולם היינו שנועל פרנסתו מן העולם וכל העולם משועבדים לסעדו ולתומכו וליתן לו מזונות חייו עש"ב:

עוד נ"ל לפרש ע"פ מה שאמרו בברכת הראשונים תראה עולמך בחייך שאם זכה יראה בעולם הזה בחייו הארה ותענוג נפשיי מעין עילם הבא והיינו תראה עולמך בחייך וה"ק

כל הנהנה מדברי תורה ושמח ומשתעשע בה בלימודו נוטל חייו של עולם הבא ר"ל מעין חייו של עולם הבא מן העולם דהיינו מהעולם הזה בעודנו בחייו:
עוד יש לפרש ע"פ מה שאמרו כל הנהנה מיגיעו זוכה לשני עולמות שנא' יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא. ופרשתי במקום אחר בהקדמת ספר קרית חנה דוד דהאי נהנה מיגיעו היינו שהוא כותב חידושיו בתורה והיינו כל הנהנה מדברי תורה דהיינו מיגיעו נוטל חייו מן העולם שכר חייו מן העולם דהיינו מן עולם הזה ודו"ק:

קנו

כתב מר"ן הש"ע ביו"ד סי' ר"מ סעיף ב' איזהו מורא אב לא יעמוד במקומו וכו'. ולא יקראנו בשמו לא בחייו ולא במותו אלא אבא מארי וכו' ע"ש. ולכאורה קשה על זה מהא דמצינו במלכים א' ס' ב' שכתוב לאמר ועתה חי ה' אשר הכנני ויושבני על כסא דוד אבי וכו' וכתיב שם ולאביתר הכהן אמר המלך וכו' כי נשאת את ארון וכו' לפני דוד אבי. וכן קשה מפסוק בראשית פרשה ל"א מ"ב לולי אלהי אבי וכו' ופרד יצחק וכו' וכן פרשה ל"ב יוד' ויאמר יעקב אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק וכו' ע"ש. ופרשה מ"ח ט"ו ויברך את יוסף וכו' אשר התהלכו אבותי לפניו אברהם ויצחק שם ט"ו ושם אבותי אברהם ויצחק וכו' עוד שם מ"ט ל"א שמה קברו את אברהם וכו' שמה קברו את יצחק ואת רבקה אשתו וכו'. וצריך להתבונן בדבר זה:
ואע"ף שמצינו להרמב"ם הלכות ממרים פרק ששי הלכה ג' שהוא מאריה דהאי דינא כתב באותה הלכה עצמה וז"ל יראה שאין נזהר בכך אלא בשם שהוא פלאי שאין הכל דשין. אבל השמות שקוראין בהם את העם כגון אברהם יצחק ויעקב משה וכיוצא בהם בכל לשון ובכל זמן קורא בהם לאחרים שלא בפניו. ואין בכך כלום עש"ב. היינו דוקא אם קורא לאחרים בשם זה. אבל באם זוכר שם אביו לא נאמר דבר זה וכמ"ש ובכל זמן קורא בהם לאחרים הרי דייק לשונו וקאמר קורא לאחרים וכו' אבל לא לו. וכמ"ש ג"כ מר"ן הש"ע שם ומור"ם בהג"ה סעיף ב' וכן כתב הט"ז שם ס"ק ד' ע"ש. וכן כתב הש"ך בסי' רמ"ב ס"ק כ"ג:
והנה לפי מש"כ הרב ברכי יוסף בסי' ר"מ אות ד' כשמתפלל על אביו או רבו מותר להזכיר שמו כי שלמה בדברו עם ה' אמר דוד אבי ע"ש. א"כ לפ"ז לא קשה מפסוק לולי אלהי אבי ופחד יצחק וכו'. וכן מפסוק ויאמר יעקב אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק וכו משום דאין גבהות לפני המקום:

אלא דעדיין קשה מהא דשלמה במלכים א' סי' ב' הנז' וכן מהא דיעקב שאמר שמה קברו את יצחק ואת רבקה וכו'. וראיתי להרב חיד"א בשיורי ברכה סי' ר"מ בשיורי שיריים דין ב' שנשא ונתן בזה ולבסוף כתב וז"ל ולדעתי הקצרה עיקרן של דברים דאביו ורבו אם אומר מארי או אבי שרי להזכיר שמו ואין חלוק בין מזכיר שמו קודם ואחר כך אומר אבי או מורי. למזכיר שמו אח"כ שלא כמ"ש הרב פרשת דרכים עכ"ל. ואני הד"ך אומר דעדיין לא אפרק מחולשא מהא שאמר יעקב שמה קברו את אברהם ואת שרה אשתו שמה קברו את יצחק ואת רבקה אש שהזכירם בשמם הגם שלא אמר אבא או אימא וצ"ל דשאני התם שאמר שמה קברו ושמה קברו דאין שלטון ביום המות. אבל בעלמא צריך לומר אבא או אבי או מרת אמי ודו"ק. (י"א לחדש טבת ש' התרצ"ד:):

זקן

כתב המלבי"ם בפירושו התורה והמצוה בפרשת ויחי בראשית מ"ט י"ב חכלילי עינים מיין ולבן שנים מחלב וז"ל והמליצה תאמר שתיתי ייני עם חלבי כי אחרי שתיית היין המרתח את הגוף ישתו חלב המשקיט רתיחת היין וכו' עש"ב. למדנו מדבריו שהחלב יפה אחר שתיית היין כדי להשקיט רתיחתו:

נקח

מה שנהגו העולם כשאומרים פותח את ידיך וכו' לפתוח את ידיהם כשמבקשים על מזונותיהם ופרנסתם בפסוק זה. נ"ל להביא לזה סמך מן הכתובים תהילים פ"ח יו"ד עיני דאבה מני עוני קראתיך ה' בכל יום שטחתי אליך כפי. ופירש מצודות דוד וז"ל עיני דאבה עצבה עיני מן גודל העוני שטחתי וכו' פרשתי אליך כפי כדרך המתפללים ע"כ עש"ב. והרי הוא כמבואר. וכתיב מלכים א' א ופרש כפיו אל הבית. אפרוש את כפי אל ה' וכפיו פרושות השמים. פרשתי ידי אליך תהילים קמ"ג:

נקט

כתב רבינו בחיי פרשת קדושים פרשה כ' וז"ל והזכיר כאן את כל המוזכר בפרשת אחרי מות כדי להזכיר העונש ששם לא הזכירם אלא בלאו. וכאן הזכיר את כולם חוץ משתי אחיות לכבוד יעקב עכ"ל. רוצה לומר כי גדול כבודו לפניו כדכתיב כי יעקב בחר לו יה וכו' ולא חש הכתוב להזכיר עונש אחות אביו משום שאין גנאי למשה בזה שמשה לא עשה ולא כלום:

קס

כתב רבינו בחיי פרשת כי תשא בפסוק ז מחצית השקל בשקל הקדש וכו' וז"ל ונקרא לשון הקדש כי הוא הלשון שבו הקב"ה דבר עם בני ישראל עשרת הדברות. ושבעים שמות שיש לו כולם הם לשון הקדש וכו' ע"ש מכאן שמענו ששבעים שמות יש לו להקב"ה כנגד שבעים אומות כל אומה קוראה בשמו כלשונה נאמרה ונראה לפ"ז ששבעים שמות דקאמר חוץ:
מע"ב שמות שיוצאין מן ויס"ע ויב"א וי"ט:

קסא

כשיעמוד להתפלל צריך מקודם להתבונן בדרכי השם יתברך שהוא אדון לכל העולם מטיב אותן טובות מאדון על העבד. לא בחיוב רק חסד גמור. זהו. שאמר דוד ע"ה טובתי בל עליך אלא מפני שהוא טוב ורוצה להיטב לכל בריותיו מקרני ראמים עד ביצי כנים רבינו בחיי פרשת וישלח בפסוק ופחד יצחק וכו' עש"ב:
אמרו רז"ל. מלה בסלע משתיקותא בתרי. נ"ל לפרש כך אלולי הות מלה בסלע כמ"ש ודברתם אל הסלע ונתן מימיו הות משתקותא בתרי דהיינו ב"ש וב"ה לא היו חולקין כדאיתא בתיקוני הזו' דף מ"ד וז"ל דאם לא מחא בסלע לא הוו טרחין ישראל ותנאין ואמוראין בדאוריי' דעל פה דאיהו סלע וכו' דהכי איהו סלע על ס' דהיינו ששים מסכתות וכו' ע"ש:

קסב

במגילת אסתר א' י"ח והיום הזה תאמרנה שרות פרס ומדי אשר שמעו וכו'. נ"ל דר"ל שטען ממוכן שלא על המלך לבדו וכו'. אשר בכל מדינות המלך שהוא מלך בכפה ויצא דבר המלכה למרחוק על כל הנשים להבזות בעליהן בעיניהן שהרחוקים ישמעו דבר זה אחר זמן ויש אחר זמנים ויש אחר זמניהם. אבל באותו היום עצמו אין חשש לשמא ישמעו דהא רחוקים הם אבל היום הזה אין חשש אלא לאלו לשרי המלך העומדים בתחומו עמו במחיצתו. שיאמרו להם שרות מדי ופרס אשר הן היו בעצמם במשתה היין של נשים אשר עשתה ושתי. וכשבאו הסריסים מאת המלך להביא את ושתי ומאנה בו ולא רצתה לבא בדבר המלך וחרפה וגדפה אותו וקראתו סכל. והשרות שומעין דבר המלכה דברים קשים כגידים שדברה נגד המלך. תאמרנה דברים אלו בו ביום לכל שרי

המלך שעומדין במחציתו ובמשתהו שלא בלבד שמאנה בו גם לחי ישבע בחרפה וכדי בזיון וקצף באותו יום בעצמו ודו"ק:

קסג

ראיתי להרב רבינו מאיר ליבוש מלבים בפירושו למגילת אסתר בפרשה ב' י"ב כתב כי האדם יבחן אם הוא בריא אולם. אם לאו. בארבע תקופות השנה. כי יש חולאים שלא יחולו רק באחת מן התקופות ואחר יסורו ובחורף ישמור האדם את גופו וימשח את איבריו בשמן המור המחמם האיברים. ובימי הקיץ ירגיל עצמו בבשמים המריחים המסירות העפושים המצויים בעתים הללו עש"ב:

קסד

ראיתי בתשובות הרדב"ז בישנות ס' ס"ה שכתב וז"ל על מה שנהגו במצרים לרקום על הטלית פסוקים של תורה בזהב תשובה כבר נשאל הרמב"ם על זה והשיב שהוא אסור ונתן בה כמה טעמים כולם נכוחים למבין וכו'. ומה שנר' מדבריו ז"ל דאפילו דברים של חול אסור לרקום אותם בכתב אשורי שהרי הכתב בעצמו יש בו קדושה רבה ותלויין בו ובצורת האותיות כמה סודות עמוקים ואסור להשתמש בו בדברים של חול. כ"ש הכא שאם כלה הטלית מתיך את הזהב ונמצא מאבד את הכתב בידים ואם כתב פסוקים מן התורה אפילו בכתב אחר אסור. דלא גרע משאר ספרים ופירושן וביאורם שאסור לאבדן ביד והמאבדן מכין אותו מכת מרדות וכו' הכלל העולה שאם הוא ענין שיש בו קדושה. או שהכתב אשורי אסור עכ"ל עש"ב:

קסה

עוד ראיתי לו להרב שם בישנות סי' קל"ב דכתב וז"ל ומדינא מותר לומר לנכרי בערב שבת שיבא לגנן בשבת למחר דע"כ לא אמרינן דאמירה לגוי בערב שבת אסורה. אלא כשיאמר לו לעשות מלאכה. אבל הכא שישראל עצמו אינו אסור אלא משום גזירה. ואיכא מאן דאמר דמותר לומר לנכרי לגנן בשבת. הבו דלא הוסיף עלה עש"ב:

והנה לפי טעם זה יש להתיר ע"י נכרי גם אם הוא עביד הכי לגנן כרצונו משום תענוג כיון דאפילו ע"י עצמו אינו אלא גזירה דשמא יתקן כלי שיר. ע"י נכרי הוי גזירה לגזירה. ואין גוזרין גזירה לגזירה כדמוכח בכל הש"ס. עי' ביצה בענין אין רוכבין על הבהמה וכו'. וכ"ש אם אומר לו בע"ש וכ"ש אם הוא מושכר לשנה. עי' בש"ע א"ח סי' של"ח

סעיף ב' ועיין במגן אברהם שם ס"ק ד'. ועי' עוד בש"ע סי' של"ט סעיף ג' במור"ם עש"ב. ועי' בספר ארץ חיים להר"ח סתיהון ז"ל שכתב וז"ל ובזמנינו יש מקילין לומר לו מע"ש ואפילו בטיפוח וריקוד וכו' עש"ב. ועי' להרב ים של שלמה בביצה פרק חמישי סי' ואו' עש"ב. שבתוך הפסק שכתב וז"ל ומה שנהגו העולם היתר אף בלא שמחת נישואין גם על זה אני אומר הנח להם לישראל וכו' עש"ב. ועי' בפרק קמא דביצא דף ג' דקאמר הש"ס היא גופא גזרה ואנן ניקום ונגזור גזרה לגזרה עש"ב הרי דמפשט פשיטא ליה לס"ס דלא גזרינן גזרה לגזרה מדמתמה הש"ס ע"ז ואין לומר בדבר זה כולה חדא גזרה היא כיון שאין מפורש איסורו בש"ס אפילו ע"י גוי אנן אין כח בידינו לגזור גזרות:

קסו

בסדור תפילה בפזמון שתחלתו מתחיל חשתי ולא התמהמהתי שסימנו חיים בסופו כתוב. מה בצע כי אתנפל נגדך אם אוסיף צור להלל אמריך. העלה מרפא לצירי וכו' ע"ש נ"ל דצריך להגיה ולומר לחלל בחית' ולא בהא' ורוצה לומר מה בצע מה חמדה ותועלת יעלה בידי כי אתנפל נגדך אם אני אוסיף לחלל אמריך אמרי תורה ואמרי נועם א"כ מה תועלת בתפלה כי תפלה במקום קרבן וכשם שהקרבן לא יועיל ולא יכפר כ"א עם התשובה וא"ל קרינן ביה זבח רשעים תועבה כך התפי' צריכה תשובה לכך קאמר מה בצע כי אתנפל נגדך אם לא אשוב בתשובה ועוד אני אוסיף לחלל אמריך ורוצה לומר ולכך אני מקבל על עצמי שלא אוסיף לחלל אמריך. ולכן העלה מרפא לצירי זכרני ופקדני ה' אבל כפי גרסה להלל בהא' אין לו הבנה כלל ודו"ק:

קסז

בפזמון שער הרחמים לעם בך בוטח וכו' כתוב בסוף השב נא שכינה לבית הבחירה והסיר מגינה וכו' אם הוא מלשון יגון צ"ל יגונה וראיתי ברש"י ז"ל באיכה בפסוק תתן להם מגינת לב דפירש שהוא לשון שבר עש"ב:

קסח

רז"ל תקנו לנו לומר בפסוקי הקטורת חמשה פסוקים שמנין תיבותיהם חמשה וששים כמספר שם אדנות והקטורת לכפר על העם לשכך ולהשקיט את הדינין ולכך קורין פסוקים אלו שמספרם ס"ה להשקיט את הדין נ"ל:

קסט

בפטום הקטורת התחיל התנא במספר המרובה דהיינו דברים שמספרם מספר מרובה שהם שבעים שבעים מנה ואחר כך מנה דברים שמספרם שוה דהיינו ששה עשר מנה. ואחר כך מספר מה שלמטה ממנו דהיינו הקושט שנים עשר. וא"כ הו"ל להמשך ולהסמיך לזה הקנמון שמספרו תשעה ואחר כך יאמר קלופה שלשה ולמה הפך הסדר וראיתי להרמב"ם הלכות כלי המקדש בפרק ב' הלכה ג' שכך סדרם הקנמון הקדים להקלופה עש"ב. אבל בכריתות דף ואו' מסודרים כמו שמסודרים בסדור תפלה שלנו. ונ"ל לומר שסדורם כך כדי להסמיך שלשה לשנים עשר דהיינו מספר שלשה לקודם לו דקאמר שנים עשר דכבר פתח פיו לשנים להכי סיים שלשה להקל על הלשון ועוד כדי להסמיך מספר ט' למספר בורית כרשינה תשעה וכו' להקל על הלשון ולא משלשה לתשעה. אי נמי יש לומר שמתחלה מנה השוין במספרם הגם שאינם כסדר הספירות מ"מ הא עדיפא ליה לתנא לתת מספר השוין ברישא. ואחר כך כשבא לנפרדין במספרם חזר לסדרם כסדר הספירות ולהכי לאחר שהזכיר לבושם הנקרא קושט הרומז לספירת חכמה סדר אחריו לקלופה הרומז לבינה ואחר כך לקנמון הרומז להוד. שהוא מאוחר לשנים אלו דשריין כחדא. עי' בסדורי תפלה שכתוב בכל צדו דכל סימן ספירה הרומזת לו ע"ש:

קע

בספר מצות ה' פרשת כי תשא מצוה קי"ד כתב בשר נבלה או חלב מבהמה טהורה שבשלן בחלב וכו' אין לוקין על אכילתן משום בשר בחלב שאין איסור בשר בחלב חל עליהם שאין איסור חל על איסור שאין כאן לא איסור כולל ולא איסור מוסיף וכו' ע"ש. ותמהתי ע"ז שהרי נתוסף בו איסור הנאה. וראיתי שכך הביא הרמב"ם ז"ל בהלכות מאכלות אסורות בפרק תשיעי הלכה ואו' וראיתי להרב לחם משנה שם שהקשה קושיא זו ותירץ כיון שאין בהנאה מלקות שאין מפורש בו לאו להכי לא הוי איסור מוסיף להתחייב עליו עש"ב:

קעא

הא דאומרים ביוצר לעומת השרפים לעמתם משבחים ואומרים וכו' נ"ל דרוצה לומר דהאופנים וחיות הקדש מתנשאים לעמת השרפים. ואנחנו בני ישראל לעמתם דהיינו

לעמת האופנים וחיות הקדש ולעומת השרפים אנחנו משבחים ואומרים ברוך כבוד ה' ממקומו:

קעב

הא דאומרים בתפלת י"ח סלח לנו אבינו כי חטאנו מחול לנו מלכנו כי פשענו. צריך להתבונן במאי דאומרים כי חטאנו כי פשענו דודאי הכי הוא שאם לא חטא ולא פשע אינו צריך מחילה וסליחה נ"ל שהוא על דרך ומודה ועוזב ירוחם דאנחנו מודים ומתודים על חטאותנו ופשענו ונכון:

ונ"ל הא דאומרים מחול לנו כי פשענו היינו לומר הגם דחטאנו החטא בשני פעמים א"כ הוי פשע דפושע הוא כההוא סמייא דהוה מסדר מתניתא דחזייה לשנה דהוה עציב דקרי ליה פושע משום דאשתלי פעם שנית ולהכי קאמר עוד מחול לנו מלכנו כי פשענו:

קעג

הא שאומרים במודים דרבנן ותאסוף גלויותינו וכו' על שאנחנו מודים לך ברוך אל ההודאות. לכאורה אין לו הבנה ונ"ל דהכי קאמרינן ועוד אנחנו מודים לך על שאנחנו מודים לך ואומרים ברוך אל ההודאות:

קעד

כתיב למען שמך ה' וסלחת לעוני כי רב הוא. נ"ל דרוצה לומר אע"פ שרב הוא אנכי מבקש מגדולת רחמיך שתסלח לעוני:

עוד אפשר לפרש דה"ק וסלחת לעוני מפני כי רב הוא ואם תשלם לי כמדת עוני לא ישאר בי מאומה ולכן סלח נא אנכי מבקש. א"נ אפשר לפרש דה"ק וסלחת לעוני ור"ל וטעם שאני מבקש סליחה שישאר רישום העון ולא בקשת על המחילה שהוא לשון קנות שלא ישאר שום רישום מפני כי רב הוא העון שזה לו כמה שנים ונתישן בי ועדיין לא תקנתיו כי רישום שהוא ישן קשה לכבשו שלא ישאר ממנו אפילו רישום כבגד שהוא מלוכלך זה לו כמה לא בקל יעבור ממנו הלכלוך:

א"נ אפשר לפרש דה"ק דלמה אני מבקש סליחה ולא מחילה מפני כי עוני רב הוא עברתי ושניתי ושלשתי כעבות עגלא חטאה. ולכן אנכי מבקש סליחה ולא הרהבתי בנפשי לבקש מחילה. עוד אפשר לפרש דה"ק וסלחת לעוני כי רב הוא המסית ומדיח אותנו כי הוא זקן וכסיל ע"ד הכתוב כי הוא ידע יצרנו וכו'. אחר כך ראיתי להרב אור החיים בפרשת כי תבא דכתב שכן פירש האר"י ז"ל כפירוש האחרון:

קעה

בסדר והוא רחום שאומרים בשני וחמישי הזהירונו רז"ל לאומרו בכוונה ומעומד כתפלת י"ח. ונ"ל דלהכי נמצא בו י"ח הויות כנגד ח"י ברכות ואחת יתירה כנגד ברכת המינים עוד נמצא בו שבעה אדנות' נ"ל שהם כנגד תפלת שבת שיש בה שבעה ברכות:

קעו

בתחינה שאומרים ביום חמישי אחר הסליחות שמתחלת ה' שארית פליטת אריאל וכו' כתוב חסדי ה' כי לא תמנו וכו' נ"ל לפרש דה"ק חסד גדול עשה עמנו ה' שלא תמנו וכלינו ואבדנו מרוב הצרות שעברו על ראשנו ספנו תמנו מן בלהות:

קעז

במזמור יענך ה' ביום צרה שאו' בכל יום קודם ובא לציון יש בו ח"ש אותיות מ"ל תיבות הרי חשמ"ל ובזמן שיש לאדם איזה צער ח"ו יש לכוין בסוד הנז' לשמור אותו מכל רע ולהלבישו מלבוש נהורא עלאה שהוא גימטריא אור פניאל הנקרא אור המלבוש חושבנא דדין כחושבנא דדין ויאמר אלהים יחננו ויברכנו יאיר פניו אתנו סלה כך מצאתי:

קעח

כתיב בנחמיה ט' ה' (וחכמים תקנו לומר בזמירות בויברך דוד) אתה הוא ה' וכו'. אשר בחרת באברם והוצאתו מאור כשדים. ושמת שמו אברהם. דיש להתבונן דהוה ליה לומר וקראת אותו אברהם כמו לישנא דקרא דלא יקרא עוד שמך אברם והיה שמך אברהם ונ"ל לומר דבמה שצוותו על המילה וכתיב וכרות עמו הברית שדרשו רז"ל שהשם כרת עם אברהם הערלה והשם מל אותו אז נשלמו איבריו ונתקנו כל רמ"ח איבריו ולא נקרא שלם עד שמל ערלתו אז קרא לו אברהם שהיא גימטריא רמ"ח וא"כ במה שכרת עמו הברית שם שמו אברהם שהרי בזה נתנקו כל רמ"ח איבריו וא"כ במעשה שם שמו אברהם ונכון:

קעט

במזמור הללויה הללי נפשי את ה' וכו' שאומרים בזמירות בכל יום בסדר תפלה כתוב ה' מתיר אסורים. ה' פוקח עורים. ה' זוקף כפופים. ה' אוהב צדיקים ה' שומר את גרים

וכו' דלכאורה קשה דלמה הזכיר ה' בכל אחד ואחד בפני עצמו ולא כללם בכלל אחד ולומר ה' מתיר אסורים ופוקח עורים וזוקף כפופים וכו':
ואפשר לומר שבא להודיענו הכתוב כי כולם משגיח עליהם בסקירא אחת ולכן הזכיר בכל אחד ואחד השם להודיענו דבאותו רגע שהשם מתיר אסורים באותו רגע עצמו השם פוקח עורים ובאותו רגע וכו' מה שאין כן אם כללם אין שם דבר לעוררנו על הדבר הזה וק"ל:

קף

ז"ל תקוני הזוהר דף צ"ח ע"א צריך לאפשטא מניה כל מחשבי אחרנין בזמנא דמייחד לקב"ה בכל יומא תרין זמנין שמע ישראל וכו' עש"ב ויקבל עליו עול מלכות שמים בשלימות ויאמין באמונה שלימה שהוא יחיד בעולמו. ואין עוד אחר:

קפא

בספר מצות השם מצוה קמ"ג קמ"ד כתב שם וז"ל ואין הקרבן נפסל אם הניח אחר זמנו. או אם חשב להניח לאחר זמנו אלא במחשב לאכילת אדם או לאכילת מזבח לאחר זמנו כדבסמוך וכו' ע"ש. ונ"ל דבא לאפוקי אם חשב על החלב לאכילת אדם חוץ לזמנו או דבר הראוי לאכילת אדם חשב להקטירו חוץ לזמנו בזה אינו נפסל הקרבן:

קפב

בסידור בית עובד באמת ויציב וכו' עזרת אבותינו כתוב גימט' מיכאל מלכיאל שנגדיאל ע"ש. ובאמת אין החשבון מכוון ואם במקום גימל' שבנגדיא"ל צ"ל נון' אתי שפיר החשבון. גם הויה' פעמים הויה' עם הכולל גימט' עזרת:

קפג

עוד שם רם ונשא גדול (גבור) ונורה סגור על מלת גבור שלמי צבור משם ספר הכוונות דף ק"ד ע"ב ע"ש. ועי' בסדור קול תחנה דכפי מה שרשם עליהם על פה הקבלה מובן הכל דלמה סגר עליהם המדבר ודו"ק:

קפד

הרב מצות השם מצוה רפ"א כתב וז"ל ואשה שהיא מבת ג' שנים ולמעלה ששכב איש אותה שכבת זרע היא ראשונה לטומאה כבעל קרי אשה שפלטה שכבת זרע בתוך ג'

עונות לתשמיש וכו' היא טמאה כבעל קרי וכו' ע"ש קשה לי למה הצריך במי ששכב איש אותה שכבת זרע שתהא מבת ג' שנים ויום אחד הא אפילו לא תהיה ביאתה ביאה מ"מ הרי היא כבעל קרי מכח שכבת זרע של איש שנגעה בה דהוי היא ראשון לטומאה. על כן נראה לי שט"ס נפל בספרים ושמה שכתב שהיא מבת ג' שנים וכו' הוא למטה על מה שכתב לקמן אשה שפלטה ש"ז בתוך ג' עונות לתשמיש וכו'. על זה קאמר שהיא מבת ג' שנים ולמעלה וכו' דשם אתי שפיר הפירוש ודו"ק:

קפה

כתוב בספר מצות השם מצוה רנ"א מל"ת שלא לעונן שנאמר לא תעוננו וז"ל. אלו הנותנים עונות ועתים לומר עונה פלונית או חדש פלוני טוב לעשות זה או להפך וכו' עש"ב. וכן הוא ל' הרמב"ם הלכות ע"א פרק י"א הלכה ח' וז"ל איזהו מעונן אלו נותנים עתים שאומרים באצטגנינות יום פלוני טוב יום פלוני רע. יום פלוני ראוי לעשות בו מלאכה פלונית. שנה פלונית או חדש פלוני רע לדבר פלוני וכו' עש"ב. ולכאורה שדברים אלו הנזכרים הם סוטרים למה שראיתי בספר הקונטריס בית היחיאלי דף ע"ו ע"ב שכתב משם האר"י זיע"א וז"ל אלו הימים שהם מסוכנים להתחיל בהם ולעשות שום דבר ולא ללכת בדרך ולא לעשות שום מלבוש ולא לישא אשה ולא להקיז דם שכל מה שיעשה בהם יסתכן האדם העושהו עכ"פ רח"ל והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור וכו' ע"ש שכתב דברים המבהלים האדם למי שעושה או מתחיל בהם שום מלאכה עש"ב. והם לכאורה דברים נגדיים למש"ך הרמב"ם ז"ל המוזכרים לעיל. ודוחק לחלק בין האומרים באצטגנינות. בין אומר דבר שהוא מקובל כך. ואפשר לומר שכיון שכל דברי האר"י הם ברוח הקדש נאמרו ולא בהוברי שמים לכך מותר לסמוך עליהם. ודוחק:

קפו

עוד כתוב שם מצוה רפ"ז וז"ל ומי שהקדיש בעל מום למזבח אע"פ שלא הקריבה לוקה. ואם דימה שמותר להקדיש בעל מום למזבח והקדיש הרי זה קדוש ואינו לוקה המקדיש בעל מום למזבח אף שלוקה הרי זה נתקדשה ותפדה וכו' ע"ש. יש לעיין במה שכתב ואם דימה שמותר להקדיש וכו' במאי עסקינן דקאמר ואם דימה וכו' שאם נקט האי דימה לענין קדושה וכדמסיים הרי זה קדוש. הרי בבא שלישית קאמר המקדיש בעל מום וכו' אף שלוקה הרי זה נתקדשה הרי מדקאמר לוקה א"כ מיירי דאתרו ביה וידע דאסור ואפילו הכי קאמר דנתקדשה וא"כ הכא למה הצריך דימה. ואם לענין מלקות דקאמר

דלא לקי להכי קאמר דימה הא אפילו ידע שאסור להקדיש מ"מ כיון דבלא התראה לא לקי וצריך יישוב:

קפז

ראשי איברים שאמרו רז"ל הם אלו שן ועין ואצבעות ידיו ורגליו וראש החוטם וראש הגויה ואזנים וראש דדים באשה. עי' בספר מצות השם מצוה שמ"ט עש"ב:

קפח

עי' מש"כ הרב מצות השם מצוה קע"ט דזב בעל שתי ראיות צריך לספור שבעה נקיים וצריך טבילה במים חיים. ובמצוה שכ"ג שכ"ד כתב דזבים וזבות ישתלחו חוץ לשני מחנות דהיינו חוץ להר הבית ע"ש. וא"כ לפ"ז בזמן הזה ג"כ אין שום אדם יכול ליכנס להר הבית. דשמא ראה שתי ראיות של זב. ולא ספר נקיים ולא טבל במים חיים ודע דגם בזמן הזה טמא הנכנס למקום מקדש חייב כרת כמ"ש הרב שם עש"ב:

קטפ

עוד כתוב שם מצוה תל"ח וז"ל כתבי הקדש ופירושיהן שכתבן ישראל בקדושה. המאבדן מכין אותו מכת מרדות וכו' וכן אסור לסתור ולאבד שום דבר קדושה וכו' עש"ב:

קץ

עוד כתוב שם מצוה תמ"ג תמ"ד תמ"ה מל"ת שלא לאכול מעשר שני של תבואה או של יין ושמן בלא פדיון חוץ לירושלים. אבל לאחר שראו פני ירושלים דהיינו לאחר שבאו לפנים מחומת ירושלים. אכל חוץ לירושלים וכו' לוקה על כל אחד ואחד וכו'. אבל קודם שיכנסו לירושלים מכין אותו ממר"ד מד"ת ע"ש. והנה יש להתבונן במאי קא מיירי אי אפילו אחר פידיון מיירי ומשום שכבר נכנסו לירושלים ולהכי אמרו שאין מועיל להם פדיון א"כ מאי מסיים אבל אם קודם שיכנסו לירושלים מכין אותו מכמ"ד הא כיון דעדיין לא נכנסו מועיל להם פדיון. ואי מיירי בלא פדיון מאי אירייא דנכנסו לירושלים הא אפילו לא נכנסו עדיין לוקה אם אכלם בלא פדיון. ועוד מאי מסיים אבל קודם שיכנסו לירושלים מכין אותו מכת מרדות דלמה מכת מרדות ולא מלקות. כיון שעבר על לאו דלא תאכל לאכול בשעריך וצ"ע. אחר כך ראיתי להרמב"ם הלכות סנהדרין בפרק י"ט שכתב שאין מלקות מלאו דלא תאכל בשעריך אלא בנכנס לירושלים ים אז אם הוציאו חוץ לירושלים ואכלו מוזהר שלא תאכל בשעריך ולא קודם שיכנס לירושלים ע"ש:

קצא

עוד שם מצוה תע"ד מצות עשה להפריש מעש' וכו' ואם הכניסם לירושלים אפילו בזה"ז אין מוציאין אותם אלא בזמן הזה מניחה עד שתרקב וכו' ע"ש. קשה לי הא קדושה שניה אליבה דכ"ע קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא. וי"ל דהטעם משום דכתיב ולא בערתי אותו בטמא וכולנו טמאי מתים. ועוד שכבר אמרו דמפי השמועה למדו מה בכור אינו נאכל אלא בפני הבית אף המעשר שני עי' בש"ע יו"ד סי' של"א סעי' קל"ב:

קצב

עוד שם מצוה תק"ב מצות עשה להכין ולהבדיל ערי מקלט בא"י וכו'. בימי המלך המשיח מוסיפין עוד שלש על אלו השש שנא' ויספת לך עוד שלש על השלש האלה והיכן מוסיפין אותן בערי קיני קניזי וקדמוני וכו' ע"ש ובש"ס פרק אלו הן הגולין ט פריך הש"ס בעבר הירדן שהם נחלת ב' שבטים תלת בארץ ישראל ששם נחלת עשרה שבטים תלת אתמיהא. ותירץ אביי בגלעד שכיחי רוצחים וכו' ע"ש:

ועוד איתא בשמות רבה פ רשת ל' דכיון דעמד פרץ נעשה תולדות שלו מלא שהמשיח עומד ממנו ובימיו הקב"ה מבליע המות שנאמר בלע המות לנצח לפיכך תולדות וכו' ותולדות פרץ מלא עש"ב:

עוד אמרו רז"ל על פסוק ויגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ אלו ימי המשיח שאין בהם לא זכות ולא חובה. עי' מוסר יוסף לחק ואתחנן יום שני יעוש:

וקשה לי דלמה מוסיפין בימי מלך המשיח הא כתיב בישעיה. יא' ו' ז' ח' ט' וגר זאב עם כבש וכו' ופרה ודוב וכו' ושעשע יונק על חור פתן וכו' לא ירעו ולא ישחיתו וכו' כי מלאה הארץ דעה את ה' וכו'. וכתיב ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ:

וכן קשה מפסוקים אלו על הא דאמר בש"ס אין בין ימות המשיח לעולם הזה אלא שעבוד מלכיות. ויש לומר. דיש לחלק בין אם זכו אחישנה בין אם לא זכו בעתה דהא דקאמר בימי המשיח מוסיפין עוד שלש. וכן הא דאמר בש"ס ברכות לד' מימרא דשמואל אין בין העולם הזה לימות המשיח בביאת המשיח קודם זמנו. אבל כשישלם הקץ ובא מלך המשיח בעיתו ונשלם הקץ בזה דבר הכתוב שבישעיה הנזכר שאז נאמר ולעובדו שכם אחד. ועוד שדוקא במקומות אלו קיני וקניזי וקדמוני שמעולם לא נתקדשו בין בביאה ראשונה בין בביאת עזרא ועדיין בטומאתם הן עומדין התם הוא דשכיחי רוצחים בביאת המשיח שלא בזמנו ולכן צריך להוסיף על ערי מקלט. (אחר כך נזכרתי ממה שכתבתי בספרי קרית חנה דוד ח"ב סי' לק"ט ע"ש ותרוה נפשך):

קצג

עוד שם מצוה תקע"א שלא להקריב אתנן זונה וכו' ואין אסור משום אתנן אלא גופן. לפיכך אינו חל אלא על דבר הראוי ליקרב על המזבח וכו'. נ"ל דלאו דוקא. שהרי לקמן קאמר וז"ל אבל גופן לא יעשה רקועין לבית עש"ב:

קצד

עוד שם מצוה תקצ"ה שלא להוסיף על ט"ל מלקיות שנאמר פן יוסיף וכו' והוא הדין כל מכה חבירו בלא תעשה ק"ו ומה זה שנתנה תורה רשות להכותו וכו' קו"ח לשאר כל אדם וכו' ע"ש. קשה לי הא קימ"ל אין עונשין מן הדין ואין מזהירין מן הדין כדאיתא במסכת מכות ד"ף ה' עש"ב והתבונן שם וצ"ע:

קצה

איתא במדרש קהלת וז"ל והארץ לעולם עומדת. אמר ר' יהושע בן קרחא לא היה צ"ל אלא והארץ באה והדור לעולם עומד וכי מי נברא בשביל מי. ארץ נברא בשביל דור או דור בשביל ארץ. לא ארץ בשביל דור. אלא דור בשביל שאינו עומד בתפקידיו של הקב"ה לפיכך הוא בולה וכו' עש"ב. ונראה לי דהכי פרושה דלא היה צריך קרא למימר אלא והארץ הולכת וכו' ודור עומד דכמו שתולה ארץ על בלימה כך האדם וכי מי נברא בשביל מי וכו':

עוד אפשר לפרש דה"ק דלא היה צריך קרא למימר אלא והארץ הולכת ובאה באם היה אפשר צריך קרא למימר הכי. ולומר ג"כ הדור עומד באם היה אפשר מפני שכך שורת הדין נותנת וכיון דלא אפשר ומוכרח לומר והארץ עומדת א"כ קו"ח לאדם דצריך קרא לומר והדור עומד דכי מי נברא בשביל מי ארץ נברא בשביל הדור אלא וכו':

עוד אפשר לפרש באופן אחר והוא דהנה מצינו שני דעות בענין הויית העולם שחכמי ישראל אומרים שהשמש היא שסובבת את הארץ והארץ עומדת שנאמר והארץ לעולם עומדת. וחכמי אה"ע אומרים שהשמש עומדת במקומה והארץ סובבת. ולהכי קאמר המדרש דלא היה צריך קרא למימר אלא והארץ הולכת ובאה וכך יגזור השם שהארץ הולכת ובאה ואינה עומדת במקום אחד והדור עומד דמי נברא בשביל מי וכו' אלא הארץ ע"י שעומדת בתפקידה לפיכך אינה בולה ואינה צריכה לשנות מקומה ממזרח למערב שתקבל אויר חדש מזמן לזמן כדי שלא תבלה ולפיכך היא עומדת תמיד במקומה. אבל הדור ששינה את תפקידו בולה וצריך להפשיט גשם וללבוש גשם:

קצו

בספר הרוקח בתחלת הספר כתוב לאמר וז"ל רקח הגדול אשר חברו ויסדו הרב מורינו ורבינו אליעזר ורבינו יהודה מגרמיז"א ע"ש:
ואני הד"ך ראיתי בהמחבר ז"ל הלכות פסח בסימן ר"ן שכתב המחבר בעצמו וז"ל וכן הורה אבא מורי רבינו יהודה ממגאנצ"א כל ימיו עש"ב. וראיתי להרב רבינו הרב חיד"א בספרו שם הגדולים מערכת א' שכתב וז"ל רבינו אלעזר בעל ספר רוקח הוא בנו של רבינו יהודה נכדו של רבינו קולונימו"ס והוא תלמיד רבינו יהודה החסיד וכו' ויש לו פירוש על התורה ובו רמזים וגימטריאות. ואני ראיתיו כ"י (והוא שמזכיר בספרו נחל קדומים) והוא רבינו אלעזר מגרמיז"א והיא עיר ווירמישיא אשר הוסב שמה כך ע"י מעשה נורא ככתוב בספר מעשה נסים שאירעו בעיר הנז' וכו' עוד כתב שהוא מקובל מרבינו יהודה החסיד שקבל מרבו ורב מרב עד שמעון הפקולי ע"ש:
ודוחק לומר שנשתנה עוד שם העיר מגאנצ"א. ולכן נ"ל שמה שכתוב בתוך הספר בהלכות פסח מגאנצ"א טעות סופר וצ"ל מגרמיז"א. או יש לומר דמר אביו רבינו יהודה היה מעיר מגאנצ"א. ורבינו אלעזר בנו נתיישב בגרמיז"א.

קצז

מהאי מעשה שמובא בכתובות ס"ה דחומה אשת אביי באה לפני רבא לפסוק לה מזונות וכו' מוכח דהא שאמרו דאביי ורבה מדבית עלי קאתו היינו אביי ורבה רבו. ולא רבא חבירו דאביי. ועל אביי ורבה רבו הוא שאמרו אביי דעסק בתורה ובגמילות חסדים חיה מ"ב ורבו לא האריך ימים כמו אביי ודו"ק. וגם רבא באלף כהן היה כדמוכח מהא דחולין קל"ג אמר רבא בדק לן רב יוסף ע"ש. ועי' ברש"י שם:

קצח

ראיתי בחידושי מהרש"א פרשת שמיני שכתב וז"ל ושמעתי כי כשתפול אש מן השמים ברעם וברעש כמו שיקרה לפעמים ביום הגשם. אם יאחז באיזה דבר. לא יוכלו לכבותו אלא אם כן יביאו מהאש הנמצא אצלינו ויניחו אצלו וכו' עש"ב והוא פלא מפלאי תמים דעות השם:

קצט

איפרא הורמיז פירש רש"י בתענית פ"ד. כך שמה איפרא חן יופי שדים היה לה וכן פירש ג"כ במסכת נדה דף כ' ע"ב וז"ל איפרא חן כמו אפריון נמטייה לר"ש בבא מציעה קי"ט. הורמיז כמו הורמיז בר ליליתא כלומר יופי שדים היה לה עש"ב:
הנה משמע מזה שהשדים יש להם יופי הגם שהם רוחות מ"מ יש להם לבוש אמצעי בין לגוף לרוחניות וכמו שאמרו רז"ל כי בשלשה דברים דומים לבני אדם אוכלים ושותים ומולידים ומתים וע"כ לומר שהרוחניות שבהם מתלבש בדבר אמצעי בין גוף לרוחניות וכדכתבתי בספרי הקטן לך דוד על התורה בפרשת בראשית על פסוק ויטע ה' אלהים גן בעדן וכו' ע"ש ועי' לעיל בסי' קמ"ח מה שכתבתי מזה ע"ש ותתפלא.

ר

לשון הזוהר פרשת שלח דף קס"א ועתה יגדל נא כח ה' ר' אחא ור' יוסי אמרי זכאין אינון ישראל מעמין עע"ז דעלמא דקב"ה אתרעי בהו ואתכני בהו ואתפאר בהו דהאי עלמא לא אתברי אלא בגיניהון דישראל דישתדלון באורייתא בגין דחד בחד אתקשרן וישראל לתתא בהאי עלמא אינון קיומא דיליה וקיומא דכל שאר עמין. אימתי בזמן דעבדי רעותא דמאריהון וכו' עש"ב:
ובמקום אחר אומר הזוהר תלת אינון דמתקשרין חד בחד קב"ה והתורה וישראל ופירשו המפרשים. דהקב"ה אור והתורה שמן. וישראל פתילה ומתקשרין חד בחד ונ"ל דזה כוונת הזוהר בכאן נמי דקאמר בגין דחד בחד אתקשרן דהיינו קב"ה ואורייתא וישראל. וזה נ"ל כוונת הכתוב והייתם לי סגולה מכל העמים דהיינו כנקודת סגול שהם תלת נקודות כך קב"ה ואורייתא וישראל הם כעין סגולה דהיינו סגול:

רא

הא דאומרים בשבת כשפוקד כל אחד לחבירו שבת שלום הוא ע"פ מאי דאיתא בזוהר פרשת קרח דף קע"ו וז"ל תא חזי לית עלמא קאים אלא על שלום כד ברא קב"ה עלמא לא יכיל לאתקיימא עד דאתא ושרא עלייהו שלום. ומאן הוא שבת דאיהו שלמה דעלאי ותתאי וכדין אתקיים עלמא וכו' עש"ב ובמקום אחר הארכתי בענין זה. עי' בספרי הקטן קרית חנה דוד חלק א':

רב

כת כתוב במלכים ב' כ' י"ד ויבא ישעיהו הנביא אל המלך חזקיהו. ויאמר אליו מה אמרו האנשים האלה ומאין יבואו אליך ויאמר חזקיהו מארץ רחוקה באו מבבל וכו'. ופירש רש"י שם וז"ל זה אחד משלשה שבדקן הקב"ה ומצאן עביט של מימי רגלים. קין בלעם חזקיהו. קין לא ידעתי השומר אחי אנכי. היה לו לומר רבש"ע הלא כל הנסתרות גלויות לך. בלעם שאמר לו המקום מי האנשים האלה עמך היה לו לומר ה' האלהים אתה ידעת וכו'. חזקיהו היה לו להשיב לישעיה אתה נביאו של מקום ואתה שואל אלי וכו' עש"ב. ונ"ל לתת סימן בהם קב"ח בל' ערב"י:

רג

כתוב בספר חסידים במה יתנקם אדם משונאו יוסיף מעלה יתירה בעצמו המתקן בנו לבין הבורא. יתקן בנו לבין בני אדם עכ"ל והיינו דכתיב ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלם אתו מדה כנגד מדה וכתיב בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך זו היא פרשה שכל גופי התורה תלויים בה:

רד

כתוב בדברי הימים א' ד' יוד' ויקרא יעבץ לאלהי ישראל לאמר אם ברך תברכני והרבית את גבולי. והיתה ידך עמי. ועשית מרעה לבלתי עצבי וכו' ע"ש. נ"ל לפרש מאמר הכתוב ועשית מרעה לבלתי עצבי ע"פ מאי דאיתא בבבא מציעה פרק השוכר את הפועלים פ"ג ע"ב על רבי אלעזר בר רבי שמעון דיומא חד פגע ביה ההוא כובש קרייה חומץ בין יין אמר מדחציף כולי האי. שמע מינה רישעא הוא. אמר להו תפסוה תפסוה. לבתר דנח דעתיה אזל בתריה לפרוקיה ולא מצי קרי עליה שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו. זקפוה. קם תותי זקיפא וקא בכי. אמרו ליה רבי אל ירע בעיניך. שהוא ובנו בעלו נערה מאורסה ביום הכיפורים. הניח ידו על בני מעיו אמר שישו בני מעי שישו ומה ספיקות שלכם כך ודאות שלכם על אחת כמה וכמה. מובטח אני בכם שאין רימה ותולעה שולטת בכם וכו' ע"ש ולפ"ז הכי כוונת הכתוב ועשית מרעה שהיא נראית רעה לעיני הכל. אין דרך עצב בי לבלתי עצבי שלא יהיה לי עוצב בזה אלא אומר שישו בני מעי שישו ולא תבא תקלה על ידי ואשמח במעשי ולא ינקפני לבי ולא יהיה לי עגמת נפש וישמח ישראל במעשיו שמעשיהן קד והן קדש:

הר

בפרשת פנחס כ"ח ה' ועשירית האפה סולת למנחה בלולה בשמן כתית רביעית ההין. דע כי בסדר העבודה הכתוב בספר בבית עובד דף כ"ה ע"ב כתוב הקטיר עשרון סולת מנחה בלולה בשמן והקטיר החביתין משמע דעשרון סולת הוה מקטירו ע"ג המזבח כך סולת בעין בלול בשמן לבד וכן כתוב בסדר אביי ואברים קודמין למנחה ומנחה קודמת לחביתין וחביתין לנסכין וכו'. וכן כתב הרמב"ם הלכות תמידין ומוספין בפרק חמישי הלכה ה' וז"ל ואח"כ מעלין סולת הנסכין. ואחר הסולת מקטיר החביתין. ואחר החביתין מעלין את היין לניסוך וכו' ע"ש. וחביתין של כ"ג מקריב מחציתן בבוקר ומחציתן בערב כדכתיב בפרשת צו ויקרא ואו' י"ג זה קרבן אהרן ובניו וכו' עשירית האפה סולת מנחה תמיד מחציתה בבוקר ומחציתה בערב ועל זה נאמר בדברי הימים א' ט' ל"א ומתתיה מן הלויים הוא הבכור לשלם הקרחי באמונה על מעשה החביתים שהיה ממונה עליהם להזכירם ולזרזם להיות קרב בזמנו:

רו

כתוב בדברי הימים א' ט"ו כ"ד ועובד אדום ויחיה שוערים לארון ע"ש מכאן מוכח דשם יחיה שהוא בזמנינו. זה השם היו משתמשים בו וקורין בזה השם מימי קדם מאז ומקדם והוא ביוד' אחת אחר חית' ובהא' לבסוף ונקודותיו כאשר עיניך תחזינה מישרים לא כמו בזמן הזה שקורין חית' בשבא':

רז

עוד כתוב שם כ"ז ועל דוד אפוד בד. ופירש רש"י שם וז"ל כאותו אפוד של אהרן שהיה כמין שני לבדין אחד לפנים ואחד לאחור ומגיע עד מתניו והיה האזור ארוג ממנו וחגרו בו ע"ש וסיים בה הרב מצודת ציון וז"ל והיא מיוחדת להמתבודדים בעבודת ה' וכן נאמר בשמואל שהיה חגור אפוד בד עם שהיה לוי ע"ש:

ונ"ל שמזה למדו הכומרים ללבוש לבוש כזה לבן כעין טלית קטן שיש לו בית הצואר מלפנים ומלאחור שיהיו מתדמין למתבודדים בעבודת ה' וכל מעשיהן הוא להתדמות לכהן גדול לכמה דברים:

רח

ש"ע א"ח סי' נ"ו סעיף ה' לאחר שסיים הקדיש פוסע ג' פסיעות ואחר כך אומר עושה שלום וכו' עש"ב. הנה משמעות הש"ע דבכל קדיש שיש בו עושה שלים פוסע ג' פסיעות ועי' להרב זכות אבות אות ה' דף ל"ו ע"ב דסובר כן וכן כתב הרדב"ז חלק א' שאלה של"ט. וכן כתב הרב כף החיים בסי' יג' אות כא' שכתב וז"ל בקדיש תתקבל צריך לפסוע ג' פסיעות וכו' כמ"ש בקשר גודל וכו' ובמטה יהודה והרב האלף' סוף סי' נ"ה. ועיני ראו להרדב"ז בחדשות חלק א' סי' של"ט דמפורש יוצא מדבריו דבכל קדיש צריך לפסוע ג' פסיעות (ונ"ל דר"ל דבכל קדיש שיש בו עושה שלום במרומיו וכו') וזהו דלא כהרב מהרי"ע ורבני אחרונים שנמשכו אחריו דדוקא בקדיש תתקבל דאחר חזרה צריך לפסוע ג' פסיעות וזוהי שקשה שנעלם מנייהו דברי תשובת הרדב"ז הלזו עש"ב. והרב יפה ללב ז"ל הביא ג"כ תשובת הרדב"ז וכתב עליו ז"ל דמוכח מדבריו שבכל קדיש שאומר עושה שלום צריך האומרו לפסוע ג' פסיעות מפני שאינו דרך כבוד שיתן שלום אלא בריחוק מן המלך עש"ב. אחר כך בא לידי ספר חדש שנדפס בשנת תרל"ב מרבני תונס ושמו שלמי תודה בליקוטיו לש"ע אורח חיים סי' נ"ו שכתב וז"ל לאחר שסיים הקדיש פוסע ג"פ כתב הרב מטה יהודה דזו היא דוקא בקדיש תתקבל יעו"ש. וראיתי בכתבי הקדש להרב החסיד מוהר"ר שמואל אטייב זצוק"ל שדחה דברי הרב ומסיק שבכל הקדישים פוסע ג' פסיעות וכתב שהרצה דבריו לפני מוהר"ר הגדול מהר"יט בעל ערך השלחן ולקצת מחכמי הדור והסכימו עמו וכן ראיתי להרב הגדול מופת הדור מהר"ח פלאגי זצוק"ל בספרו כף החיים וכו' דבכל קדיש צריך לפסוע שלשה פסיעות ע"ש עכ"ל:

רט

מלכים ב' כ' י"ד ויבא ישעיהו הנביא אל המלך חזקיהו ויאמר אליו מה אמרו האנשים האלה. ומאין יבואו אליך וכו' מארץ רחוקה באו מבבל אמרו רז"ל והעתיק דבריהם רש"י ז"ל בפירושו שם וז"ל זה אחד משלשה שבדקן הקב"ה ומצאן עביט של מימי רגלים (נ"ל הא שדימה אותם לעביט של מימי רגלים משום שעביט של מימי רגלים דרכן של בני אדם לעשותו יפה מראה לעינים ומראה לעולם נקי וכשתבדוק אחריו ותקרב אותו לך ותריח ריחו נותן ריח רע ביותר כך אלו נראים יפים ומכובדים וכשנבדקו נמצאו כעביט): **וקשה** לי דלמה לא חשיב נמי אליהו (מלכים א' יט' ט') ויאמר לו מה לך פה אליהו ויאמר קנא קנאתי וכו'. וראיתי להרב מלבי"ם בפירושו שם ל"ב מלכים שפירש וז"ל מה

לך פה ר"ל הלא הנביא צריך שימצא בין העם להוכיח ולנבאות. לא שיתבודד במדבר וביערים עש"ב. שלפי פירושו אתי שפיר. עי' בשאלות שלו שם על זה:

רי

כתיב כנף רננים נעלסה איוב ט"ל. פירש בשורשי רד"ק וז"ל שם עוף נקרא כן אולי הוא מנגן ומרנן ויפה קול או מרנן ומתעלס בכנפיו שהם יפות כמו הטווס ואולי הוא הוא ע"ש. ובדברי הימים ב' ט' כ"א שנהבים וקופים ותוכיים ופירש רש"י ומצודות דוד תוכיים טווסין וכתב במצודת ציון שם העופות יפות הנוצות בחלוף הגוונים וקרויים טווס ונ"ל שנקראים תוכיים על שם קול הנשמע מהם צפצוף שלהם היא הברת תוך תוך ולכך נקראו על שם הברתם:

ריא

בד"ה כתוב לאמר (ד"ה ב' ל"ג ז') ובירושלים אשר בחרתי מכל, שבטי ישראל אשים את שמי לעילום נ"ל הא דכתיב לעילום בא לרמוז הא שאמרו רז"ל לעלם כתיב לא כשאני נכתב אני נקרא ולכך כתיב לעילום ר"ל שמי שהוא שם הויה' לעילום שהוא נעלם בקריאתו ודו"ק:

ריב

כתיב והוא רחום יכפר עון וכו' והרבה להשיב אפו וכו', נ"ל לפרש מלת והרבה להשיב אפו ר"ל דהגם שכמה פעמים חשב ה' להשחית נחם על הרעה וירבה כמה פעמים להשיב אפו שלא ישחיתנו. והוא הפוך ממה שכתוב ירמיה ט"ו ז') נלאתי הנחם דפירושו כמה פעמים חשבתי להשחית ונחמתי על הרעה עתה נלאיתי הנחם בכל פעם ופעם כמו שפירש רש"י שם בפירושו והמצודות עש"ב. א"נ יש לפרש והרבה להשיב אפו ר"ל והרבה להזכיר זכויותיהם במה שעבר ובהווה כדי להשיב אפו וינחם על הרעה וירחם עלינו:

ריג

הקדמת תקוני הזוהר דף י"א ע"א וז"ל ועוד ברית דתקינו ליה מנא בעפרא לשדיא לה בעפרא. ודם דאטיפין מניה אתחשיב כאלו עביד ליה עולה וההוא עפרא לאתקנה ביה מזבח אדמה ודם דברית כאלו דבח עלה עלוון הה"ד מזבח אדמה תעשה לי וכו' ושזיב ליה בההוא עפרא מחבוט הקבר. ובדם מילה שזיב ליה משחיטת מלאך המות וכו' עש"ב

אשרינו מה טוב חלקנו שנתנו לנו מצות כאלו סגוליות לינצל בהם מכמה עונשים והיו על מצחינו לרצון:

ריד

ישם דף י"א ז"ל ולית בר נש יכיל למיכל בנהמא דאורייתא דאתמר בה עץ חיים היא עד דזריק קושיין מהלכות ואית הלכה דכל קושיין דילה אינון כאילנא דקליפה דיליה וקנה דיליה ועציו ועלין ואיבא כולהון שוין למיכל ועליה אתמר נרד וכרכום קנה וקנמון וכו'. ובגין דא לאו כל קושיין שוין ע"כ. תן ידידי דעתך לזה. הפוך בה והפוך בה דכולא בה כמ"ש באבות דבזה עומד האדם על האמת אמתתה של תורה:

רטו

בתקוני הזוהר תקונא עשיראה דף כ"ה ע"ב וז"ל על ארבע כנפות כסותך אשר תכסה בה דאיהו כגוונא דמעיל האפוד דפעמונים ורמונים אינון לקבל חוליין וקשרין. שולי המעיל אינון כנפי מצוה ואינון ה' קשרין לקבל שמע ישראל ה' אלהינו ה'. דאינון לקבל ה' נימין דכנור דדוד דהוה מנגן מאליו י"ג חוליין כחושבן אחד דקלא דנגונא סלקא באחד ודא חי' בין חוליין וקשרין לכל שטר סלקין ע"ב ודא איהו והוכן בחסד כסא. חסד ע"ב. כל מאן דאתעטף בעטופא דמצוה כאלו אתקין כורסייא לקב"ה דאנון יא' הד' ונ' הי' וכו' ע"ש אמר הדך' דע את אלהי אביך ועבדהו ראה עד היכן מגיעין הדברים זכור ואל תשכח:

רטז

בתקונא חד ועשרין דף מ"ז ע"א מקולות מים רבים אלין ז' קלין ז' שמהן דמתפלגין לז' נהרות וכלהון מתפלגין בההוא נהר דנפיק מעדן ואינון בהבו לה' שבע אינון דאזלין על ז' שמהן דאינון אבגיתץ' ואינון ז' ספירן קול ה' על המים דא חסד ואיהו אבגיתץ' דמתמן מיא דאורייי' קול ה' בכח דא קר"ע שט"ן ודא גבורה קול ה' בהדר דא נגדיכ"ש ודא תפארת כסאו כשמש נגדי וביה אתמר למשה נגד כל עמך אעשה נפלאות. קול ה' שובר ארזים דא בטרצת"ג ודא נצח. קול ה' חצב להבות דא חקבטנ"ע ודא הוד. קול ה' יחיל מדבר דא יגלפז"ק דאיהו יסוד הר סיני. קול ה' יחולל אילות דא שקוצי"ת ודא מלכות דעלה אתמר למנצח על אילת השחר וכו' ע"ש ונראה דעל זה תקינו מתקני התפלה בליל שבת לומר מזמור לדוד הבו לה' בני אלים וכו' ולומר אחריו אבגיתץ' וכו':

ריז

שם דף נון' ע"א והא אוקמוהו חי ה' שכבי עד הבוקר בחי' דאיהו כליל חי' ברכאן דצלותא שכבי עד הבקר. עד ההוא נהרא דבההוא זמנא צלותא תהא נהרא בלבא ובעיינין ובגין דבחי' ברכאן דצלותא תלייא פורקנא. וביה אתגלייא דאיהו יסוד חי עלמין אתמר ביה והיו עיני ולבי וכו' והיו עיני ולבי אדכיר עיינין ולבא בגין דצריך בר נש בצלותיה למהוי עינו לתתא לגבי נשמתא דאיהי שכינתא דאיהי אסורא בגלותא. ולביה לעילא בקב"ה. ורזא דמלה עיני תמיד אל ה' כי הוא יוציא מרשת רגלי וכו':

אמר הדר' כל אדם חזו בו אנוש יביט מרחוק דברי הזוהר המאירים ומזהירים. עונים באימה ואומרים דפורקנא תליא בחי' ברכאן דצלותא. ראו אחי ורעי כמה גדלה מעלת התפלה לכן צריך האדם ליתן לב לזה. ויתן דעתו על מבטה שפתיו שיצאו חנונים בכוונת הלב מלב עמוק כמטרה לחץ ועי' בזוהר פרשת מצורע דף נ"ה וז"ל כל מלה ומלה דצלותא דאפיק בר נש מפומיה סלקא לעילא ובקעא רקיעין ועלאת לאתר דעלת ותמן אתבחנת ההיא מלה אי היא מלה דכשרא. אי לא. אי היא מלה דכשרא עאלין לה קמי מלכא קדישא למעבד ריעותה. ואי לא סאטין לה לבר, ואתער בההיא מלה רוחא אחרא וכו' ע"ש הרי ידענו שכל מלות שיצאו מפינו יבאו לידי מבחן כיצד נעשין וכיצד היתה הוייתם. לפני מי שאמר והיה העולם הבוחן לבות וכליות אלהים צדיק. וכן איתא ג"כ בזוהר בשלח דף ס"ג ע"ב וז"ל ממעמקים קראתיך ה'. הכי תאנא כל מאן דמצלי צלותת קמי מלכא קדישא. בעי למבעי בעותיה ולצלאה מעומקא דליבא בגין דישתכח לביה שלים בקב"ה ויכוין לביה ורעותא והכי תאנא כל בר נש דבעי בעותיה קודם מלכא בעי לכוונא דעתא ורעותא מעיקרא דכל עיקרין. לאמשכא ברכאן מעומקא דבירא דכולא. בגין דינגיד ברכאן ממבועא דכולא ומאי הוא. ההוא אתר דנפיק מניה ואשתכח מניה ההוא נהר. דכתיב ונהר יוצא מעדן. וכתיב נהר פלגיו ישמחו עיר אלהים. ודא אקרי מעמקים עומקא דמלה. עומקא דבירא דמבועין נפקין מניה. ונגדין לברכא מלה ודא הוא שירותא לאמשכא ברכאן מעילא לתתא. אמר ר' חזקיה כד עתיק סתימאה דכל סתימין בעי לזמנא ברכאן לעלמין. אשרי כולא ואכליל כולא בהאי עמיקא עילאה. ומהאי שאיב ואתנגיד בירא דנחלין ומבועין אתנגידו מניה ואתשקיין מניה כולהו. ומאן דמצלי צלותיה בעי לכוונא ליבא ורעותא לאמשכא ברכאן מההוא עמיקא דכולא. בגין דיתקבל צלותיה ויתעביד רעותיה וכו' ע"ש. ולכן אנשי לבב שמעו לי ודברי קדש הנאמרין למעלה ראש קשרם על לבך תמיד וקודם כל תפלה ילמוד דברי הקדש. הללו מדברי תורה והללו

מדברי סופרים מעומקא דלבא וישימם לנגד עיניו. אל יליזו מעיניך לשמור משמרת הקדש בקדושתן הן עומדין. העומדין ברומו של עולם והיו עיניך ולבך שם כל הימים:

עוד איתא בתקונים תקונא תרין ועשרין דף ס"ד ע"ב ז"ל שמיני כחותם על לבך. דא נשמתא דאיהי חקוקה בכורסייא בזמנא דאיהי אתערת לתתא בצלותא. כרסייא אתער לעילא וכו' בזמנא דאתערת איהי בצלותא לתתא ד' סטרין דעלמא עמה וכו' ע"ש:

עוד איתא בזוהר פרשת תרומה דף קע"ח ע"א וז"ל כד מרחשין בשפתיה פתגמי צלותא בזכיותא ובנקיות דעתא (ר"ל בלא מחשבה זרה) וכו' וכד בעי ב"נ לסדרא צלותיה למריה ושפוותיה מרחשן בהאי גוונא מתתא לעילא לסלקא יקרה דמריה לאתר דשקיו דעמיקו דבירא נגיד ונפיק. לבתר ינגיד לאמשכא מלעילא לתתא. מההוא שקיו דנחלא לכל דרגא ודרגא עד דרגא בתראה. לאמשכא נדבה לכולא. מעילא לתתא. לבתר בעי לקשרא קשרא בכולא. קשרא דכל מהימנותא ויעבדון כל משאלוהי. בין שאלתא דצבורא. בין דיחידא ושאילתא דאית לב"נ לשאלא ממריה. הן מסודרות בט' גווני אית באלפא ביתא. ואית באדכר מכילוהי דקב"ה רחום חנון ארך אפים וכו' אית בשמהן יקירין דקב"ה כגון אהיה' יה' יהוה אל אלהים יי' צבאות שדי אדני אית בעשר ספירן כגון מלכות יסוד הוד נצח תפארת גבורה חסד בינה חכמה כתר אית באדכרא צדיקייא כגון האבות והנביאים והמלכים. אית בשירות ובתשבחות דאית בה קבלה אמתית וכו' ובכל ט' גווני אלין. צריכה כוונה גדולה ואי לא עליה קרא דכתיב ובוזי יקלו. ובכוונת אמן דהוא כליל תרין שמהן הויה' ואדנות' הויה' גניז באדנות' והוא רמוז וה' בהיכל קדשו הס וכו'. (ונ"ל דר"ל מפני שאנו כשמזכירין שם הויה' מבטים בשפתינו שם אדנות ולכך קרי הויה' גניז באדנות שאנו מבטים) יעו"ש:

עוד איתא בפרשת מצורע דף נ"ה אלא הכי תנינן כל מלה ומלה דצלותא דאפיק ב"נ מפומיה סלקא לעילא ובקעא רקיעין ועאלת לאתר דעאלת ותמן אתבחנת ההיא מלה. אי היא מלה דכשרא. אי לא. אי איהי מלא דכשרא עאלין לה קמי מלכא קדישא למעבד רעותה. ואי לא סאטין לה לבר. ואתער בההיא מלה רוחא אחרא וכו' ע"ש. ולכן כמה אד צריך ליזהר אזהרה אחר אזהרה במלות ובתיבות התפלה שיוצאין כתיקונן ובכוונת הלב. שיצאו מעומקא דלבא שהרי ידענו שעתיד שתבא כל מלה לידי מבחן. כיצד נעשית וכיצד היתה הויתה לפני מי שאמר והיה העולם הבוחן לבות וכליות אלהים צדיק:

וזה לשון הרוקח וכשאתה מתפלל הכנע לבך והשפל רוחך וחשוב עונותיך וכוין בתפלתך בדמע לבך ויכונו מחשבותיך על מה שאתה מוציא מפיך ואל תמהר וכוין דעתך פן תכזב בתפלתך כשתהרהר מחשבות אחרות ותאמר לבסוף יהיו לרצון אמרי פי וכו':

ריח

דע שהא שאמרו רז"ל אין תורמין אלא מן המוקף אינה לעכובה אלא לכתחי' כן מוכח מהא דעירובין פרק בכל מערבין ל"ב ע"ב. וקאמר בש"ס ר' סבר ניחא ליה לחבר דלעביד הוא איסור קלילא דהיינו שלא מן המוקף. ולא נעביד עם הארץ איסורא רבה דהיינו לאכול טבלים ע"ש. ואי אמרת לעיכובא ועדיין הוא טבל א"כ מאי אהני ליה החבר במעשיו אלא על כרחך לומר אינו לעיכובא ודו"ק:

ריט

מנין שעונין ברוך הוא וברוך שמו כשמזכירין שם השם כשמברכין שנא' כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו ומנין שעונין אמן אחר המברך שנא' וברוך שם כבודו לעולם וימלא כבודו את כל הארץ אמן ואמן. עי' פי' רש"י בחומש על פסוק זה כי שם ה' אקרא דברים ל"ב ג' עש"ב.

רך

איתא בברכות נ"ה ע"ב פתח אידך ואמר האי מאן דעייל למתא ודחיל מעינא בישא לנקוט זקפא דיידא דהיינו הגודל דימיניה בידה דשמאליה. וזקפא דידא דשמאליה ביד) דימיניה ולימא הכי אנא פלוני בר פלוני מזרעא דיוסף קא אתינא דלא שלטא ביה עינא בישא שנאמר בן פורת יוסף בן פורת עלי עין. א"ת עלי עין אלא עולי עין ע"ש:

והקשו העולם הא תינח אם מזרעא דיוסף. ואם הוא משבטי יה שאינם מיוסף מאי איכא למימר והא מחזי כשקרא:

ואני אומר כי זה הוא כעין לחש שלוחש מלות אלו לא יזיק לו עין הרע שכל הלוחשים שמוזכרים בש"ס גם זה הוא לחש בעלמא שאם אומר לחש זה אינו ניזוק.

עוד אפשר לומר אנא מזרעא דיוסף או מסטרא דדכורא או מסטרא דנוקבא וכשהותרו השבטים לבא זה לזה נתערבו השבטים זה לקח מזה וזה לקח מזה עד שכל אחד ואחד הוא מסטרא דנוקבא מיוסף ומכל השבטים האחרים וק"ל. (כתוב לאמר ח"י לתשרי תרצ"ה) ועי' לקמן אות רכ"ח מש"כ שם:

רכא

כתיב ה' הוא האלהים וכו' ונ"ל דר"ל שהשם היא מדת הרחמים הוא האלהים ור"ל שהשם בקריאתו ובכתיבתו שעולה גימט' צ"א הוא כמספר האלהים ור"ל כמו שהשם

הוא מדת הרחמים כן האלהים הוא מדת הרחמים שהדין שעושה כמו בן המייסר אותו אביו אינו להנקם ממנו ח"ו כי אם להכשירו ולתקנו שיהא ראוי לקבל טובו כי רוצה בתקנתו והיינו שאומרים הוא אבינו הוא מלכנו כאב את בן ירצה כן ירצנו אמן. כ"ה לתשרי ופועל ידיו תרצ"ה:

רכב

מעובדא דר' ירמיה ורב שהובא בברכות י"ד ע"ב משמע מש"ס דקא' שאני ר' ירמיה דתלמיד חבר הוה והיינו דאמר ליה ר' ירמיה לרב מי בדלת וכו' ולא אמר ליה מי בדיל מר. משמע אי קאמר מר בידוע שהוא רבו. אלא שאין נראה כן מכמה מקומות בש"ס. הראשונה ממציעה ע"ה ע"ב והכי איתא התם אמרו ליה רבנן לרב אשי קא מקיים רבינא כל מאי דאמור רבנן. שלח ליה בהדי פניא דמעלי שבתא לישדר לי מר יוד' זוזי דאתרמי לי למזבן קטינא דארעא שלח ליה ניתי מר סהדי ונכתוב כתבא וכו'. שלח ליה כ"ש מר וכו' הרי שור לפניך תרתי דסתרי הדדי וכן מצינו בברכות ה' אמר ליה רב לרפרם בר פפא לימא לן מר מהני מילי מעלייתא וכו' והתם לא שייך לומר שרפרם הוא רבו של רבא. שהרי רבא ואביי הם חברים מקשבים ומצינו שרב פפא אביו של רפרם שאל מאביי ברכות נ' וקאמר הש"ס התם אמר ליה רב פפא לאביי מאי שנא ראשונים דמתרחיש להו ניסא. ולפ"ז אי אפשר לומר שרפרם בנו יהיה רבו של רבא:

אלא נראה דזה לא שמה מתייא דאפשר שאין אביו דרפרם בר פפא רב פפא דסתמא דתלמודא ויש להוכיח כן מדלא קאמר הש"ס א"ל רבא לרפרם בר רב פפא ש"מ דפפא אביו דרפרם אינו רב פפא. ועוד ראיה ממסכת פסחים ל' א"ל רבינא לרב אשי הני סכיני דפסחא היכי עבדינן להו וכו' א"ל תינח מר דאפשר ליה וכו'. ועוד ראיה מחולין קל"ב ע"ב רבא ורב ספרא אקלעו לבי מר יוחנא וכו' אתא לקמיה דרב יוסף א"ל דילמא משום דעברי אשמעתתא דמר אקריון הכי וכו' וכי אמרי אנא למאן דלא אפשר ליה מר הא אפשר ליה עש"ב. וכן יש ראיה מש"ס שם פ"ו ע"ב רב הונא בריה דרב נתן אקלע לבי ר"נ וכו' אמרו ליה מה שמך א"ל רב הונא. אמ"ל ניתב מר אפוריא יתיב וכו'. הרי אפילו לא היו יודעין אותו קרו ליה מר ע"ש. וכן יש ראיה מברכות ע"ג רבי זירא חלש על לגביה רבי אבהו קבל עליה אי מפתח קטינא חריך שקי עבידנא וכו' כי מטא למשרי א"ל לר' זירא לשרי לן מר אמ"ל לא סבר לה מר להא דרבי יוחנן דאמר וכו':

לכך צ"ל בהאי עובדא דרב ור' ירמיה דכוונת הש"ס לומר היינו דלא דק בלישניה לומר לו מר דאלו היה רבו מובהק היה צריך לדייק בלישניה ולומר לו מר ולעולם אפי' אינו

רבו משום דרך כבוד נוהגים כבוד זה עם זה משום יהיה כבוד חברך חביב עליך כשלך ולהחשיבו בעיניו שהוא גדול ולהרבות שלום בעולם איזהו מכובד המכבד את הבריות.

רכג

כתיב טוב אחרית דבר מראשיתו הפשט לא יופשט שאחרית דבר הוא טוב והגון יותר מראשיתו כמו בריאת עולם שסוף בריאתו חשוב והגון יותר מראשיתו. וכמו מי שרוצה לתקן מגדל של עץ מביא נסרים של עץ וחותך הדפים חתיכות חתיכות ונראה מתחלה שהוא מקלקל ואחר כך כשהוא מתאימם ומחברם אז תראה פעולתו שהיא נאה ויפה וכמו מי שרוצה לעשות חלוק או מלבוש מביא יריעה ומחתכה חתיכות חתיכות כנראה שהוא מקלקל ואחר כך כשהוא מחברה ותופרה נעשה מלבוש נאה ויפה וכיוצא בזה: **עוד** יש לפרש ע"פ מה שאמרו רז"ל בוצין בוצין מקטפיה ידיע ור"ל שאחרית דבר כשהוא טוב נודע מראשיתו מתחלתו שיהיה אחריתו טובה:

רכד

איתא בילקוט השמעוני פר' תולדות רמז ק"י שש זוגות ששנותיהם שוות רבקה וקהת לוי ועמרם. יוסף ויהושע. שמואל ושלמה. הלל הזקן ור' יוחנן בן זכאי. משה רבינו ורבי עקיבא:

רכה

עוד איתא שם כל מי שהוא מקבל פני זקן כאלו מקבל פני שכינה ש' ותלך לדרוש את ה'. למדרשו של שם.

רכו

עוד איתא שם רמז קי"ו בסוף הפרשה הנז' למה נדמה עשו הרשע ואליפז וכו' ונבוכדנצר וכו' לאחד שמצא כסות וכו' לא בשכר מרודך שנהג כבוד באבינו שבשמים יצא ממנו נבוכדנצר וכו' נ"ל שהוא טעות סופר מרודך הוא בנו של נבוכדנצר ולא נבוכדנצר בנו של מרודך וכמו שפירש רש"י ומצודות דוד בפירושם על דניאל סי' ה' ע"ש דפירשו דמרודך בנו של נבוכדנצר ע"ש. ועל כן צריך לומר לא בשכר נבוכדנצר שנהג כבוד באבינו שבשמים (בענין האגרת ששלח באלאדן בן בלאדאן לחזקיה) יצא ממנו מרודך וק"ל:

רכז

מפני שהרב בעל ספר מאור השמש דבר בקדשו ויפה אמר תנן באמרות טהורות על פסוק הכתוב בתורה ועניתי ואמרת לפני ה' אלהיך ארמי אובד אבי וירד מצרימה דבר ויקרא אר"ש דברים העומדים ברומו של עולם במוסרו מוסר השכל ליהנות בהם בני אדם. לכן אני צריך לקבוע כיון בכאן ולהעתיק את דבריו שכתב וז"ל והנראה בזה שהתורה הקדושה באה לפקוח עינים לפני האדם. לאשר האדם כל ימי חלדו יסובבהו תלאות שונות שאינן דומות זו לזו. ואין לך אדם שאין לו שעה דחוקה. ושעה מרווחת. אמנם האיש הנבון אם יביט בעינא פקיחא. על כל מאורעי ומקרי הזמן המתהפכים עליו יראה בעיניו ולבו יבין. כי הכל הוא לטובה מלפני השי"ת להטיב באחריתו על כן ראוי שיקבלם בסבר פנים יפות. ואל יקוץ בהם. אמנם ירדוף לדעת ולבא על אמיתת טובתו על מקרים האלו. והשם יבינהו ויראהו הטובה ההיא. וגם שכרו הרבה על שהאמין בה' וחשבה לו לצדקה. ומי שאין עושה כן. לא טוב עשה והנה יעקב אבינו ע"ה עברו עליו עקין סגיאין שהוכרח לברוח שדה ארם. מפני עשו אחיו. וגם שם היצר לו לבן בכמה עניינים. ומרוב צערו דבר בפיו. ואמר נסתרה דרכי מאלהי כמו שדרשו חז"ל וכו' דקאי על יעקב ע"ה ונענש ע"י זה במכירת יוסף וכו' והנה באמת כל מקראות יעקב אבינו ע"ה היה כוונת השי"ת לטובה והיה אחריתם לטובה. וכמו כן כל מאורעות אשר יסבב השם לכל אדם. לטובה הם מאתו יתברך כי כל מגמתו להיטיב לברואיו. והטובה ההיא האדם פי דעתו ידמה שמטרדת אותו מעבדות השם (כפי אותה שעה שמצטער מימנה) ולא יישר בעיניו לקבלה וגם בזה צריך שלא יהיה כפוי טובה ולא יבעט חלילה בטובת המקום עליו. אמנם נכון הוא שידע כי הכל הוא לטובתו ניתן לו אף שלפי דעתו הוא מוטרד עי"ז מעבדות השם. ובאם יבקש להוודע לו טובות המקום וישתדל על זה יפקח ה' את עיניו ויבין טובתו האמתית עש"ב:

ולכן טוב שתמיד יהיו דברים אלו הן הנאמרין בין עיניך. זכור ואל תפר ברית הדברים אשר ראו עיניך פן יסורו מלבבך כל ימי חייך כי חיים הם למצאיהן. ולכל בשרו מרפא. כי בזה לא יצטער האדם על מאורעותיו כל ימי חייו כי הם סמים של הרופא כי מרים הם בתחלתם והם באמת הנותנים רפואה ותעלה לחיי בשרים. וטוב אחרית דבר מראשיתו שמחזרים האדם לנערותו שלא ישתומם ולא יתבהלו רעיונותיו עליו באותו מצב כי ה' נצב עליו להטיבך באחריתך:

רכח

איתא בשבת דף ל"א ע"א אמר ריש לקיש מאי דכתיב והיה אמונת עתך חוסן ישועות חכמה ודעת. אמונת זה סדר זרעים. עתך זה סדר מועד חוסן זה סדר נשים ישועות זה סדר נזיקין. חכמה זה סדר קדשים ודעת זה סדר טהרות יראת ה' היא אוצרו וכו' ע"ש. נ"ל הא דנקט עתך זה סדר מועד ולא נקט מועדים כשאר בבות. נ"ל משום דהכתוב כתב עתך ולא עתיך שהוא לשון רבים. ועוד משום דמועדים נאמר על מועדי ה' כדכתיב מועדי ה' מקראי קדש. וכתיב וביום שמחתכם ובמועדיכם וכו' שהם מועדי ה' שניתנו לשמחה. אבל מועד כולל כל עת כמו מועד לכל חי וכמו שכתוב ירמיה מ"ו קראו שם פרעה מלך מצרים העביר המועד שהוא לשון עת המיועד. ולכן לא נקטו בלשונם מועדים אלא מועד כדי להודיע לנו שסדר זה הוא מועד לכל חי שהוא לשון עת שכולל לכל העתים לטובה ולהפכו עת לבכות ועת לרקוד כמו סדר מועד קטן וסדר תענית וכיוצא בזה. ועי' לספר מים חיים סי' ל"ה מש"כ בזה יצ"ו:

רכט

פרשת מקץ מ"ד יו"ד ויאמר גם עתה כדבריכם כן הוא אשר ימצא אתו יהיה לי עבד וכו'. קשה שאין זה כדבריהם שהם גזרו אומר אשר ימצא אתו מעבדיך ומת וכו' עי' מש"כ בזה בספרי הקטן לך דוד. והן היום שמעתי (מהשד"ר כמוהר"ר סעדיה הכהן כולל ממערבא דידן י"ץ הא לן) דבר נכון בזה והוא שמה שגזרו הם אומר' אשר ימצא אתו מעבדיך ומת הכי פירושה שכיון שהשגם כמו שכתוב בפסוק ואו' וישגם וידבר את הדברים האלה הם השיבו ויאמרו אליו למה ידבר אדני כדברים האלה שנראה מדבריך שכיון שלא מצאת הגביע ודאי אנחנו שגנבנו אותו ולא אדם אחר מעבדיך המשרתים לפניך והיו אומרים חלילה לעבדיך ור"ל וכי חלילה לעבדיך מעשות כדבר הזה ולא תתלה בעבדיך המשרתים לפניך. אדרבא היה לך שלא לחשוד אותנו בזה. הן כסף אשר מצאנו וכו' וא"כ יותר היה לתלות בעבדיך ולזה גזרו אומר אשר ימצא אתו מעבדיך ומת. שבני נח אזהרתם זו היא מיתתם. וגם אנחנו אם נמצא אתנו נהיה לך לעבדים כדין תורה שאם אין לו ונמכר בגניבתו ועם זה יבא הכל על נכון.

רל

התוספות בפרק כיצד מברכין דף מ"ה ע"א ד"ה דחנקתיה אומצא ע"ש שהביאו הרמב"ם ז"ל בפרק שמיני מהלכות ברכות עש"ב:

רלא

הנה מדברי הש"ס תענית י"ג ע"א דקאמר אמר רב חנא בר קטינא לא נצרכה אלא לחמי טבריה ע"ש. משמע דמותר לאשה לטבול בחמי טבריה ולא גזרינן בהו ואפילו כל המקוה דהיינו מ' סאה כולו מחמי טבריה מותר. ועי' מור"ם ז"ל בהג"ה ביו"ד סוף סימן ר"א סעיף ע"ה ע"ש ודו"ק. ועיין בש"ע א"ח סי' שכ"ו סעיף א':

רלב

מהש"ס דמנחות דף מ"ג ע"א דקאמר תניא אידך וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' כיון שנתחייב אדם במצוה זו נתחייב בכל המצות כולן ופירש רש"י כיון שהאיר היום נתחייב בכל המצות דרוב מצות נוהגות ביום ע"ש. לכן יש ליזהר שאם נזדמנה לאדם מצוה יזדרז לעשותה ביום וכתיב ביום צותו וכו' כגון קביעות מזוזה פדיון הבן. וכגון עשיית ציצית בנקבי הטלית וכריכותיו וקשריו וכו' וכיוצא. ועי' בקונטריס היחיאלי בבית אדם הני מזוזה סי' ד' דף ס"ט ע"א סעיף א':

רלג

כמהין ופטריות עי' ברכות ט"ל רוב העולם קורין להם בערבי תרפא"ס פק"ע והוא על פי פירוש הערוך אות כ' שפירש וז"ל כמהין ופטריות ברכות ט"ל על הכמהין ועל הפטריות אומר שהכל עירובין כ"ז. וגידולו מן הארץ למעוטי כמהין ופטריות הוא לשון ישמעאל שכך קורין לכמהין כמא"ה ולפטריות פק"ע א"כ יפה פירש וכמהין גדלים תוך הארץ אחר חפירתם נראים. אבל הפטריות גדלים על הארץ עכ"ל. וא"כ הגדלים תוך הארץ ואינם נראים עד אחר חפירתם הם הנקראין כמיהין שהם הנקראין בלשון ער"ב תרפאס. ונ"ל שהוא מלשון התר פס ידך גם כאן צריכין לפתח עליהם את הארץ שמכסית עליהם ולהתירם מתוכה כמו שדרשו רז"ל על פסוק לך התרפס ורהב רעך התר פס וא"כ גם כאן התר עליהם מכסה ארץ. או אפשר מלשון יהי פסת בר בארץ. והיינו התר פס ר"ל פסת בר שהם בתוך הארץ התר עליהם הארץ ואז תוכל ללוקחם ועי' בספר מים חיים להרב ידידנו אהובינו להרב המופלא כקש"ת כמוהר"ר יוסף משאש י"ץ מה שכתב בזה עיין עליו.

רלד

ספר המזלות סי' טב"ת סא"ב מע"ק גד"ר. נ"ל הא דקרו למזל אדר דגים בלשון רבים דמשמע שני דגים וכן ראיתי באמת בקאלאנדרייר של חכמי פרי"ש שבחדש אדר מצויירים במזלו שני דגים נ"ל שמשום דיש בשנה מעוברת שני אדרים אדר א' ואדר ב' כנגד שני דגים ולכך קרו למזל אדר דגים לשין רבים דכמו מזל סיון הוא מזל תאומים ואמרו חכמים שהוא מורה על השניות דהיינו ב' לוחות העדות תורה שבכתב ותורה שבעל פה כן מזל דגים מורה על שני אדרים. ועי' מה שכתבתי בספר קרית חנה דוד בחלק ראשון סי' צ"ב עש"ב מה שכתבתי בשם הלבוש ובשם הרב יערות דבש והרב מנות הלוי עש"ב:

רלה

בזוהר פרשת ויקהל דף קצ"ה ע"ב ר' אלעזר ור' יוסי הוו יתבי ליליא חד ומתעסקי באורייתא עד לא אתפליג ליליא. אדהכי קרא גברא. בריכו ברכתא וכו'. עי' בניצוצי אורות שפירש וז"ל פי' הנותן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה. פי' בין חלק לילה הסמוך ליום ובין חלק השייך ללילה וזה אמצעית הלילה כי חלק ראשון שייך ליום שלפניו ולפיכך אנו אומרים בין יום תחלה ואחר כך ובין לילה. (אחי' כאן מפורש כדברי האר"י זצ"ל שיכול לברך הנותן לשכוי בינה. בלילה. הפך מש"כ מר"ן בש"ע א"ח סוף סימן מ"ז. ונתפשט המנהג כהאר"י ז"ל מאי"ן) ע"ש:

רלו

הא שאומרים במוש"ב או"א החל עליו את ששת ימי המעשה הבאים עלינו לשלום וכו'. פירש הרד"א וז"ל ויש מפרשים שהוא מלשון התחלה כמו החלותי תת לפניך. ויש מפרשים שהוא מלשון יחולו על ראש יואב. וכן בדברי חז"ל יו"ט שחל להיות בשבת וזהו הנכון עש"ב. ור"ל כמו שמסיים הבאים לקראתנו לשלום דהיינו יחולו עלינו ששת ימי המעשה לשלום וכו'.

רלז

איתא בזוהר פרשת צו דף ל"ה ע"א פתח ר' אלעזר ואמר ואשים דברי בפיך וכו'. מכאן אוליפנא דישראל אקרון בשמא דציון דכתיב ולאמר לציון עמי אתה. וחמינא דכ"י אקרי בשמא דציון דכתיב ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה וכו' ע"כ. והנה צריך להתבונן

מהא דתקנו לנו בחתימת רצה לומר המחזיר שכינתו לציון. דמשמע דציון לחוד ושכינה לחוד. וצריך לומר דהתם קאי כפשטה דהיינו עיר דוד שהיא ציון עיר דוד. או דקאי להחזיר שכינה לישראל דאקרו ציון כמ"ש בזוהר ולאמר לציון עמי אתה שהם ישראל כמ"ש בזוהר מתחלה.

רלח

ראיתי בהריטב"א בפירושו על ההגדה בפסוק ובמופתים זה הדם. וכו'. וז"ל ובמדרשו של ר"ש שהיו נעשים מים כאש שורף. ומתמלא כל העיר עשן מהם שנאמר דם ואש ותמרות עשן עכ"ל ע"ש והוא באמת חידוש ומופת הוא בעיני שהמים המכבים את האש נעכר ונעשה דם וכאש שורף ויעל עשנו כעשן הכבשן. והיינו שאמרו רז"ל שכל מכה ומכה היתה של עשר מכות דהיינו כזה וכיוצא בזה גדול אדוננו ורב כח לתבונתו אין מספר כי אין מספר לגדודיו:

רלט

ראיתי בהרב רבינו בחיי פרשת כי תזריע על פסוק והיה בעור בשרו לנגע צרעת וכו' וז"ל ונסמכה פרשה זו של נגעים לפרשת יולדת. ללמדך שכל מי שאינו נשמר מן הנדה יהיה הולד מצורע. ונמצא בספרי חכמת הטבע גם רז"ל דרשו כן. כל מי שישמש עם האשה ביום ראשון לנדתה יהיה הולד מצורע לעשר שנים. ואם הוא משמש לשני ימים לנדתה יהיה מצורע לכ' שנה ואם משמש בשלשה לנדתה יהיה מצורע לשלשים שנה וכן עד לשבעה ימים. ואם ביום שביעי יהיה מצורע לשבעים שנה. מכאן שיש סמיכות הפרשיות שבתורה זו לזו עיקר גדול וחכמה מפוארה הן בחכמת הטבע. הן בשאר החכמות שהתורה כלולה מכולן ע"כ ע"ש. ופשוט דכוונת רז"ל דכשיגיעו לזמנים הללו אז יהיה מצורע דאם לא כן יהיה המאוחר חמיר ודו"ק:

רמ

ראיתי בתוס' תענית דף י"א ע"ב ד"ה לן בתעניתו וכו' בסוף הדבור שהביאו דברי הטור א"ח סי' תקס"ה והוא תימא. ואפשר לומר שהם דברי איזה מגיה שהמדפיס מצא זה על הגליון והכניסם בדברי התוס'. וע"ל אות רל"א:

רמא

כתב הרב אבודרהם בסדר ברכת המזון ופירושה וז"ל הצריך לענייננו וקבלתי מרבותי כי בשבת י"ל מגדול ישועות מלכו בואו'. ובחול מגדיל ביוד'. ונ"ל הטעם מפני שהשבת הוא מלך גדול כנגד החול ומגדול הוא מלא בוא"ו. וחולם בואו'. הוא מלך גדול וכו' ע"ש:
עוד ראיתי לאחרונים שכתבו דגם בר"ח צ"ל מגדול ואתנח סימנא חדש ושבת קרוא מקרא ונ"ל דהכוונה בסימן זה הוא כך משום דבתהלים כתוב מגדיל ישועות מלכו קרי וכתיב אבל בנביא כתוב מגדיל וקרי מגדול והסימן מורה על הקרי דהיינו אם למקרא ולא על המסורת דהיינו על הכתיב. ואיזה כתוב שיש שנוי בין המקרא למסורת הוא שכתוב בנביא שכתוב מגדיל וקרינן מגדול. וקאמר חדש ושבת קרוא מקרא דהיינו מגדול בין בשבת בין בר"ח קרינן מגדול וק"ל. י"ד לטבת תרצ"ו:

רמב

תפילין אמרו כשיגיע ליוצר אור ימשמש רק בתפילין של יד וינשק. עיין עליהם. ונ"ל הטעם משום דתפלת יוצר אור וכו' נקראת תפלה מיושב והיא כנגד תפילין של יד שהנחתו מיושב ג"כ ולכך לא ימשמש רק בתפילין של יד ולא בשל ראש שהנחתו מעומד כנגד תפלת י"ח שהיא בעמידה ודו"ק. י"ח לטבת תרצ"ו:
ומטעם זה אנחנו מניחין תפילין של יד מיושב ותפילין של ראש מעומד. ועי' בזוהר במדבר דף ק"ך ע"ב:

רמג

מצאתי באמתחתי כתוב ששאל לי ידידינו החה"ש כמוה"רר חיים אטבול ז"ל וז"ל למי שתורתו אומנותו ה' אלהיו אתו. החכם השלם והכולל אור גולל. הרב כמוהר"ר דוד הכהן סקלי נרו' יחי שמו לעולם. חי ובריא אולם וצדיק יסוד עולם. שלים כנאה ויאה לרו"מ. אמצא חן בעיני כת"ר להודיענו דעתו הנשגבה. מה היא כוונת מהרש"ך הרב המחבר אבי העזרי בביאורו על הראב"ע ז"ל ויקרא כ"ה פסוק כ"ה בד"ה ימוך מהפעלים השנים הנראים וכו' וכתב הרב העזרי ז"ל בפירושו על הראב"ע ז"ל וז"ל ולדברי שאר המדקדקים הוא מהכפולים כי משפחתו ובית אביו מכפולים ע"כ. על מה ירמוז מליו באומרו משפחתו ובית אביו. ושלמא דמר יסגי ע"ה חיים אטבול י"ץ ע"כ:
תשובה. נ"ל דהראב"ע סובר כי שורשו מוך ששני אותיות נראים. והואו' נח ביניהם והיינו דקאמר מהפעלים השניים הנראים. ונח ביניהם אכן הרב אבי העזרי בא לו'

כי שאר המדקדקים סוברים שהוא מהפעלים הכפולים ר"ל ששרשו מכך'. וזהו לשון מליצתו כי משפחתו ובית אביו מהכפולים. משורש מכך' יצא מך' והיינו משפחתו ובית אביו ודו"ק. עי' להרד"ק בשרשיו שורש מוך' ומכך' ע"ש. ופשוט. הצעיר דוד הכהן סקלי ס"ט:

רמד

עי' לעיל סי' צ' מש"כ שם על פסוק לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו ע"ש ונ"ל דע"פ זה יש לפרש הכתוב אזן שומעת ועין רואה ה' עשה גם שניהם דר"ל אזן שומעת מה שמבטה בפיו דהיינו שם אדנות' ועין רואה שם יהו"ה הכתוב לפניו ועיניו רואים באותיותיו ואינו מבטה אותו בשפתיו ועל זה סיים הכתוב ומפרש לן מהו זה. וקאמר יהו"ה עשה גם את שניהם שרואים באותיותיו ואינם הוגים אותיותיו אלא מכנים אותו באדנות ויפה אמר חנן שני ימים לחדש ניסן ביום רביעי בשבת שנת ואם תרו"ץ לא תכשל. אמרו חכמים בדיל רבה. אכול תלמידא:

ענין תערובות איסורין. עי' פרק שני דערלה. ובפרק שלישי שם דמשם יש ללמוד כמה הלכתא גברוותא לכל האיסורין שבתורה עי' שם בעינא פקיחא:

רמה

כתב הרב מדרש תלפיות ענף חן. לפני השלטון או מי שתרצה לבא לפניו שים ידך על מצחך ואמור ג' פעמים השיבה לי ששון ישעך ורוח נדיבה תסמכני בחון ומנוסה ע"כ.

עוד שם מצאתי למצוא חן בעיני מי שתרצה כשתהיא לפניו שים ידך הימנית למפרע על מצחך הבהן למטה והזרת למעלה ואמור בלחש האל ישמור אתכם ואותי על כלכם ויועיל ע"כ:

עוד שם לחן בבואך לדין אמור תפול עליהם אימתה ופחד וכו' ג' פעמים וקח קש מן הארץ ותשברהו בפניהם כאלו אתה מתעסק ע"ש דף רי"ח ע"ב:

רמו

עי' במור"ם בא"ח סי' תקפ"ה סעיף ד' ועי' באר היטב שם ס"ק י"ז שכתב משם מהרי"ל וז"ל דבית הקברות מקום מנוחת הצדיקים ומתוך כך הוא מקום קדוש וטהור. והתפלה מתקבלת יותר והמתפלל על קברי הצדיקים אל ישים מגמתו נגד הצדיקים אך יבקש מהשם יתברך שיתן עליו רחמים בזכות הצדיקים שוכני עפר ע"כ מהר"יל ע"ש.

רמז

כתוב בתורה פרשת משפטים כ"ד ז' ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. הנה בשבת פ"ח יש שקרא ערעור על זה ואמר עמא פזיזא דאקדימו פומייהו לאודנייהו ע"ש ואשר אנכי אחזה לי הוא שכוונו הם על מצות שקודם קיומם קדמה עשייתם כגון עשיית סוכה ותקונה ובניינה ואחר כך קיומה שבעת ימים תשבו בסוכות. וכגון מצות תפילין ומזוזות עשיית הגויל והקלף ועבודו וכתיבת מזוזותיו ובתים שלו ואח"כ הנחתו שהיא קיום מצותו וכגון עשיית טלית וציציותיו ואחר כך עטיפתו וכיוצא כאלה רבים לכך הקדימו נעשה לנשמע שהוא קבלת קיום המצוה כמו שכתוב וישמע אלהים אל לאה בראשית ל' י"ז דתרגם אונקלוס וקביל ה' צלותה ושם ל"ד י"ז דת"א תקבלון מננא ושם כ"ד:

רמח

מצינו דבר שהוא נע ונד שעבדוהו ע"ז. ואפילו לא בטלוה שמותר באכילה וכ"ש בהנאה: **תשובה** הם בעלי חיים הנעבדים אסורים לגבוה ומותרים להדיוט. עי' רבינו עובדיה מברטנורה בפרק שמיני דזבחים משנה א'.

רמט

ראיתי בספר בן איש חי פרשת בראשית בפסקי דינים אות ל' שכתב וז"ל בנוסח אתקינו סעודתא של הלילה לא יסיים ועתיקא קדישא וז"א אתייא לסעדא בהדיה וכן ה"ה בשל שחרית ומנחה וכו' ע"ש. ואני הד"ך אומר דהרואה בזוהר פרשת יתרו ברעיא מהימנא דף צ"ב בעיניו יראה דצריך לזמנא לון בהדיה בכל סעודה וסעודה וז"ל וכל חד כד איהו שלטא נטיל לחברוי וזמין לון בהדיה בההוא שולטנו דיליה וכד האי אתי לעלמא כלהו אתיין וזמינין בהדיה וכו' ע"ש:

רן

עי' בספר מצות השם פרשת כי תשא מצוה קי"ד שכתב וז"ל בשר נבלה או חלב מבהמה טהורה שבשלן בחלב אע"פ שלוקין על בשולן (בחלב) אין לוקין על אכילתן משום בשר בחלב שאין איסור בשר בחלב חל עליהם. שאין איסור חל על איסור שאין כאן לא איסור כולל ולא איסור מוסיף וכו' ע"ש ואני הד"ך כתבתי על הספר בגליון בזה הלשון תמוה שהרי נתוסף בו איסור הנאה וכיון דנאסר בהנאה הוי איסור בשר בחלב וחייב עליו

וי"ל שכיון שאיסור הנוסף אין בו מלקות דהיינו בהנאה אין בה מלקות לכן לא מיקרי איסור נוסף גביה עכ"ל. ולפום השתא נראה שאין זה אמת שהרי לקמן בפרשת עקב מצוה תכ"ט ת"ל כתב והנהנה באחד מכל אלו לוקה שתים וכו' ע"ש הרי דגם בהנאה יש מלקות ויש ליישב ועי' להרב פתחי תשובה יו"ד סי' פ"ז ס"ק ב' מש"כ בזה עש"ב. ועי' להרמב"ם בהלכות מאכלות אסורות פרק ח' הלכה ט"ז וז"ל כל מאכל שהוא אסור בהנאה אם נהנה ולא אכל כגון שמכר או נתן לגוי או לכלבים אינו לוקה ומכין אותו מכת מרדות והדמים מותרים ע"כ ע"ש:

רנא

עי' בספרי קרית חנה דיד ח"ב סי' ל"א מש"כ על דברי הלבוש א"ח סי' מ"ז סעיף ו' שכתב שברכת על דברי תורה שאנו מברכין בשחר בתחלת ברכות התורה. היא ברכה אחרונה שאנחנו חייבים לברך על סיום התורה של אתמול וכו' ע"ש מה שהשבתי על זה והן עתה אני מוסיף בה דברים ואומר עם קני כי בגמרא דברכות דף י"א מפורש יוצא דלא דכותיה והכי איתא שם דאמר רב חייא בר אשי זמנין סגיאין הוה קאמינא קמיה דרב לתנויי פרקין בספרא דבי רב. הוה מקדים וקא משי ידיה ובריך ומתני לן פרקין. מאי מברך אמר רב יהודה אמר שמואל אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק בדברי תורה ורבי יוחנן מסיים בה הערב נא וכו' ורב המנונא אמר אשר בחר בנו וכו'. אמר רב המנונא זו מעולה שבברכות התורה לפי שיש בה הודאה למקום וקילוס לתורה וישראל הילכך לימרינהו לתרוייהו עש"ב. ומדקאמר רב המנונא אשר בחר בני וכו' משמע להדיא דהברכה קאי על לימוד דמכאן ולהבא ולרב יהודה סובר שהברכה דמכאן ולהבא היא אשר קדשנו וכו' וצונו לעסוק בדברי תורה. ועוד דלפי דברי הלבוש אפילו אינו רוצה לקרות עכשיו אלא קם משנתו צריך לברך ברכה זו שכבר סיים למודו של אתמול:

רנב

בחק לישראל סדר בהעלותך יום ד' בגמרא סנהדרין מ"ג אמר רבי יהושע ן' לוי וכו' לעולם יקדים אדם תפלה לצרה שאלמלא לא הקדים אברהם תפלה לצרה בין בית אל ובין העי לא נשתייר משונאיהם של ישראל שריד ופליט נ"ל דרוצה לומר דתפלת אברהם היא מה שאמר הכתוב בראשית י"ב ח' ויעתק משם ההרה וכו' בית אל מים והעי מקדם ויבן שם מזבח ויקרא בשם ה'. ואלמלא לא הקדים תפלה זו אברהם אבינו לא נשתייר משונאיהם של ישראל שריד ופליט בזמן יהושע עם מה שעשה עכן דכתיב ביהושע ז'

ב' ויכו מהם אנשי העי כשלשים וששה איש וכו' וכתיב יהושע ח' ט' וישלחם יהושע וילכו אל המארב וישבו בין בית אל ובין העי מים לעי וכו' עש"ב:

רנג

כתיב זכריה סי' ב' ויראני את יהושע הכהן וכו' והשטן עומד על ימינו לשטנו נ"ל לומר דהנה ימין האדם שהוא מצד החסד יורה על מצות עשה והשמאל יורה על מצות לא תעשה האזהרות והדינין מסטרא דשמאלא. והשטן היה עומד על ימינו לקטרג עליו גם מצד ימין שעושה בו מצות עשה. לומר שלא היה עושה אותם בשלימות אלא בחסרות לשם יוהרא וכיוצא בזה ולכך געה בו השם ואמר הלא זה אוד מוצל מאש ואלו לא היה עושה המצות לשמה לא היה ניצול ולא עביד רחמנא ניסא לשקרי ח"ו לכך געה בו והשתיקו גם אויל יחריש חכם יחשב מי ישום אלם הלא אנכי ה' היודע מחשבות אדם ובוחן לבות וכו':

רנד

פרשת חקת כ' ה' לא מקום זרע ותאנה וגפן ורמון וכו'. נ"ל לומר הגם דבפסוק ארץ חטה וכו' הקדים בתחילה גפן לתאנה דשאני שם שבא לספר לנו שבח ארץ ישראל לכך הקדים המשובח ברישא. אבל הכא הקדימו המתבשל ברישא שהיא התאנה ואחר כך הגפן ואחר כך הרמון הוא אחרון בבישול לומר שהמקום הזה לא מקום זרע של חטה ושעורה ולא מקום תאנה שדרכו לבא בתחילת הקיץ ולא הגפן הבא אחריו ולא רמון הבא אחריו ועי' ברבינו בעל הטורים:

רנה

פרשת נשא ה' ט' וכל תרומה לכל קדשי בני ישראל אשר יקריבו לכהן לו יהיה. ופירש רש"י על זה וז"ל אמר ר' ישמעאל וכי תרומה מקריבין לכהן. והלא הוא המחזר אחריה לבית הגרנות ומה ת"ל אשר יקריבו לכהן. אלו הבכורים שנאמר בהם תביא בית ה' אלהיך איני יודע מה יעשה בהם ת"ל לכהן לו יהיה בא הכתוב ולימד על הבכורים שיהיו ניתנים לכהן ע"כ:

דע כי נאמר בפרשת משפטים (שנאמרה במרה דשבת ודינים במרה אפקוד והיא קדמה לכל) ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך ושם לא נאמר מה יעשה בהם ובא הכתוב בפרשת נשא ולימד על הביכורים שיהיו נתנים לכהן ואחר כך בא הכתוב בפרשת

קרח י"ח י"ג ולימד שאין זכות לו לכהן בהם עד שיביאה לה' לפני המזבח אז יזכה בהם הכהן והיינו דכתיב בכורי כל אשר בארצכם אשר יביאו לה' לך יהיה ור"ל לאחר שיביאם לה' אז לך יהיה ומדרחמנא קא זכו. ועי' בספר הקדוש נחל קדומים מש"כ בזה בפרשת נשא על פסוק הנז':

רנו

כתוב במלכים ב' י"ז ט"ו וימאסו את חקיו ואת בריתו וכו' ואת עדותיו אשר העיד בם וכו'. ופירש הרב מצודת ציון ואת עדותיו מאסו בהתראות שהתרה בהם ולא היו חוששין להם ע"ש שפירש עדותיו מלשון התראה כמו ויעד ביהושע וכאשר סיים הכתוב כאן אשר העיד ונ"ל דזהו ההפרש שבין עדותיך לעדתיך שעדותיך לשון התראה שמתרה בם כאב את בן ירצה ומזהירו על הבלתי ראוי דבזה מראה לו אהבה שאינו לפי כבודו הדבר הבלתי ראוי ועדתיך היא מלשון עדות שמעידין על גדולתו יתברך ועל פעולותיו.

רנז

במסכת חולין שלהי פרק שלוח הקן קמ"ב ע"א תניא דבי רבי יעקב אומר אין לך מצוה ומצוה שבתורה שמתן שכרה בצדה שאין תחיית המתים תלויה בה וכו' ופירש רש"י בד"ה שמתן שכרה בצדה. כגון כבוד אב ואם ושלוח הקן. שלא תוכל להבין מתן שכרן שעתידין המתים להחיות עכ"ל עש"ב. ולכאורה אינו מובן והנראה לומר הוא דרש"י ז"ל מפרש דרבי יעקב בא להכריח דתחיית המתים מן התורה מהכא. דהא אין לך כל מצוה ומצוה שבתורה שמתן שכרה בצדה שאין תחיית המתים תלוייה בה הרי שאמר לו אביו וכו' והיכן טובתו וכו' אלא ודאי עיקר השכר הוא בעולם התחייה הרי לך בהדיא שתחיית המתים מן התורה ולהכי כתב רש"י שלא תוכל להבין מתן שכרן. שעתידין להחיות ובתחיית המתים הוא מתן שכרן הרי לך שהעידה לן התורה בשכר מצותיה על תחיית המתים:

וראיתי לרש"י בקידושין ט"ל שפירש כפשט הגמ' וז"ל שאין תחיית המתים תלויה בה באותו מתן שכר להודיעך שאין מתן שכר אלא לעולם הבא עכ"ל. והנה מכאן משמע דמה שאמרו היום לעשותן ולמחר לקבל שכרן ר"ל ולמחר הוא עולם תחיית המתים לא עולם הנפשות והיא הכת השלישית שהביא הרמב"ם בפירוש המשניות בפרק חלק עש"ב ועיין זבחים פרק י"ד דף קי"ח ע"ב סברת רבי עש"ב:

רנח

הנה חכמי הש"ס משתמשים בבת קול בהאי לישנא קלילא בכמה דוכתי עי' עבודה זרה דף נ"ח ע"ב ובגליון הש"ס שם משום לך לך אמרינן נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב ע"כ. והנה לא ידעתי דבר אי האי דאמר לך לך ר"ל לך לשון הליכה כמו לך לך מארצך. וכמו לך מעמנו או כמו לך אמר לבי וכמו לך ה' הצדקה וכופלים לו לך לך כדי לזרזו. ונראה לי להכריח כלישנא בתרא והוא משום כל כהאי לישנא שנאמר עליו הוא נאמר בלשון תרגום אמרינן נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב. וא"כ למה לא אמרו ג"כ ההליכה בלשון תרגום זיל זיל אמרינן נזירא וכו' ולמה פלגינן דיבוריה פלג בלשון הקדש ופלג בלשון תרגום. אלא ודאי דלך לך הוא דבור לנוכח כלומר עמך עמך דלשון הקדש ולשון תרגום חד הוא והכל לשון תרגום מתחלה ועד סוף. ועי' בספרי קרן לדוד בחידושי למסכת ע"ז דף י"ז ולא כמו שראיתי בספר אחד בתקוני הזוהר המנוקד בנקודות שנקדו לך לך בנקודת צירי:

רנט

אמר חז"ל טחול שוחק מדברי תקוני הזוהר תקונא חד ועשרין. יום י"ב לקריאת דף מ"ז ע"ב משמע שהשין שמאלית מלשון שחוק וקלות ראש:

רס

בתקונא חד ועשרין דף נ"א ע"א איתא דהכי אוקמוה קדמאין לעולם לא חזא חמה פגימותא דסיהרא דבזמנא דחמה נפקא ממזרח סיהרא הדרת אנפהא מינה כגוונא דא ובגין דא וכו' ובזמנא דדחקין לה לאסתכלא בה אתכסיא מכל וכל. ואימתי בירחא שביעאה. הה"ד תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגינו וכו'. משמע שבחדש זה אינה נראית כלל בסוף החדש:

רסא

תהילים ט"ל פסוק י"ג שמעה תפילתי ה' ושועתי וכו' כי גר אנכי עמך תושב ככל אבותי קרי ליה גר וקרי ליה תושב עי' מה שפירש מצודת דוד ונ"ל לפרש ע"פ מה שאמר המגיד למר"ן ב"י כי הנשמה באה להע"ז משום מאן דאכיל דלאו דיליה בהית לאסתכולי באפיה וכו' ואחר כך נהנית בזרוע. והיינו דקאמר כי גר אנכי עמך מקודם כשהייתי עמך דרך גרות. דאכיל דלאו דיליה. אבל אחר כך תושב ככל אבותי ונהנית בזרוע:

רסב

במלכים א' ד' כתוב וכלכלו את המלך ואת ביתו חדש בשנה וכו' ותרגם יב"ע זיע"א ומסוברין ית מלכא וכו' והנה בנוסח הכתובה דידן כתוב לאמר אפלח ואוקיר ואזון ואפרנס ואכלכל ואסובר ואכסי יתיכי וכו' נ"ל דכתבו שניהם ואכלכל ואסובר כדי לפרסם הדבר שנא' הדבר בכל לשון ששומע ולא מהני טענתיה שלא ידע:

רסג

כתיב יחיינו מיומים ביום הג' יקמנו ונחיה לפניו. נ"ל דהכתוב בא לרמוז על הגלות הזה הארוך שגלינו מעל אדמתינו משנת תתכ"ח לאלף הד' שנשאר בשנות עולם ב' אלפים קע"ב שנים. ועל זמן זה בא לרמוז הכתוב והנביא מתפלל בעד ישראל ואמר יחיינו מיומים שהם שני אלפים שיומו של הקב"ה אלף שנה כדכתיב כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבור וכו' וביום השלישי יקימנו שהוא אלף השלישי שנשאר בעולם קע"ב באלף הששי יקמנו ונחיה לפניו אמן:

רסד

בתפלה ברבונו של עולם וכו' ותתנהג עמנו במדת החסד ובמדת הרחמים. ותכנס לנו לפנים משורת הדין וכו'. צריך להתבונן ולשום שכל מאי ותכנס לנו הול"ל ותכניס לנו וכו' ונ"ל שיש בבית דין של מעלה מקומות ובתי דינים מחולקים בבתי דינן. יש בתי דינים שדנים שם דין תורה. הדין יקוב את ההר ואין מרחמין בדין ויש בית דין שדנים לכף זכות מטין כלפי חסד. ויש בית דין שדנים שם לפנים משורת הדין. הכל כפי מדותיו של אדם מדה כנגד מדה. ולכן אנחנו מבקשים ממנו יתברך כשיגיע דיננו תכנס לנו ר"ל בשבילנו לבית דין הנקרא לפנים משורת הדין ושם תדבר עמנו ותשפוט אותנו כדכתיב בישעיה כ"ו כ"א כי הנה ה' יוצא ממקומו לפקוד עון יושב הארץ עליו וכו' ופירש רש"י יוצא ממקומו ממדת הרחמים למדת הדין ע"כ ואנחנו מתפללים שיוצא ממדת הדין ויכנס בשבילנו למדת הרחמים:

רסה

ראיתי בהרב כף החיים סי' ל"א אות מ"ה שכתב משם פרקי ר"א פרק כ' וז"ל אם אין לו לאדם אש פושט ידו לאור הכוכבים ויסתכל בצפרניו שהן לבנות מן הגוף ואומר ברוך מאורי האש עש"ב מה שעיין לספרים ספרי דבי רב והוא פלא בעיני:

רסו

שבת אמרו שינה בשבת תענוג וראיתי להרב הנז' בספרו הנז' סי' נ"ט אות ט' שהביא משם ילקוט הראובני פר' ואתחנן דכתב וז"ל דבשבת טרודים השרים לקבל מזונות כל אחד לאומה שלו ואין קטרוג למעלה ולכך שינה בשבת תענוג דאין שטן ואין פגע רע יעו"ש מה שסיים דגם בשלש ראשונות מותר לישן. אפילו בשבת תשובה או בר"ה).

רסז

רז"ל אמרו על פסוק כפלח הרמון רקתיך. אפילו ריקנין שבך מליאין מצות כרמון ע"ע. ונ"ל שלכך דמה אותם לרמון מפני שאמרו רז"ל הרמון יש בו תרי"ג גרעינין (עי' המלבי"ם ע"ה בפרשת תצוה ברמזי בגדי הקדש שמות כ"ח ע"ש) כנגד תרי"ג מצות. לכך דמה אותם לרמון:

רסח

כתב הרב חיד"א בספרו קשר גודל בחתימת הספר אות כ"א וז"ל טוב לומר ג' פסוקים ה' צבאות עמנו וכו' ג"פ וינצל מכל צרה וכו' ע"ש וכן כתב הרב כף החיים בסי' טוב אות י"ח וז"ל ומה טוב דיאמר ג' פעמים הני פסוקים ה' צבאות וכו' כמ"ש בסוף קשר גודל בהגהות או כ"א. ונוהגין לאומרו כן בבתי כנסיות בימים נוראים וכו':

רסט

יש קורין לשם האשה מזל טוב. ויש מקומות שאינם קורין לה אלא מזל ותו לא ונפ"מ לענין גט דאזלינן בתר המקום מה קורין ועי' להרב חגור אפוד במזכרת החליצות פרק ג' דף ע' ע"ב ודף ע"א ע"א אות י"ב י"ג ט"ו י"ח דנקט בלישניה מזל ותו לא עש"ב:

ער

ראיתי לכמה ת"ח דלא קפדי לעשות התרת נדרים והתרת קללות ונדויים ושבועות בער"ה שאומרים מעולם לא נדרנו ולא נשבענו ולא נדינו את עצמנו. וטעות הוא בידם עי' ש"ע יו"ד סי' רי"ג ס"ב וסי' רי"ד סעיף א' ועי' בזוהר פקודי דף רכ"ט ע"ב וז"ל ואינון ארבעין אינון דקיימין ואנזיפו ומנדין לכל אלין דאפיקו מפומייהו מלה דלא אצטריכא ובתר דא אפיקו מפומייהו מלה קדישא מלה דאורייתא ומטנפי פומייהו בה ואלין קיימין

ומנדין לון. וקיימין בהאי נדוי ארבעין יומין דלא אשתמע צלותהון וכו' עד וסימנך אנכי מגן לך.

אער

הנה תרגום של הנביאים מיוחס ליונתן בן עוזיאל והן היום ראיתי בספר מנות הלוי בפירושו למגילת אסתר על פסוק ליהודים היתה אורה ושמחה דף קפ"ט ע"א מאה וט' ופמונים שכתב וז"ל הנני שולח לכם את הדגן ואת היצהר ותרגם יונתן בן עמרם הא אנא מברך לכון וכו' וצריך לחפש על זה בספרי דבי רב. וראיתי במסכת מגילה ג' ע"א דקאמר הש"ס ואמר ר' ירמיה ואיתימא ר' חייא בר אבא תרגום של תורה אונקלוס אמרו מפי ר' אליעזר ור' יהושע. תרגום של נביאים יונתן בן עוזיאל אמרו מפי חגי זכריה ומלאכי ונזדעזעה ארץ ישראל ד' מאות פרסה על ד' מאות פרסה. יצתה בת קול ואמרה מי הוא זה שגלה סתרי לבני אדם. עמד יונתן בן עוזיאל על רגליו ואמר אני הוא שגליתי סתריך לבני אדם גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי ולא לכבוד בית אבא אלא לכבודך עשיתי שלא ירבו מחלוקות בישראל ועוד ביקש לגלות תרגום של כתובים יצתה בת קול ואמרה לו דייך. מ"ט משום דאית ביה קץ של משיח וכו' עש"ב. הרי דתרי עשר שהם בכלל הנביאים תרגומם הוא תרגום יונתן בן עוזיאל ואפשר דט"ס נפל בדפוס הרב מנות הלוי:

ערב

הנה מיני בשמים קורין להם בערבי חרוך. ונראה דשם זה הוא על פי' מאי דאיתא בפרק ערבי פסחים דף קט"ז ע"א אמר ר' אלעזר בר צדוק כך היו אומרים תגרי חרך שבירושלים בואו וטלו לכם תבלין למצוה. ופי' רשב"ם שם ד"ה תגרי חרך חנונים היושבים אצל חלונותיהם ומוכרין כמו מציץ מן החרכים עכ"ל ולכך קורין להם חרוך על שם המוכרין אותם שיושבים אצל החרכים למכור אותם נ"ל:

ערג

עי' בש"ע א"ח סי' תצ"ג ועי' שם באשל אברהם ס"ק א' שכתב וז"ל בש"ל ותניא כתבו הטעם דמשפט רשעים בגהינם י"ב חדש ורבי יוחנן בן נורי אמר מפסח ועד עצרת וכו' ובגליון כתבתי על זה ונ"ל שהם מפרשים שדוקא מפסח עד עצרת נידונים. ואפילו מי שמת קודם ועכבו דינו עד הזמן הזה ואז נידון. ולא כפירוש רע"ב ע"כ. והן היום נ"ל לומר דע"פ מה שראיתי בספרי דבי רב שאמרו שמשפט י"ב חו' לא מיד כשימות האדם

ידונו אותו י"ב חו' אלא אחר שיעברו עליו כמה משפטים שהוא נע ונד בדצח"ם אחר המשפטים (ובספר חסידים הובא בחק לישראל יום חמישי סדר בחוקותי נאמ' בענין אחר עש"ב) שיעברו עליו כל אחד לפי מעשיו אז מכניסין אותו לגהינם ויצרף כצרוף כסף י"ב חו' ואז יתחיל לעלות ולהכי קאמר ר' יוחנן בן נורי באיזה זמן מכניסין אותו לגהינם מפסח ועד עצרת שהוא זמן הדין שהם חמשים יום ולא י"ב חו' כפשטא דמתניתין מפסח ועד עצרת ולא נקט כימי מפסח ועד עצרת כמ"ש רעמ"ב וז"ל כ"כ ימים כמו שיש מיום ראשון של פסח עד עצרת ועיין עוד להרב תפארת ישראל בפירושו שם אות ט"ז מה שפירש בזה:

רעד

שבע מצות ב"נ הם. אבר מן החי ברכת השם. גזל. דינין. וג' עבירות החמורות ע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים. ואתנח בהם סי' א"ב ג"ד ושלש עבירות הם שבע. ושמעתי שאתנח בהם סימן שב"ע אגד"ע שפיכות דמים ברכת השם. עבודה זרה. אבר מן החי. גזל. דינין. עריות. וזה שמעתי מפי צורבא מרבנן שהיה עמי תלמיד חבר הנקרא רבי אברהם בן חמו ז"ל בן אחותו של רבינו אברהם בן סוסאן י"ץ שנפטר לבית עולמו בבחרותו זכרונו לברכה לחיי העולם הבא וזה היה מעלה מטה בשנת תרל"ז תרל"ח:

הער

הנה רבותינו הם אמרו היוצא ביומי ניסן וראה אילני דמלבלבי. צריך לברך אשר ברא בריות טובות ואילנות טובות ונאות ליהנות בהם בני אדם:

נקדים מה שאמרו המקובלים כי רפ"ח ניצוצות של קדושה נפלו בארץ ונתפזרו בין הקליפות. ובכח תפילתנו וברכותינו אנחנו מעלים אותם למקום קדושה. ולהכי תקנו לנו אנשי כנסת הגדולה בתפלת י"ח בחתימת ברכת רפאנו ברוך רופא חולי עמו ישראל ר"ת רפ"ח לכוין בתפלתינו להעלות רפ"ח ניצוצות שנפלו בין הקליפות. ונ"ל דעל דבר זה הזהירונו האחרונים שצריך לברך ברכה זו בעוד הפרח סביבות הפרי ולא אחר שנפל הפרח ונתגדלו הפירות שרמזו לנו בפר"ח לרפ"ח ניצוצות שמתדבקין בפרי וכשיברך על הפרי יכוין שיתקן הפר"ח ניצוצות שנפלו שיעלם בברכתו: